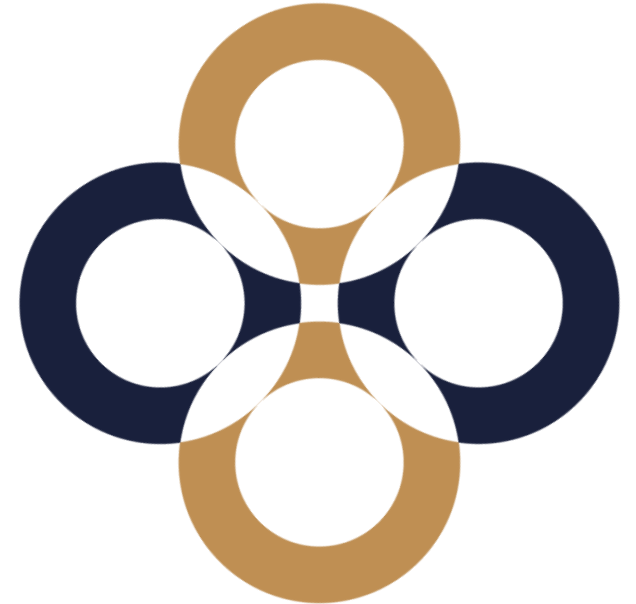
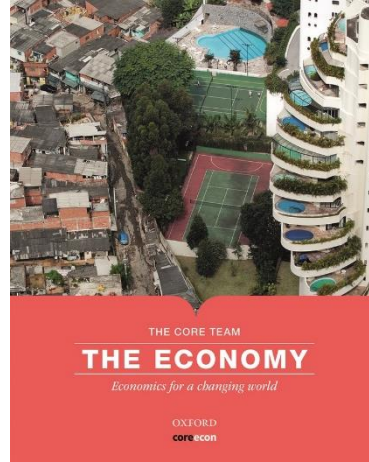

6. HÉT, A VÁLLALAT ÁRAZÁSI ÉS TERMELÉSI DÖNTÉSE

THE ECONOMY,
UNIT 7, THE FIRM AND ITS CUSTOMER

- A kurzus első részében egyéni döntési szituációkat elemeztünk.
- A kurzus második részében a piacok működésével foglalkozunk, amely mögött vállalati és vásárlói döntés is működik.
- A kurzus harmadik részében az egész makrogazdaság főbb mutatóit tekintjük át.

Ezen a héten

A vállalat számára fontos döntés a termelt mennyiség és az értékesítési ár meghatározása.

- Hogyan függenek ezek a döntések a kereslettől és a termelési költségektől?
- A vállalat termelési és árazási döntését befolyásoló tényezők közül a költségeket, az árrugalmasságot.
- A vásárló és a profit-maximalizáló vállalat kapcsolatát differenciált termékpaletta megjelenítésével értjük meg: egy vállalat gyártja az adott terméket.

TARTALOM

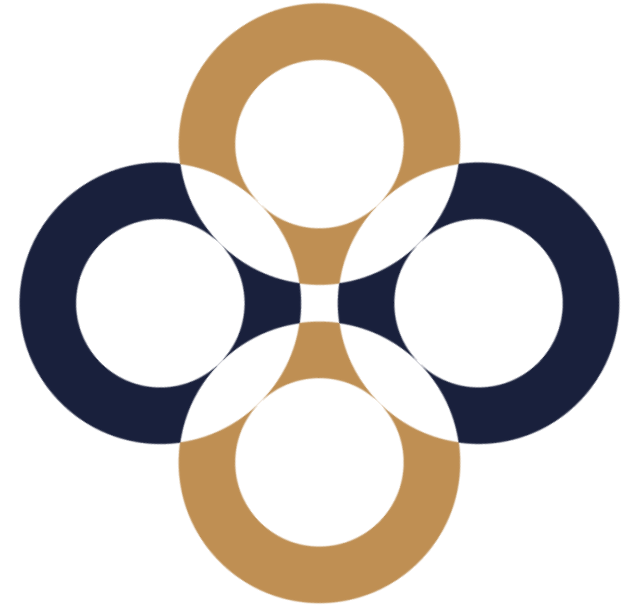
6.1 Profitmaximalizálás fix egységköltség mellett

6.2 A kereslet árrugalmassága

6.3 Profitmaximalizálás és költségfüggvények növekvő határköltség mellett

6.1 PROFITMAXIMALIZÁLÁS

The Economy, Unit 7.1

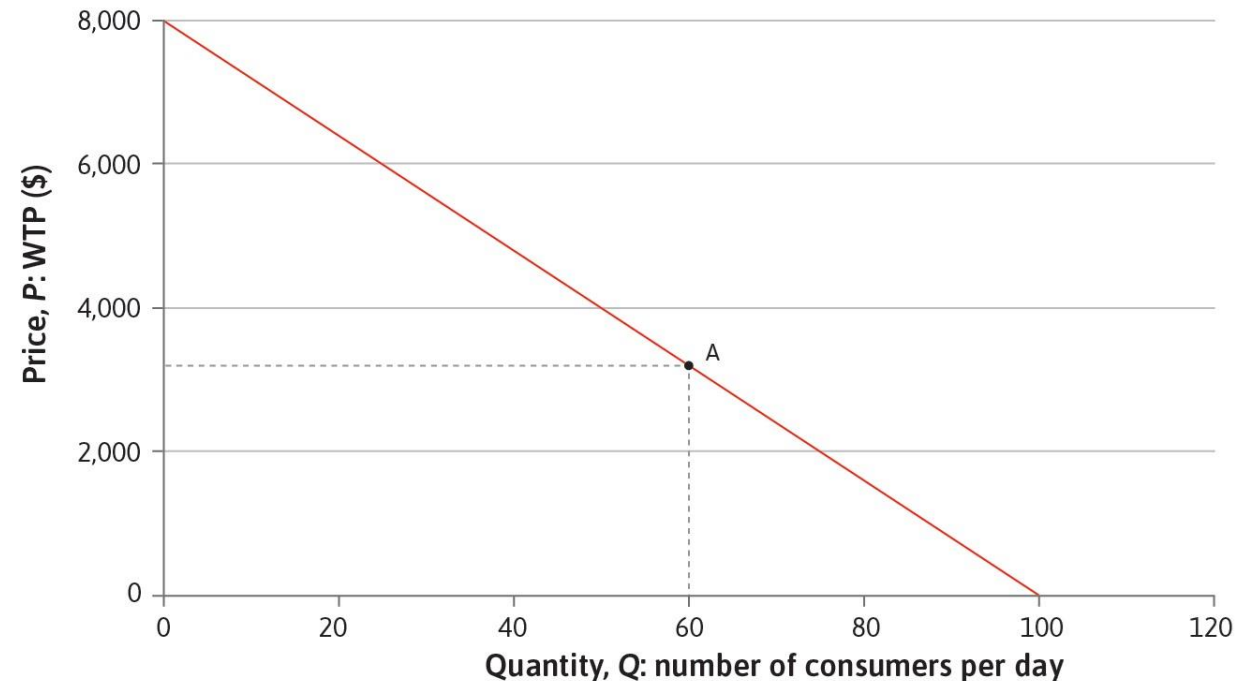
Keresleti görbe

A termelési és árazási döntésekhez a vállalat döntéshozóinak elemezniük kell a vállalat terméke iránti keresletet.

Keresleti görbe = megmutatja a mennyiséget, amit az egyes ár mellett vásárolnak a fogyasztók

Lehet becsülni

- értékesítési adatok alapján (ld Hausman)
- kérdőíves felmérés alapján

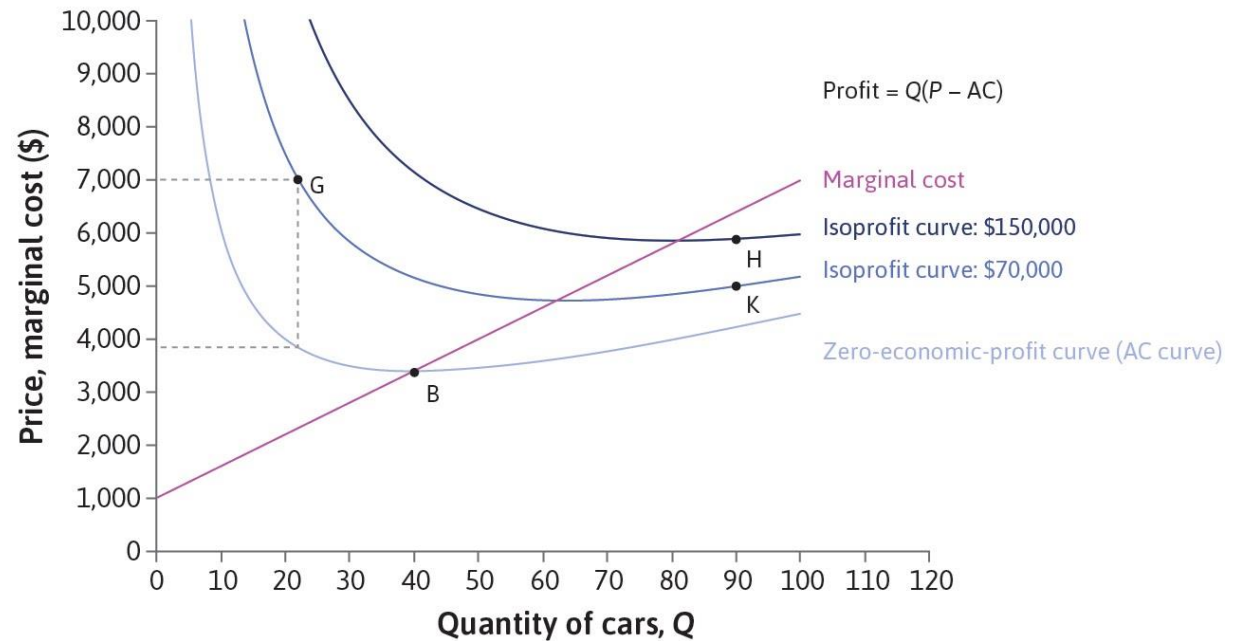

Izoprofit görbe

(gazdasági) profit = Teljes bevétel – Teljes költség
(A költség tartalmazza a tőke alternatív költségét is, ezért a gazdasági profit nem egyezik meg a számviteli profittal)

Izoprofit görbe megmutatja azokat az ár-mennyiség kombinációkat, amelyek mentén azonos a profit.

A görbék alakja függ a költségek szerkezetétől.

például: izoprofit görbe fix egységköltséggel

$$\text{teljes_ktg} = 2 \cdot Q$$

$$\text{teljes_bevetel} = P \cdot Q$$

$$\text{profit} = (P - 2) \cdot Q$$

izoprofit görbe (fix egységköltséggel)

$$P = \text{profit} / Q + 2$$

Rajzolja fel az izoprofit görbét!

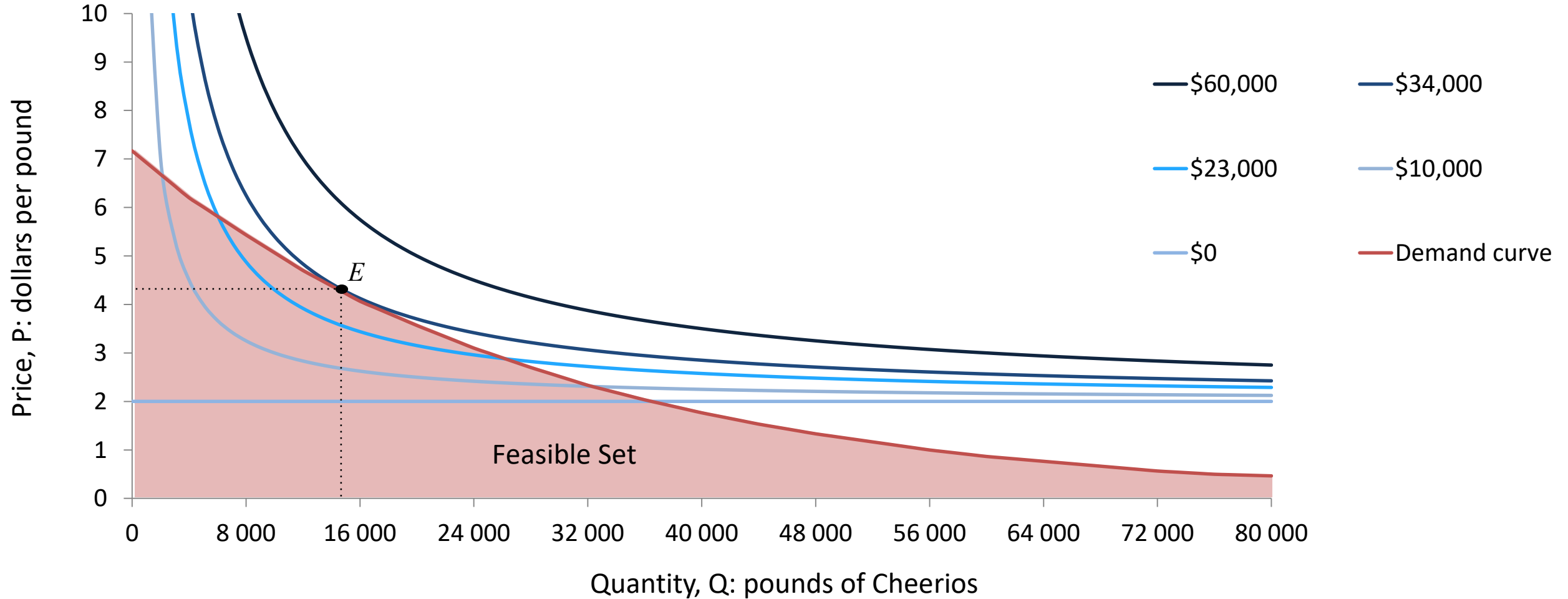

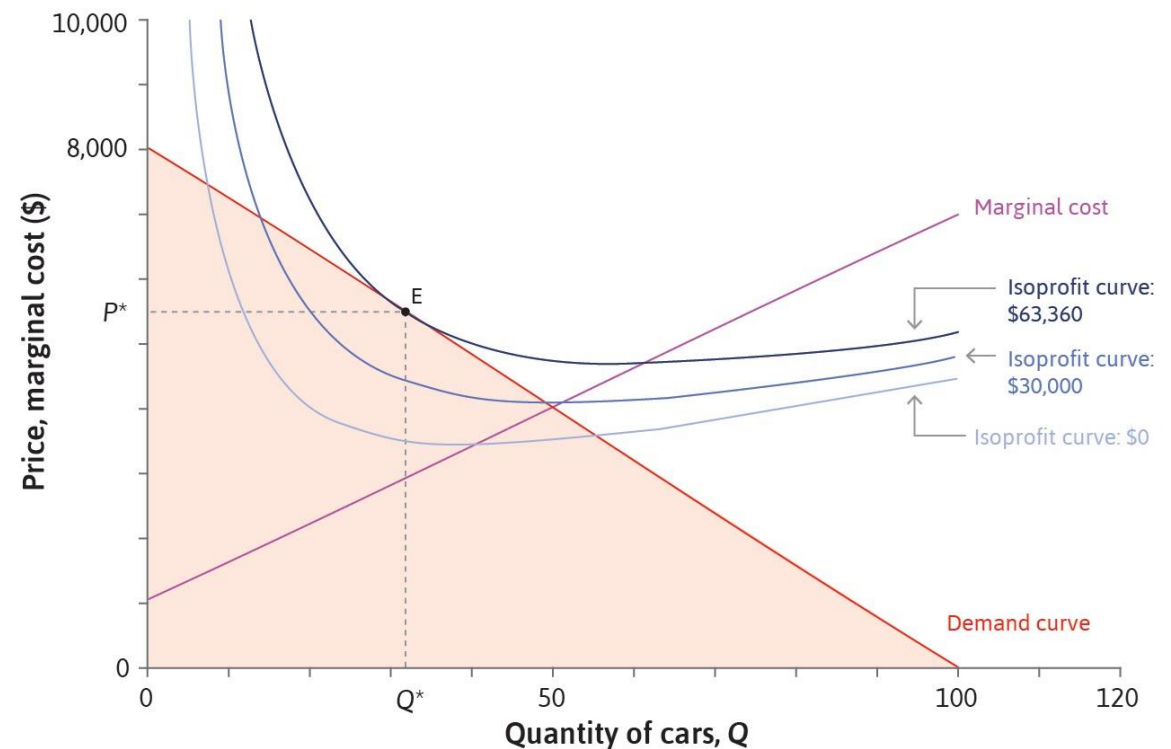
Figure 7.5a. Az almás-fahéjas Cheerio gyártásának profitmaximalizálása.

Profitmaximalizálás (I.)

A vállalat **feltételes (korlátok közti) optimalizációs** problémája hasonlít a Unit 3 fogyasztói problémájára.

- **keresleti görbe** = a vállalat számára elérhető lehetőségek határa (meredeksége = MRT)
- **izoprofit görbék** = a vállalat közömbösségi görbéi (meredeksége = MRS)

A vállalat annak a pontnak a választásával maximalizálja profitját, ahol **MRS = MRT**

például: profitmaximalizálás fix egységköltséggel és lineáris keresleti görbével

profit: $(P - 2) \cdot Q$ \rightarrow *max s.t.* kereslet: $40 - P = Q$

termelt mennyiség: $Q =$
értékesítési ár: $P =$
profit:

például: profitmaximalizálás fix egységköltséggel és lineáris keresleti görbével

$$\text{profit: } (P - 2) \cdot Q \quad \rightarrow \quad \text{max s.t.} \quad \text{kereslet: } 40 - P = Q$$

$$(P - 2) \cdot (40 - P) = -P^2 + 42 \cdot P - 80 \rightarrow \text{max}$$

$$-2 \cdot P + 42 = 0$$

$$P = 21$$

$$Q = 40 - 21 = 19$$

$$\text{termelt mennyiség: } Q = 19$$

$$\text{értékesítési ár: } P = 21$$

$$\text{profit: } (21 - 2) \cdot 19 = 361$$

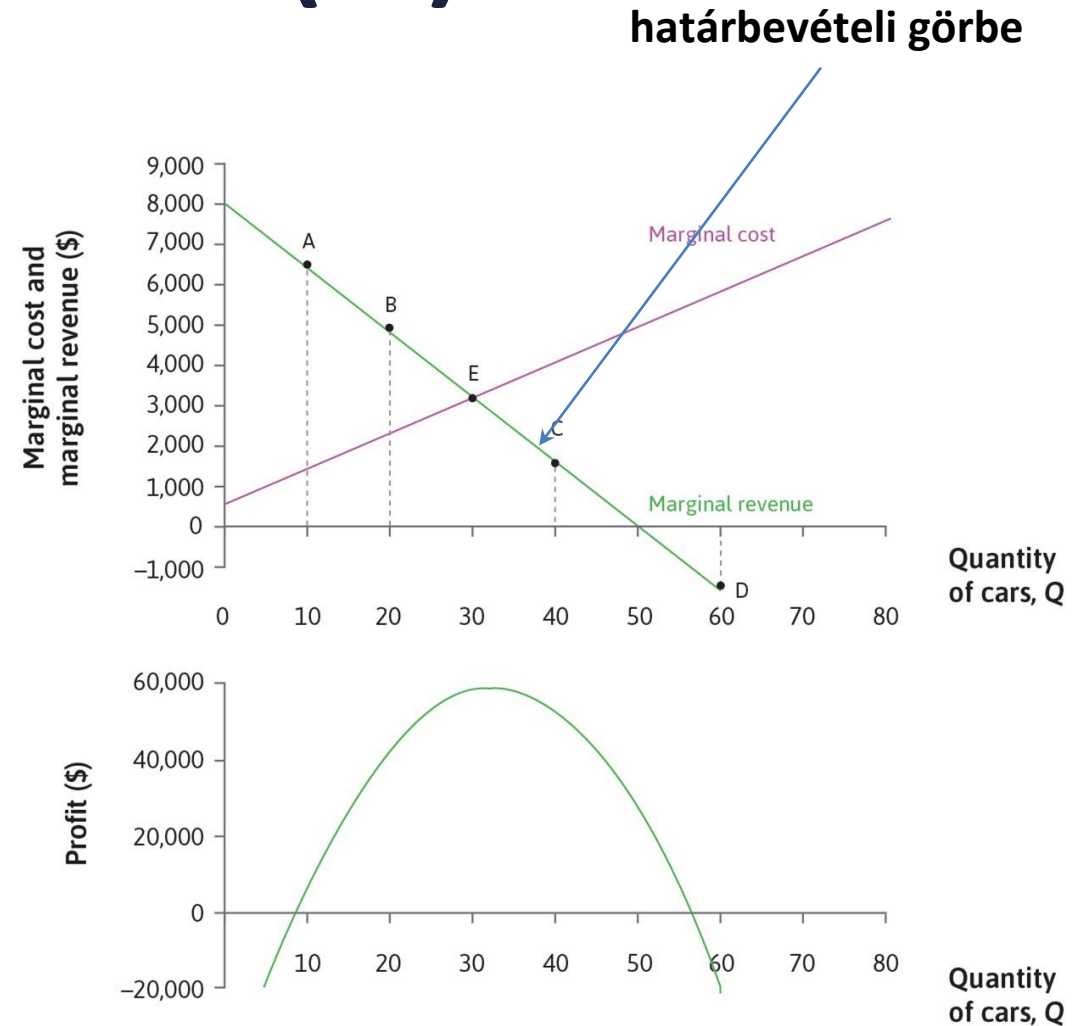
$$\text{profitráta} = (\text{ár} - \text{egységköltség}) / \text{ár} = (21 - 2) / 21 = 2/3$$

Profitmaximalizálás (II.)

A profitmaximalizálás a bevétellel és költséggel is bemutatatható.

határbevétel (MR) = egységnyi többletértékesítésből származó többletbevétel (a csökkenő ár és a növekvő mennyiség hatásának egyenlege)

A profitmaximalizáló pontban
határbevétel = határköltség, MR = MC

például: profitmaximalizálás fix egységköltséggel és lineáris keresleti görbével

$$\text{profit: } (P - 2) \cdot Q \quad \rightarrow \quad \text{max s.t.} \quad \text{kereslet: } 40 - P = Q$$

$$\text{teljes_ktg} = 2 \cdot Q$$

$$\text{teljes_bevetel} = P \cdot Q$$

határköltség \rightarrow

határbevétele \rightarrow

$$\text{határköltség} = \text{határbevétele}$$

$$\begin{aligned} \text{termelt mennyiség: } Q &= \\ \text{értékesítési ár: } P &= \end{aligned}$$

például: profitmaximalizálás fix egységköltséggel és lineáris keresleti görbével

$$\text{profit: } (P - 2) \cdot Q \quad \rightarrow \quad \text{max s.t.} \quad \text{kereslet: } 40 - P = Q$$

$$\text{teljes_ktg} = 2 \cdot Q$$

$$\text{teljes_bevetel} = P \cdot Q$$

$$\text{határköltség} \rightarrow \frac{\partial C}{\partial Q} = \frac{\partial(2Q)}{\partial Q} = 2$$

$$\text{határbevétele} \rightarrow \frac{\partial R}{\partial Q} = \frac{\partial(40 - Q)Q}{\partial Q} = 40 - 2Q$$

$$\text{határköltség} = \text{határbevétele}$$

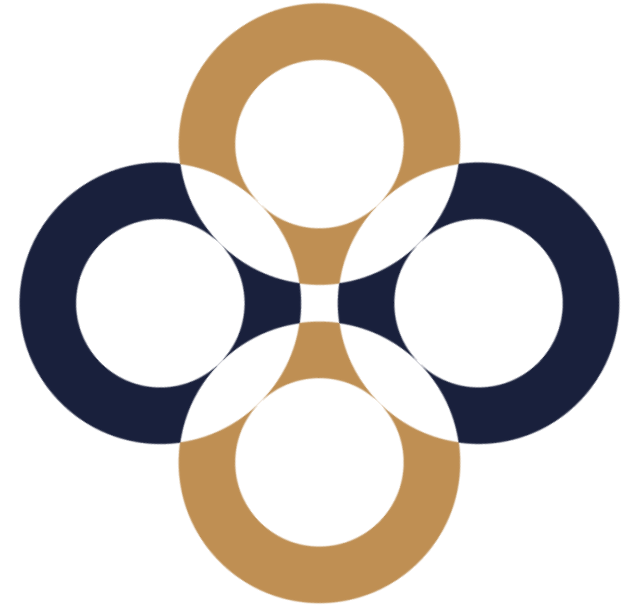
$$2 = 40 - 2 \cdot Q$$

$$\text{termelt mennyiség: } Q = 19$$

$$\text{értékesítési ár: } P = 21$$

6.2 A KERESLET ÁRRUGALMASSÁGA

The Economy, Unit 7.8

A kereslet árrugalmassága

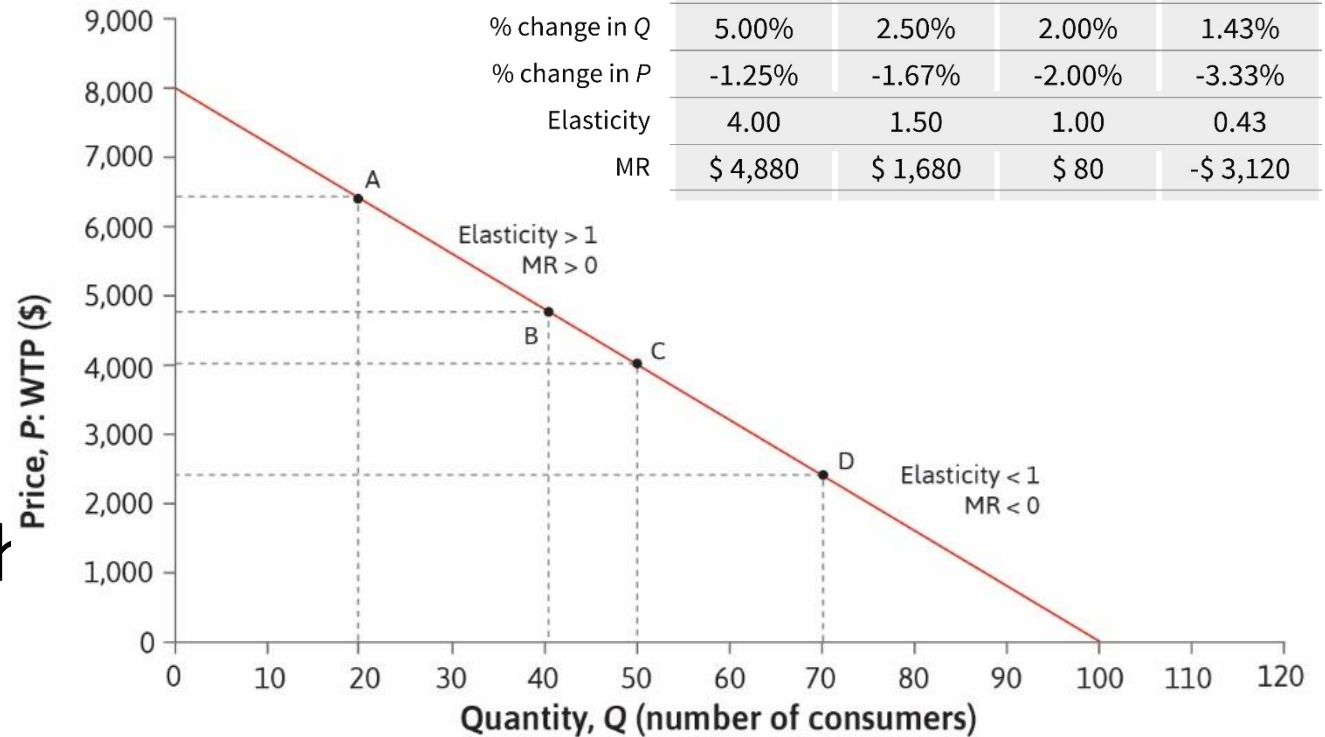
A vállalat árazási döntése függ a keresleti görbe meredekségétől.

A kereslet árrugalmassága = a vásárlók érzékenysége az árváltozásra

$$\epsilon = \frac{-\% \text{ change in demand}}{\% \text{ change in price}}$$

A határbevétel mindig pozitív, ha a kereslet rugalmas.

	Elasticity = $-\frac{\% \text{ Change in } Q}{\% \text{ Change in } P}$			
	A	B	C	D
Q	20	40	50	70
P	\$ 6,400	\$ 4,800	\$ 4,000	\$ 2,400
ΔQ	1	1	1	1
ΔP	-\$ 80	-\$ 80	-\$ 80	-\$ 80
% change in Q	5.00%	2.50%	2.00%	1.43%
% change in P	-1.25%	-1.67%	-2.00%	-3.33%
Elasticity	4.00	1.50	1.00	0.43
MR	\$ 4,880	\$ 1,680	\$ 80	-\$ 3,120

A kereslet **ár**rugalmassága

- Azt méri, hogyan reagál egy jószág keresett mennyisége a jószág árának változására

$$- \frac{\text{Keresett mennyiség százalékos változása}}{\text{Ár százalékos változása}}$$

- A fogyasztók mennyivel akarnak kevesebbet (többet) venni egy termékből, ha annak megnő (lecsökken) az ára?
- Amikor *rugalmas a kereslet*, akkor a keresett mennyiség jelentősen megváltozik az árváltozás következtében.
- Amikor *rugalmatlan a kereslet*, a keresett mennyiség csak kicsit változik meg az árváltozás következtében.

A kereslet rugalmassága – gyakorlás1

A kereslet árrugalmassága meghatározható

- a) a keresett mennyiség százalékos változása és a jövedelem százalékos változásának hányadosaként.
- b) a jövedelem százalékos változása és a keresett mennyiség százalékos változásának hányadosaként.
- c) a keresett mennyiség százalékos változása és az ár százalékos változásának hányadosaként.
- d) az ár százalékos változása és a keresett mennyiség százalékos változásának hányadosaként.

A kereslet rugalmassága – gyakorlás1

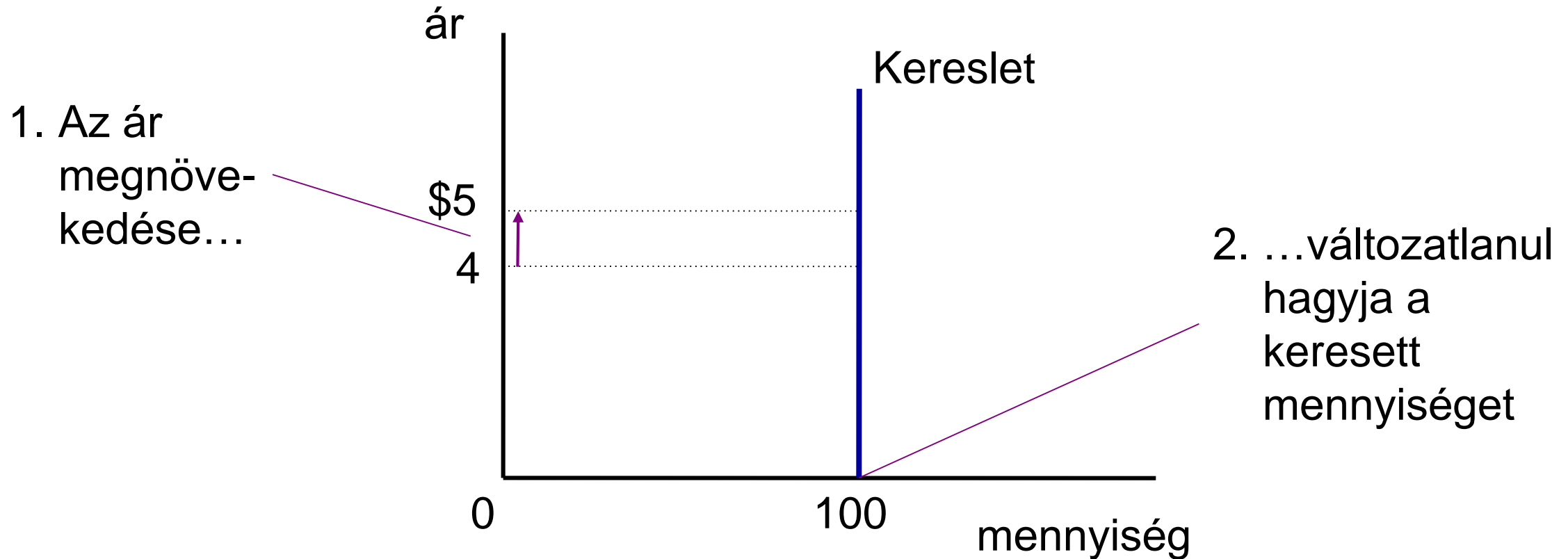
A kereslet árrugalmassága meghatározható

- a) a keresett mennyiség százalékos változása és a jövedelem százalékos változásának hányadosaként.
- b) a jövedelem százalékos változása és a keresett mennyiség százalékos változásának hányadosaként.
- c) a keresett mennyiség százalékos változása és az ár százalékos változásának hányadosaként.**
- d) az ár százalékos változása és a keresett mennyiség százalékos változásának hányadosaként.

Definíciókat meg kell tanulni!

(a) Tökéletesen rugalmatlan kereslet

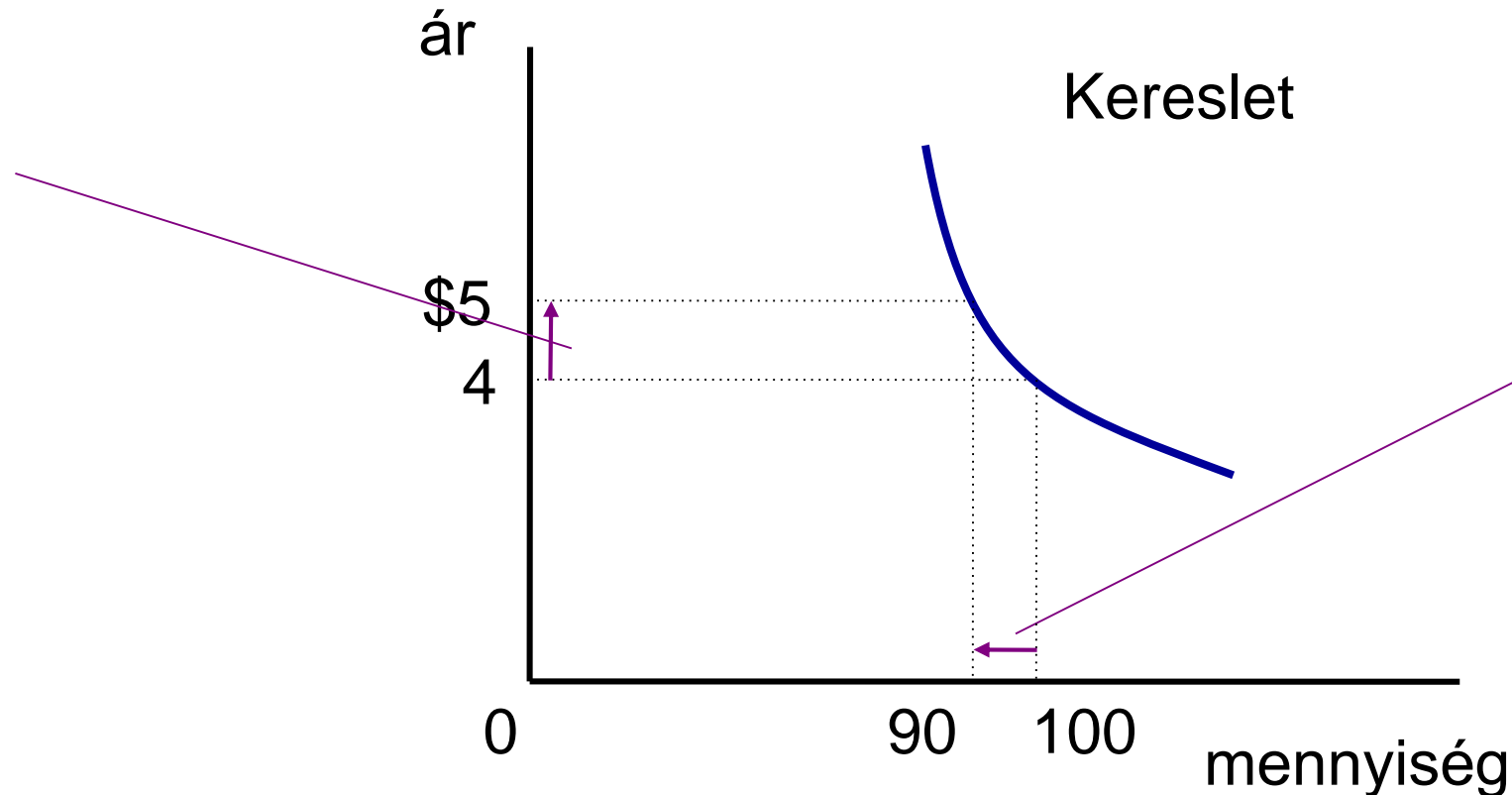
Rugalmasság = 0

(b) Rugalmatlan kereslet

Rugalmasság < 1

1. Az ár
22%-os
magnö-
vekedése

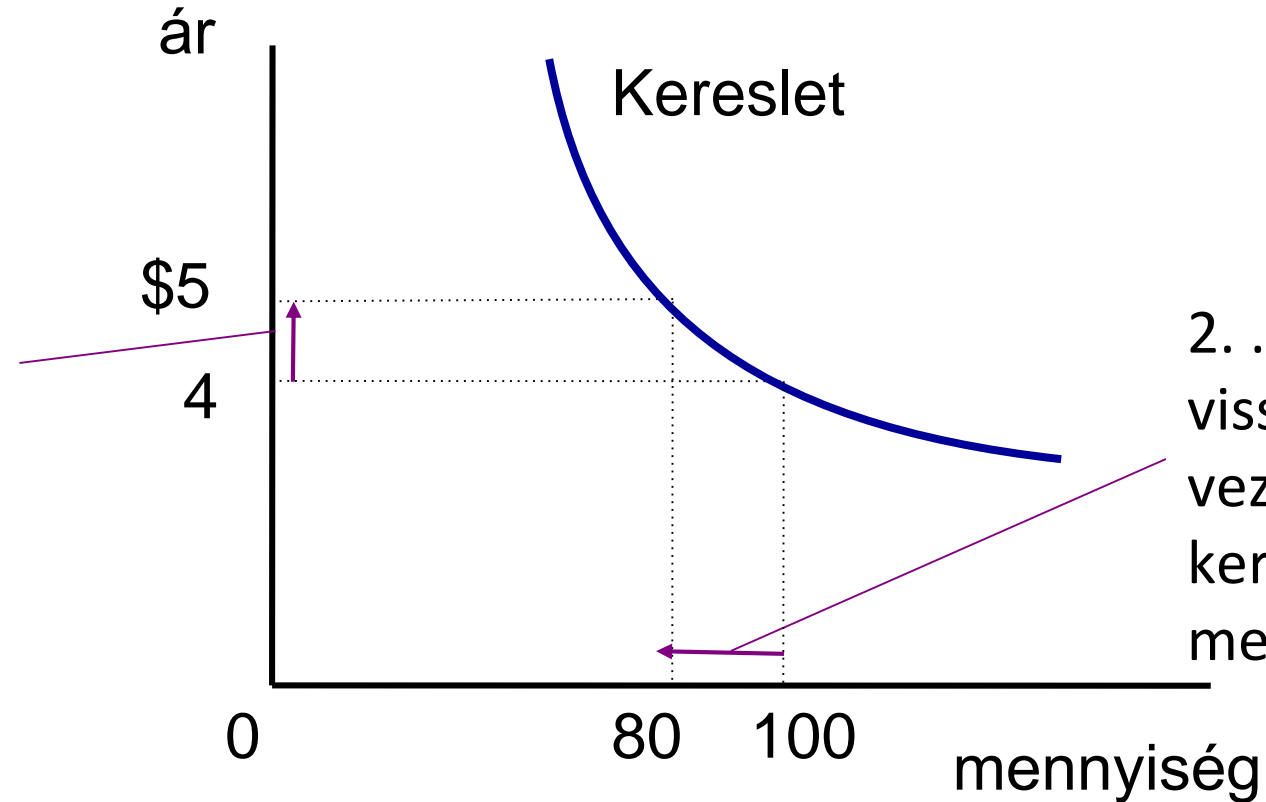

2. ... 11%-os
visszaesést
eredményez
a keresett
mennyiségben

(c) Egységnyi rugalmasságú kereslet

Rugalmasság = 1

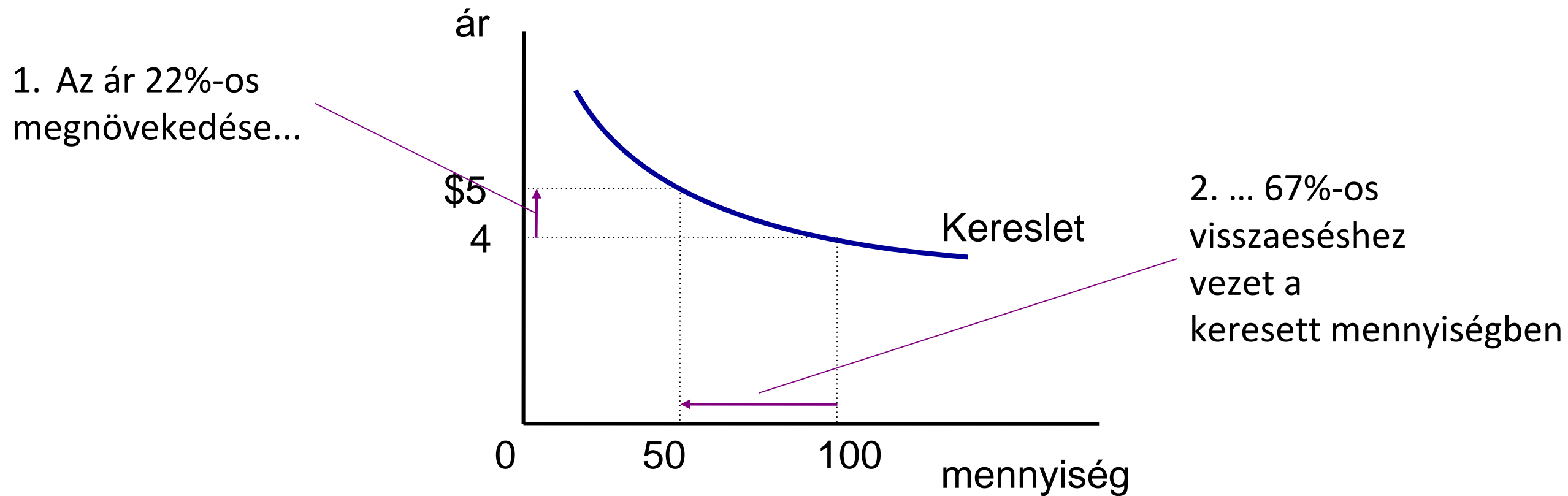
1. Az ár 22%-os
magnövekedése...

2. ... 22%-os
visszaeséshez
vezet a
keresett
mennyiségben

(d) Rugalmas kereslet

Rugalmasság > 1

(e) Tökéletesen rugalmas kereslet

A rugalmasság végtelen nagy

1. Bármely \$4 feletti árnál a keresett mennyiség nulla

ár

\$4

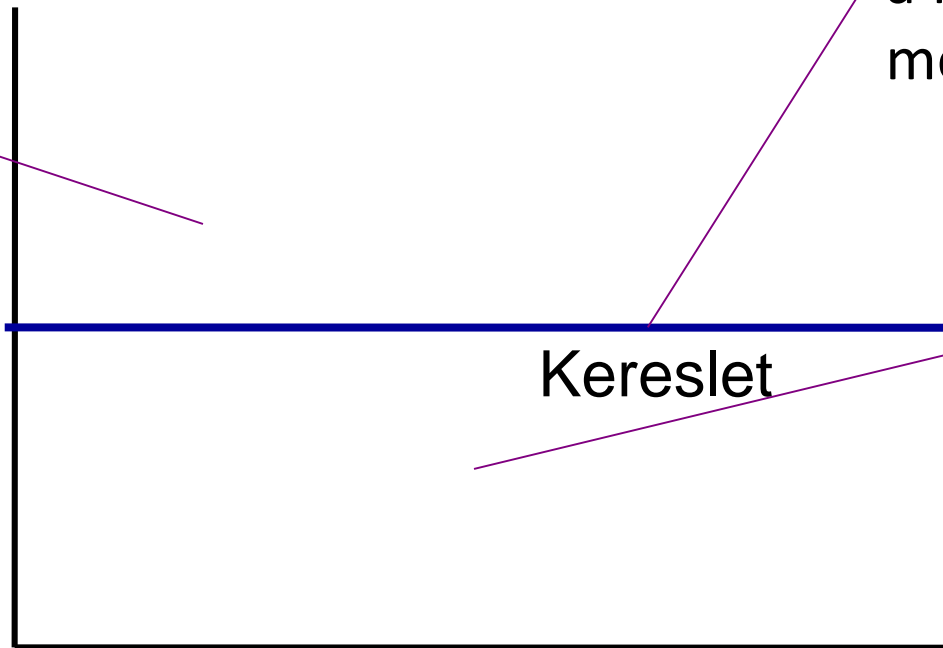
0

Kereslet

mennyiség

2. Pontosán \$4-nál a fogyasztók bármennyit megvesznek

3. Bármely \$4 alatti árnál a keresett mennyiség végtelen

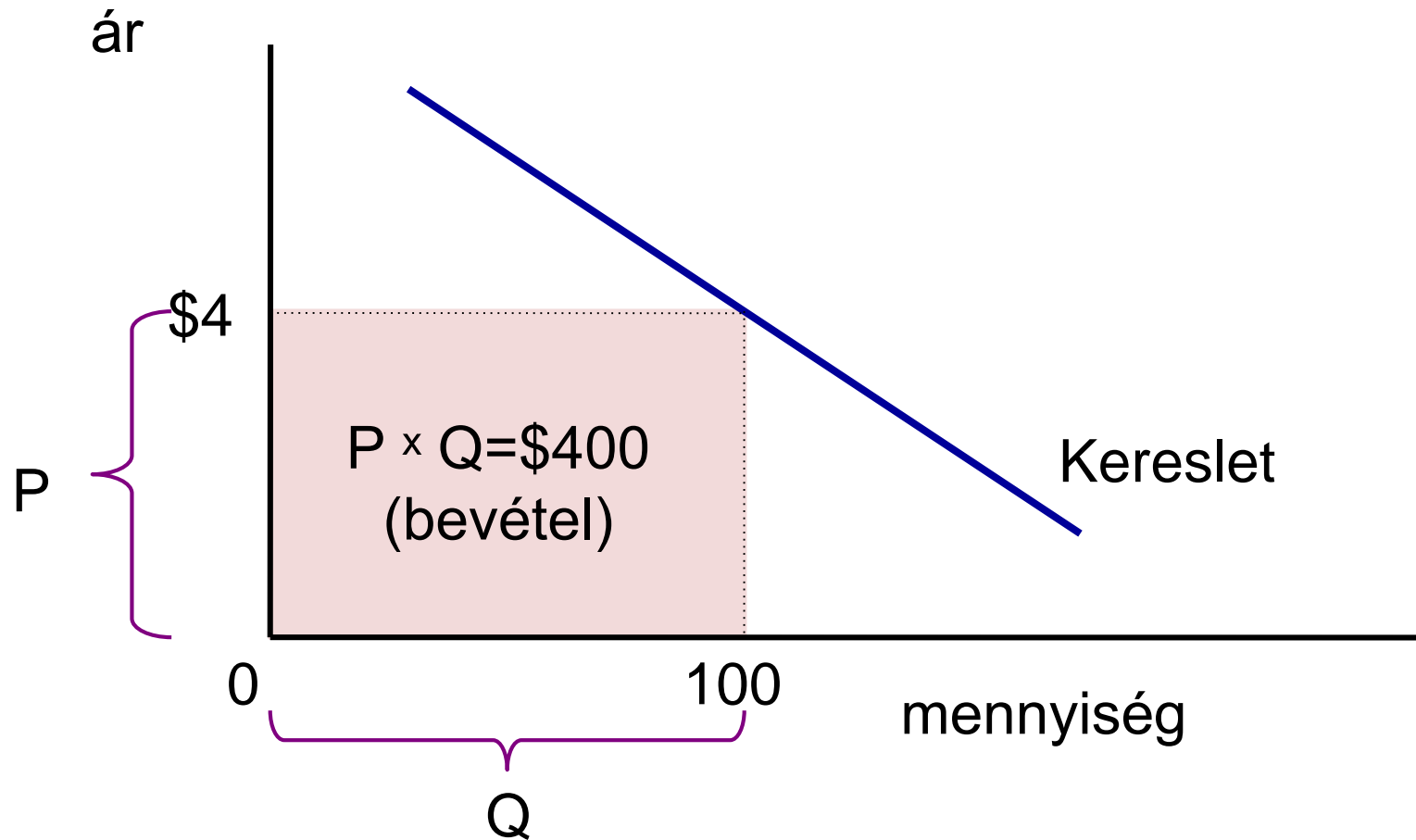
Különböző keresleti görbék

- Rugalmas kereslet
 - Rugalmasság > 1
 - Δ Keresett mennyiség $> \Delta$ ár ($\Delta =$ %-os változás)
- Rugalmatlan kereslet
 - Rugalmasság < 1
 - Δ Keresett mennyiség $< \Delta$ ár
- Egységnyi rugalmasságú kereslet
 - Rugalmasság $= 1$
 - Δ Keresett mennyiség $= \Delta$ ár

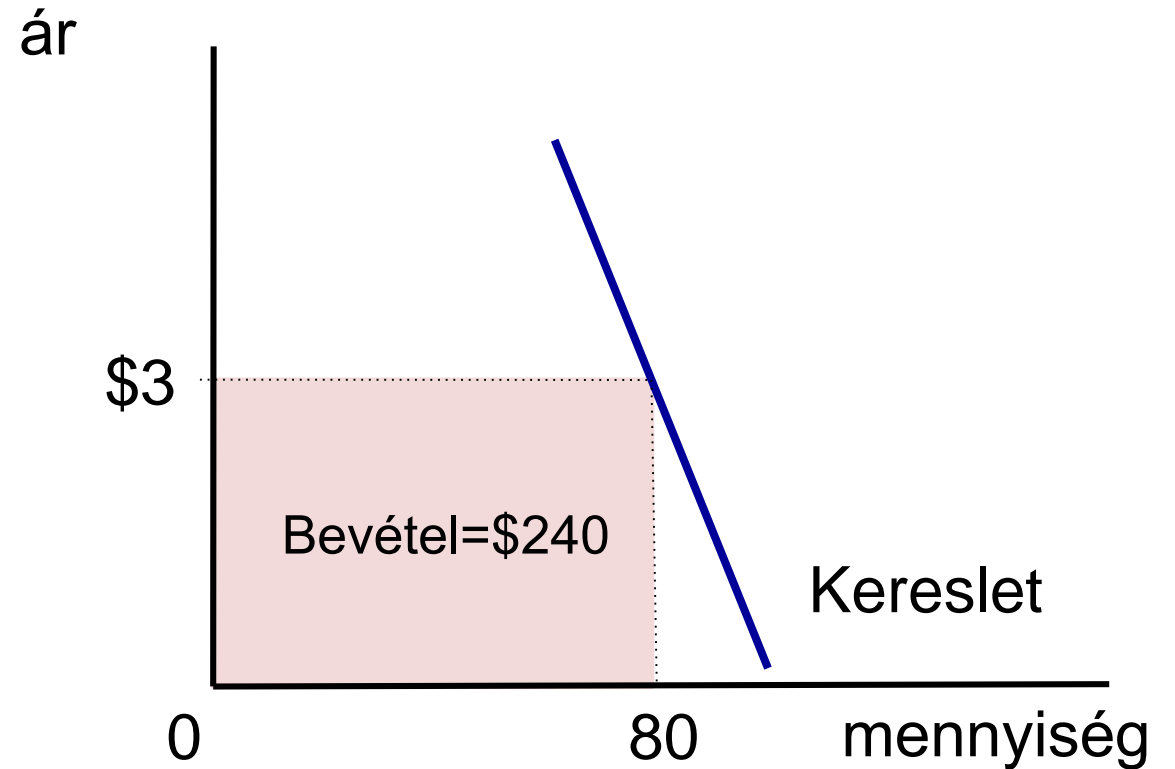
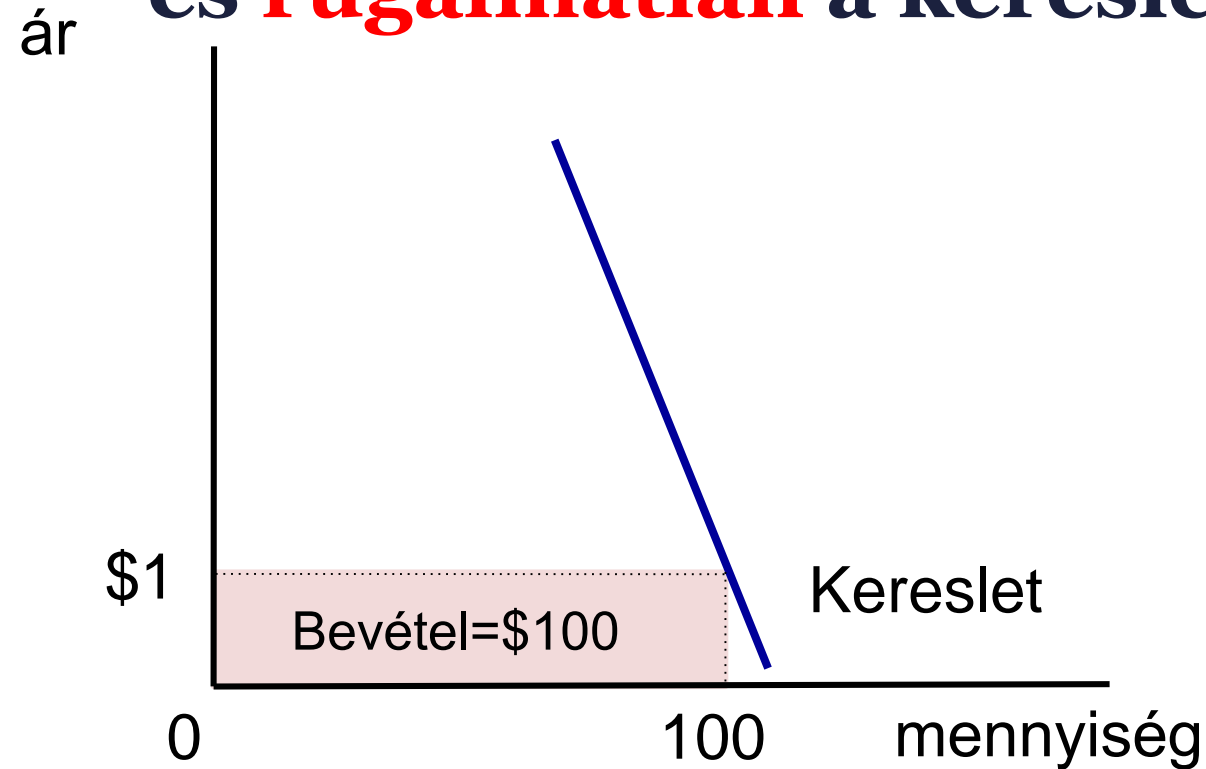
Különböző keresleti görbék

- Tökéletesen rugalmatlan kereslet
 - Rugalmasság = 0
 - A keresleti görbe függőleges
- Tökéletesen rugalmas kereslet
 - Rugalmasság = végtelen
 - A keresleti görbe vízszintes
- Minél laposabb a keresleti görbe, annál nagyobb a keresleti árrugalmasság

Bevétel és rugalmasság

Hogy változik a teljes bevétel, amikor változik az ár és **rugalmatlan** a kereslet?

Rugalmasság < 1
 Δ Keresett mennyiség < Δ ár

Hogyan változik a teljes bevétel, amikor változik az ár, és rugalmatlan a kereslet?

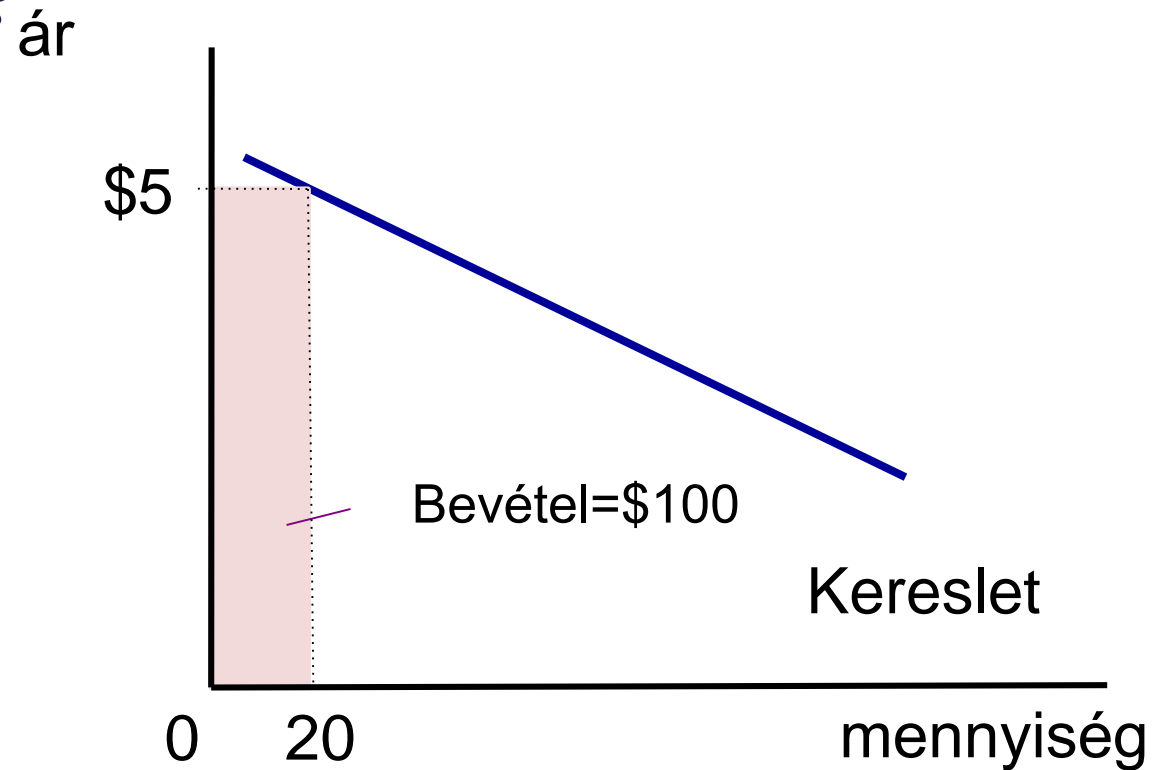
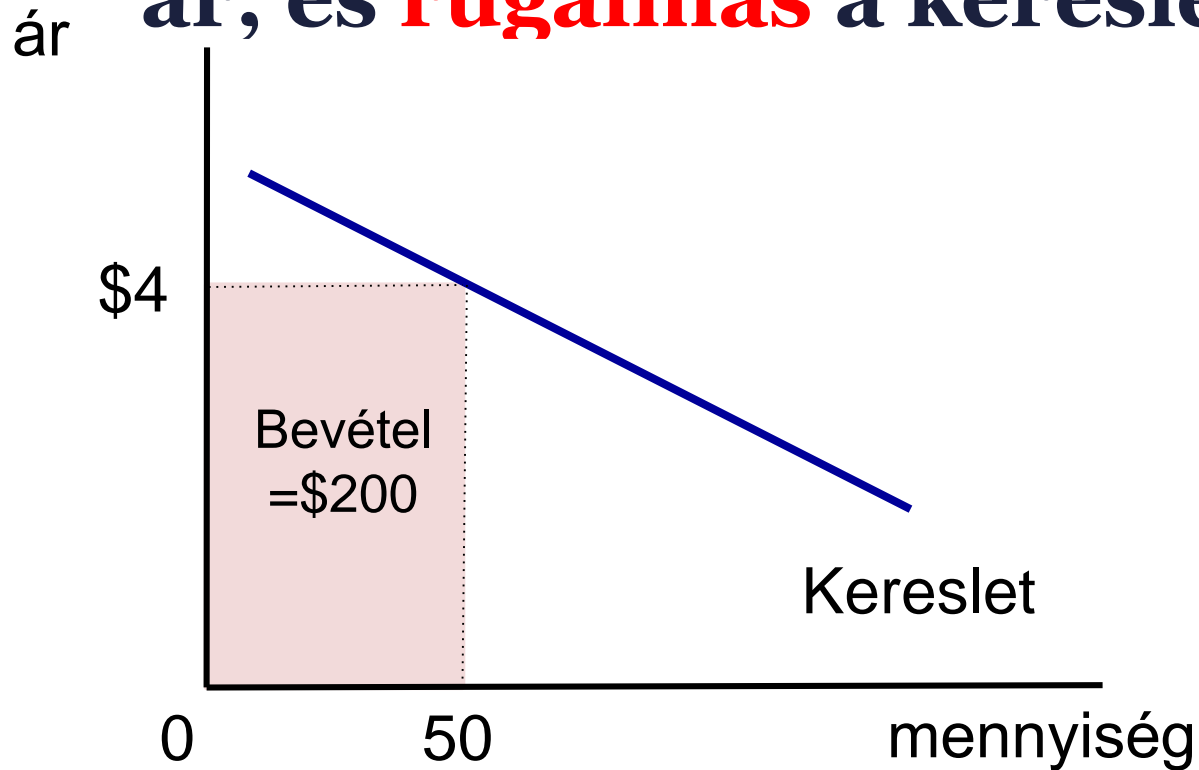
Az árváltozás teljes bevételre (az ár és a mennyiség szorzatára) gyakorolt hatása függ a kereslet rugalmasságától.

Az (a) ábrán a keresleti görbe rugalmatlan.

Ebben az esetben **az ár megnövekedése arányaiban kisebb keresett mennyiség csökkenéshez vezet, tehát a teljes bevétel növekszik.**

Itt \$1-ről \$3-ra nő az ár, amitől a keresett mennyiség 100-ról 80-ra csökken. A teljes bevétel \$100-ról \$240-ra nő meg.

Hogyan változik a teljes bevétel, amikor változik az ár, és **rugalmas** a kereslet?

Rugalmasság > 1
 Δ Keresett mennyiség > Δ ár

Hogyan változik a teljes bevétel, amikor változik az ár, és rugalmas a kereslet?

Az (b) ábrán a keresleti görbe rugalmas.

Ebben az esetben az ár megnövekedése arányaiban nagyobb keresett mennyiség csökkenéshez vezet, tehát a teljes bevétel csökken.

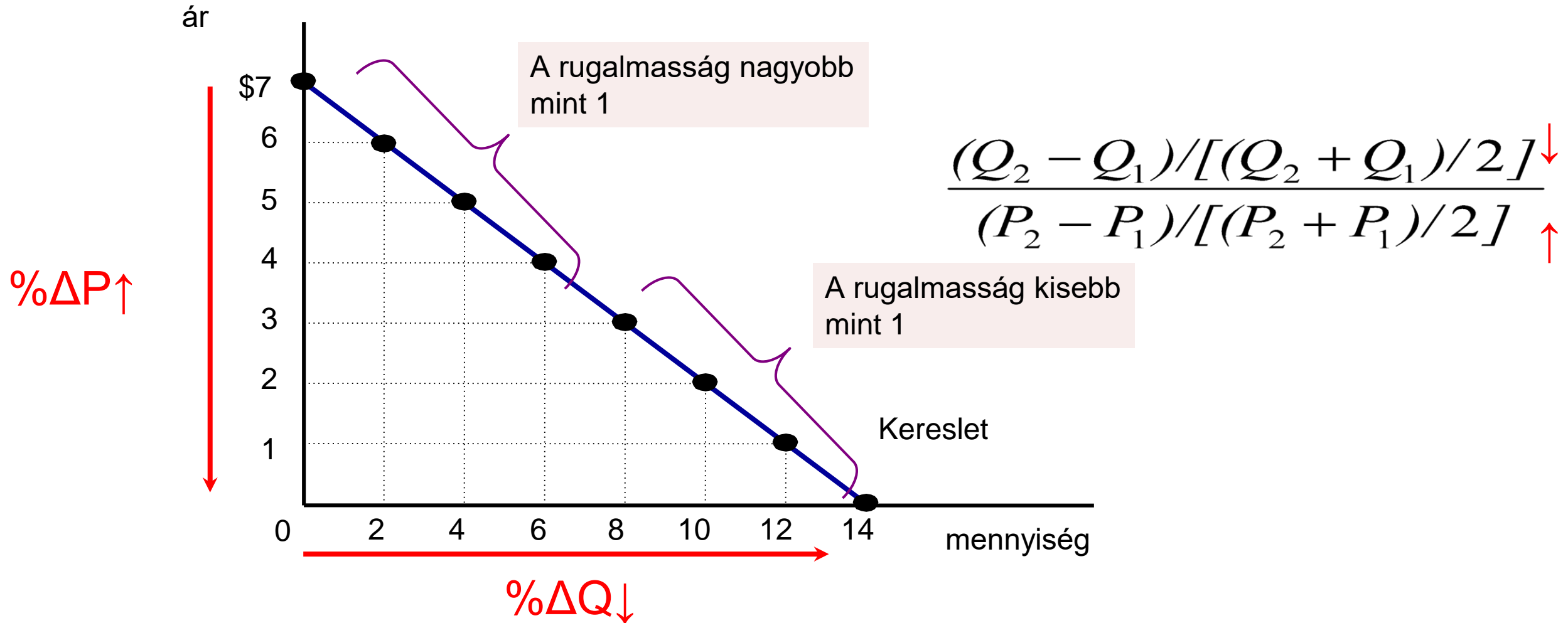
Itt \$4-ről \$5-ra nő az ár, amitől a keresett mennyiség 50-ről 20-ra csökken. A teljes bevétel \$200-ról \$100-ra csökken.

Rugalmasság egy lineáris keresleti görbén

Lineáris keresleti görbe

- Állandó meredekség
- **Változó rugalmasság**
 - Ahol alacsony az ár és nagy a mennyiség: Rugalmatlan
 - Ahol magas az ár és kicsi a mennyiség: Rugalmas

A lineáris keresleti görbe rugalmassága

A keresleti árrugalmasság számítása

– Abszolút értéket használunk

$$\left| \frac{\text{Keresett mennyiség százalékos változása}}{\text{Ár százalékos változása}} \right|$$

▪ Felezőponti módszer

– Két pont: (Q_1, P_1) és (Q_2, P_2) – a kettő átlagához viszonyítunk

$$\text{Keresleti árrugalmasság: } \frac{\frac{(Q_2 - Q_1)}{(Q_2 + Q_1)/2}}{\frac{(P_2 - P_1)}{(P_2 + P_1)/2}}$$

Szám példa

- A pont: Ár: 100 Ft, Mennyiség: 10
- B pont: Ár: 125 Ft, Mennyiség: 8
- A->B

$$\text{Árrug.} = \frac{\frac{8 - 10}{10}}{\frac{125 - 100}{100}} = \frac{-0,2}{0,25} = -\frac{4}{5} \rightarrow 0,8$$

#

- B-> A
- $$\text{Árrug.} = \frac{\frac{10 - 8}{8}}{\frac{100 - 125}{125}} = \frac{0,25}{-0,2} = -\frac{5}{4} \rightarrow 1,25$$

Szám példa (folyt.) – Felezőponti módszer

- A pont: Ár: 100 Ft, Mennyiség: 10
- B pont: Ár: 125 Ft, Mennyiség: 8

Árrugalmasság:
$$\frac{\frac{(Q_2 - Q_1)}{(Q_2 + Q_1)/2}}{\frac{(P_2 - P_1)}{(P_2 + P_1)/2}}$$

- A → B

$$\text{Árrug.} = \frac{\frac{8 - 10}{9}}{\frac{125 - 100}{112,5}} = \frac{-\frac{2}{9}}{\frac{2}{9}} = -1 \rightarrow 1$$

- B → A

$$\text{Árrug.} = \frac{\frac{10 - 8}{9}}{\frac{100 - 125}{112,5}} = \frac{\frac{2}{9}}{-\frac{2}{9}} = -1 \rightarrow 1$$

A lineáris keresleti görbe rugalmassága

ár	mennyiség	Teljes bevétel (ár * mennyiség)	Az ár százalékos változása	A mennyiség százalékos változása	Rugalmasság	Megnevezés
\$7	0	\$0				
6	2	12	15	200	13.0	Rugalmas
5	4	20	18	67	3.7	Rugalmas
4	6	24	22	40	1.8	Rugalmas
3	8	24	29	29	1.0	Egység rugalmas
2	10	20	40	22	0.6	Rugalmatlan
1	12	12	67	18	0.3	Rugalmatlan
0	14	0	200	15	0.1	Rugalmatlan

A lineáris keresleti görbe rugalmassága

ár	mennyiség	Teljes bevétel (ár * mennyiség)	Az ár százalékos változása	A mennyiség százalékos változása	Rugalmasság	Megnevezés
\$7	0	\$0				
6	2	12	15	200	13.0	Rugalmas
5	4	20	18	67	<u>3.7</u>	Rugalmas
4	6	24	22	40	1.8	Rugalmas
3	8	24	29	29	1.0	Egység rugalmas
2	10	20	40	22	0.6	Rugalmatlan
1	12	12	67	18	0.3	Rugalmatlan
0	14	0	200	15	0.1	Rugalmatlan

példa: árváltozás 6\$->5\$

$$\frac{\frac{(2 - 4)}{(2 + 4)/2}}{\frac{(6 - 5)}{(6 + 5)/2}} \rightarrow \frac{\frac{(-2)}{3}}{\frac{1}{5,5}} = 3,7$$

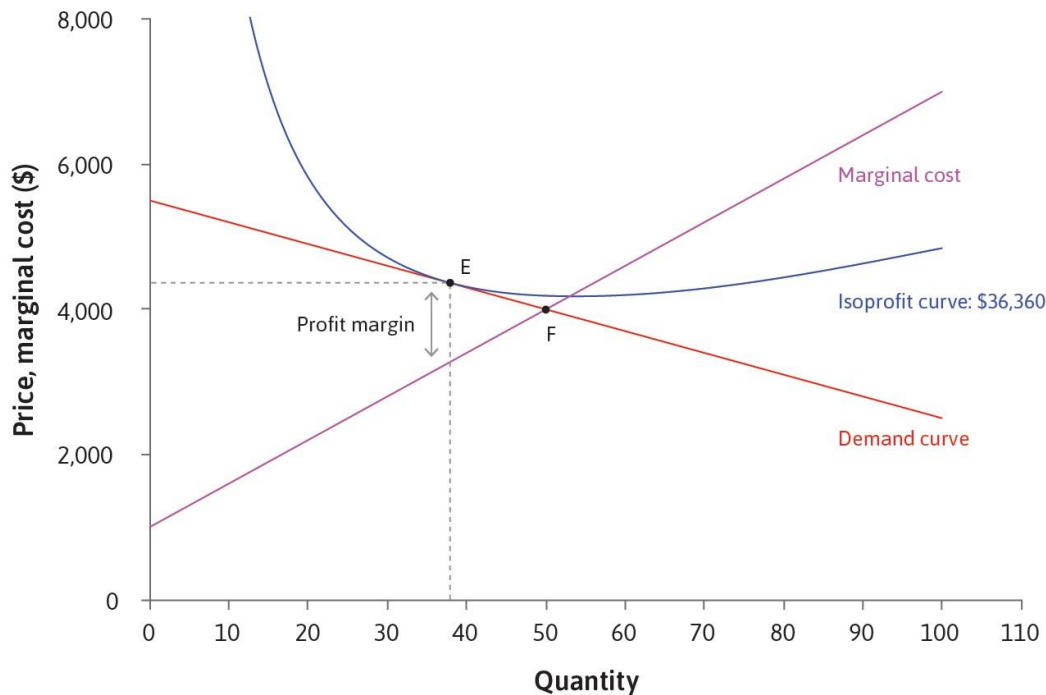
Sztori

A lineáris keresleti görbe meredeksége állandó, de a rugalmassága nem az. A keresleti táblázat alapján felezőponti módszerrel számoltuk ki a keresleti árrugalmasságot.

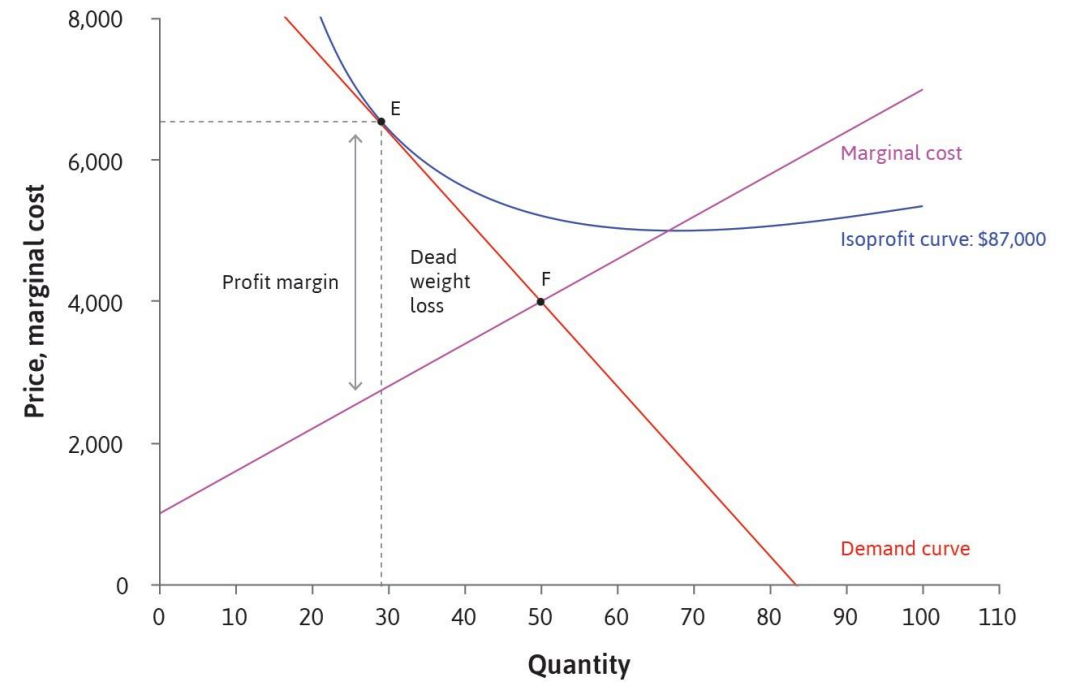
- Olyan pontoknál, ahol alacsony az ár és nagy a mennyiség, a keresleti görbe rugalmatlan.
- Olyan pontoknál, ahol magas az ár és alacsony a mennyiség, a keresleti görbe rugalmas.

Árrugalmasság és profit

A vállalat profitrátája (**markup**, az eladási ár és az egységköltség az ár arányában) fordítottan arányos a kereslet árrugalmasságával.

rugalmas kereslet

rugalmatlan kereslet

például: profitmaximalizálás fix egységköltséggel és lineáris keresleti görbével

profit: $(P - 2) \cdot Q \rightarrow \max s.t.$ kereslet: $40 - 2 \cdot P = Q$

termelt mennyiség:

értékesítési ár:

profit:

profitráta:

például: profitmaximalizálás fix egységköltséggel és lineáris keresleti görbével

profit: $(P - 2) \cdot Q \rightarrow \max$ s.t. kereslet: $40 - 2 \cdot P = Q$

$$(P - 2) \cdot (40 - 2 \cdot P) = -2 \cdot P^2 + 44 \cdot P - 80 \rightarrow \max$$

$$-4 \cdot P + 44 = 0$$

$$P = 11$$

$$Q = 40 - 2 \cdot 11 = 18$$

például: profitmaximalizálás fix egységköltséggel és lineáris keresleti görbével (folyt.)

Tegyük fel, hogy az értékesítési ár = 6, és a termelt
mennyiség továbbra is 18

$$Q = 18, P' = 6$$

$$\text{profit: } (P - 2) \cdot Q$$

$$\text{profit: } (6 - 2) \cdot 18 = 112$$

$$\text{profitráta} = \text{ár} - \text{egységköltség} = 6 - 2 = 4$$

árrugalmasság és piaci erő

A vállalat profitrátája a kereslet rugalmasságán múlik, amit a vállalat termékpiacának versenyhelyzete határoz meg:

- a kereslet relatíve rugalmatlan, ha kevés a **helyettesítő termék**
- A vállalatnak ilyenkor elég alkuereje van az olyan áremeléshez, aminek következtében nem szívják el vásárlóit a versenytársak

A versenypolitika, amely a piaci erőt korlátozza, hasznos lehet a fogyasztók számára olyankor, amikor a cégek összejátszanak az árak magas tartásában.

piaci erő: monopólium

Vegyünk például egy olyan céget, ami specializált terméket értékesít.

- Kevés a versenytársa, és ezért rugalmatlan a terméke iránti kereslet.
- Árait a határkölttség fölött tudja meghatározni anélkül, hogy vásárlókat veszítene, és így **monopoljárdékra** tesz szert.
- Ez a piaci kudarc egyik formája, mert hatékonysági – holtteher-veszteség jön létre.

A természetes monopólium az, amikor egy cég alacsonyabb átlagköltségen tud termelni kettőnél vagy háromnál, például a közműveknél.

Ilyenkor a verseny ösztönzése helyett a hatékony piacszerkezethez inkább árszabályozás vagy a köztulajdonban tartás vezet.

Piaci erőre törekvés

A vállalatok növelhetik a piaci erejüket:

- Termékinnovációval, ami megkülönbözteti a terméküket a többiekétől, például hibrid autóknál. Teljesen új termék esetén a versenytársak szabadalmi jogok alapján teljesen kizárhatók.
- Reklámmal, ami más termékektől csábítja el a vásárlókat, és növeli a saját márka iránti lojalitást. A reklám akár még a kedvezményeknél is hatékonyabban növelheti a vállalat profitját a kereslet növelésével.

Mindkét akció eltolja a vállalat terméke iránti keresleti görbét.

Otthoni tevékenység

- Olvassa el a 8. fejezetet!

Köszönöm a figyelmet!

A magyar nyelvű jegyzet elkészítésében
közreműködött:

Barcsa Bianka, Szajbély Zsigmond,
Horváth Áron

A keresleti rugalmasság számítása – Gyakorlás1.

Tegyük fel, hogy Kisvárosban 30 Eurós áron 30 000 fizet elő kábel tévére. Ha Kisvárosban megemelkedne az előfizetés ára 40 Euróra, akkor az előfizetők száma 20 000 főre esne le. A felezőpont módszert használva, mennyi a kereslet rugalmassága Kisvárosban a kábel tévé iránt?

A keresleti rugalmasság számítása – Gyakorlás1.

Árváltozás %-osan:

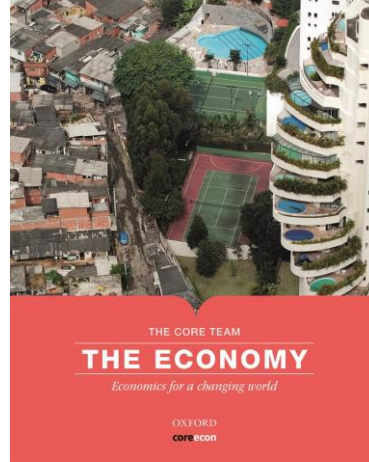
$$(40-30)/((40+30)/2) = 2/7$$

Mennyiségi változás %-osan:

$$(30000-20000)/(30000+20000) \cdot 2 = 2/5$$

Rugalmasság:

$$(2/5)/(2/7) = 7/5 = 1,4.$$

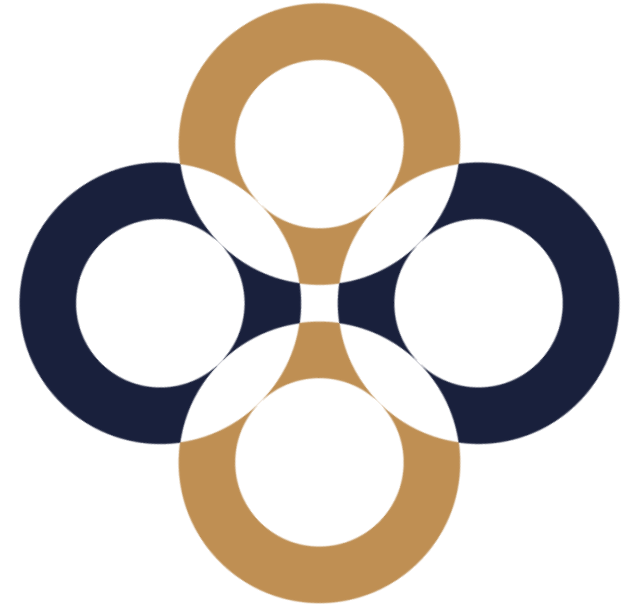

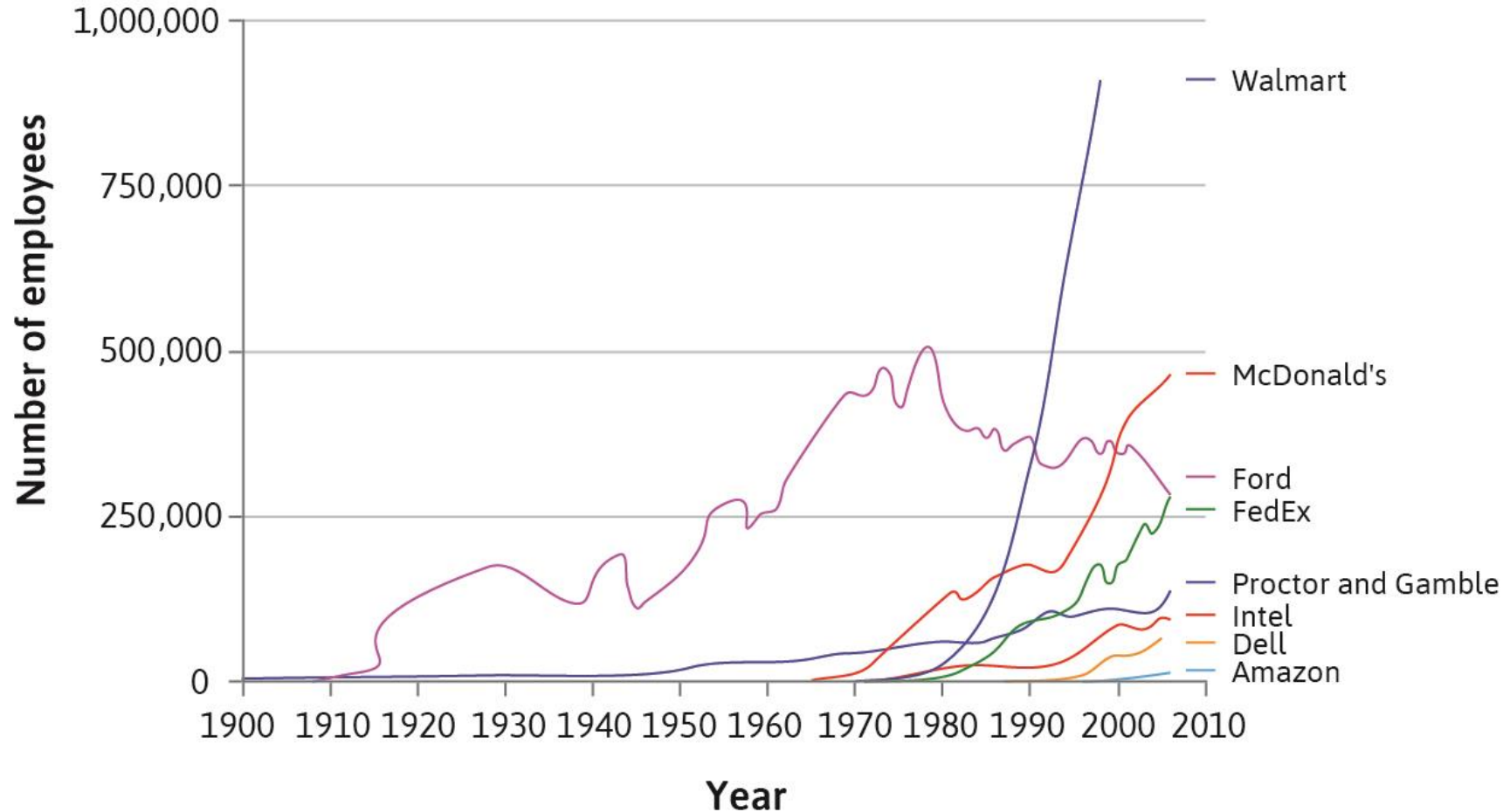
7. HÉT, KERESLETRŐL, KÍNÁLATRÓL ÉS PIACI EGYENSÚLYRÓL

THE ECONOMY,
THE ECONOMY

Unit 7, THE FIRM AND ITS CUSTOMERS

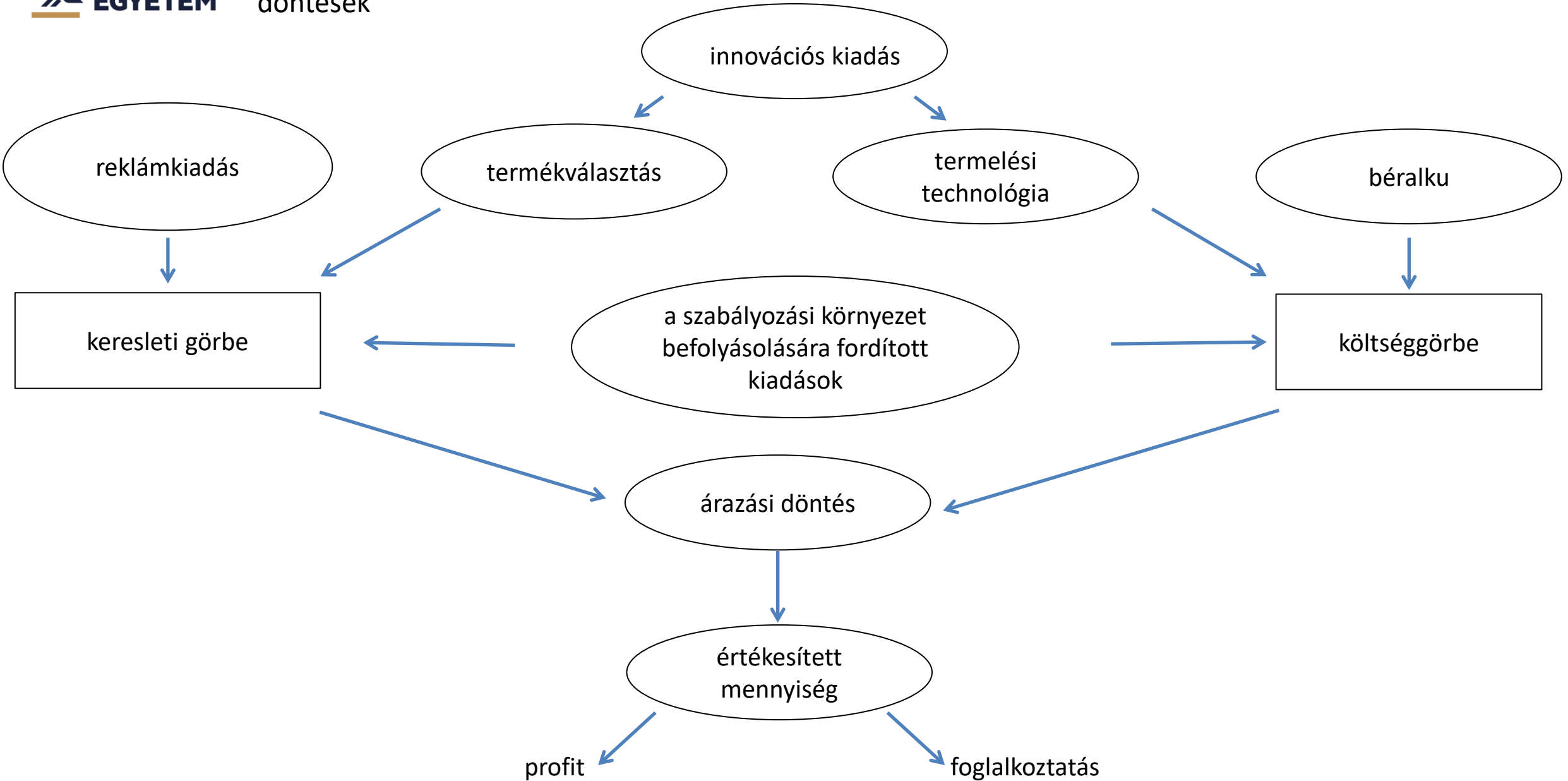
Unit 8, SUPPLY AND DEMAND: PRICE-TAKING AND
COMPETITIVE MARKETS

A fejlett országokban a legtöbb ember nagy cégeknek dolgozik.
A cégek sikere, és növekedésük megalapozása nagy részben
termelési és árazási döntéseiken múlik.

Figure 7.2. A legfontosabb vállalati stratégiai döntések

- Nagy profit lehet kis profitréssel, nagy forgalommal (TESCO)
- Nagy profit lehet nagy profitréssel, kevesebb eladással (Apple)
- A cég sikere múlik a termékválasztáson, a vevők vonzásának képességén, hogy olcsóbban és magasabb minőségben tudjanak termelni a versenytársaknál.
- Fontos a dolgozók vonzása és megtartása, akik mindezt megvalósítják.
- Most mi az árazásra és termelési mennyiségre fókuszálunk.

TARTALOM

6ea.1 Piac és verseny

6ea.2 A kereslet

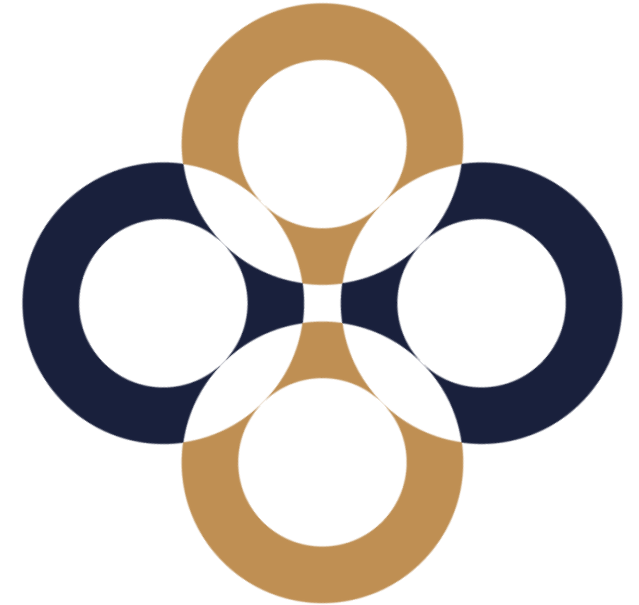
6ea.3 A kereslet változásai

6ea.4 A kínálat

6ea.5 A kínálat változásai

6ea.6 Kereslet és kínálat együtt. Az egyensúly

6EA.1 PIAC ÉS VERSENY

Piac

A piac egy bizonyos áru vagy szolgáltatás vevőinek és eladóinak csoportja

- Lehet rendkívül szervezett (Pl.: mezőgazdasági termékek)
- Vagy lehet kevésbé szervezett (Pl.: fagyalt)

Megfigyelhető jelenségek a piacon

- Ízlésbeli, technológiai változások, jövővel kapcsolatos várakozások változtatják a piacra jellemző termékárat.
- A termékek árváltozása hatással lehet más termékek árára.
- A piacok jellege (szerkezete) hatással van a termékek árára.

Verseny

Versenyző piac

- Sok nagyon hasonló termék a gyártóktól
- Sok vevő és sok eladó.
- A vevők és eladók csupán elhanyagolható mértékben befolyásolhatják a piaci árat. „árelfogadók”

Monopólium

- Beazonosítható, egyedi termék
- Kevés az eladó, ami adódhat a termék (márka) iránti lojalitásból is.
- A piacon lévő egyetlen eladó határozza meg az árat.

Piacszerkezet

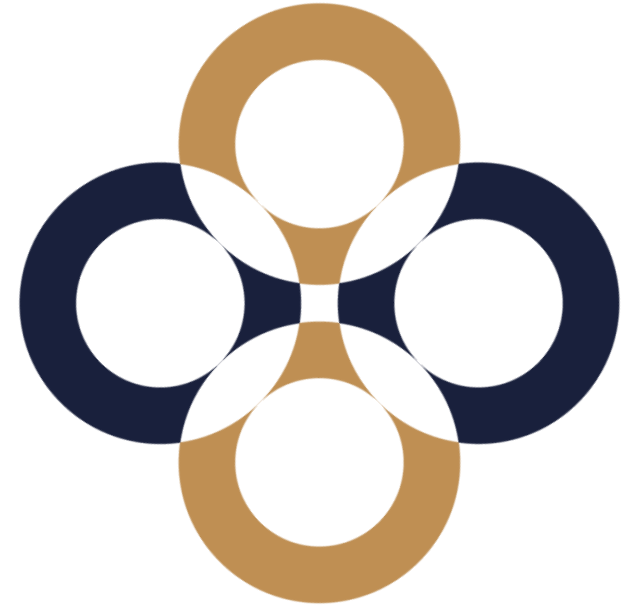
A piacok szerkezete legtöbbször valahol a tökéletes verseny és a monopólium között helyezkedik el.

A tökéletes verseny speciális eset, de hasznos vonatkoztatási pont a valóságos piacszerkezetek megítélésére.

A nem tökéletes versenypiacokon

- a verseny kisebb.
- a vállalatnak van játéktere az ár megállapítása során.
- a piacra jellemző áron a társadalmilag hatékonynál kevesebb termék jut el a fogyasztókhoz: nem Pareto-hatékony az elosztás.

6EA.2 A KERESLET

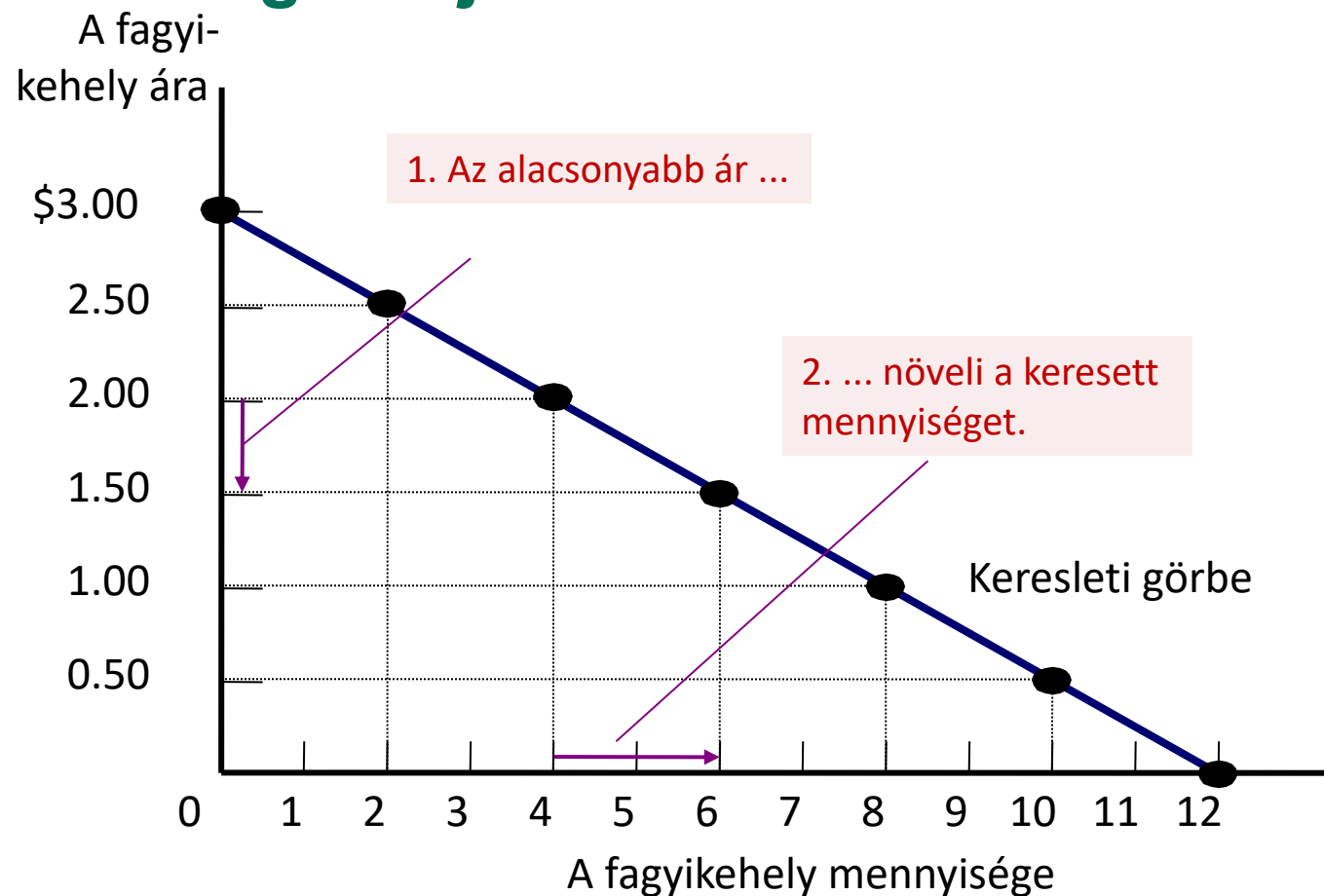

Keresett mennyiség és kereslet

- A keresett mennyiség
 - Egy jószág azon mennyisége ...
 - ... amit a vevők meg akarnak, és meg is tudnak venni
- A kereslet törvénye: minden egyéb változatlansága mellett, amikor egy jószág ára emelkedik, a keresett mennyiség csökken.
- Piaci kereslet: egy jószág vagy szolgáltatás összes egyéni keresletének összege (a keresett mennyiség az ár függvényében)

Kati kereslettáblázata és keresleti görbéje

A fagyikehely ára	A fagyikelyhek keresett mennyisége
\$0.00	12 kehely
0.50	10
1.00	8
1.50	6
2.00	4
2.50	2
3.00	0

A kereslettáblázat megmutatja, hogy minden egyes árnál mekkora a keresett mennyiség. A keresleti görbe, ami grafikusán ábrázolja a kereslettáblázatot, megmutatja, hogy hogyan változik a keresett mennyiség, ha az ár megváltozik. Mivel alacsonyabb ár mellett magasabb a keresett mennyiség, ezért a keresleti görbe lejt.

Piaci keresleti görbe

- Horizontálisan összegezzük az egyéni keresleti görbéket
- Egy jószág teljes keresett mennyisége változik, ha ...
 - ... változik a jószág ára
 - Minden más tényező, ami befolyásolhatja a vevők által keresett mennyiséget konstans

Piaci kereslet mint az egyéni keresletek összege

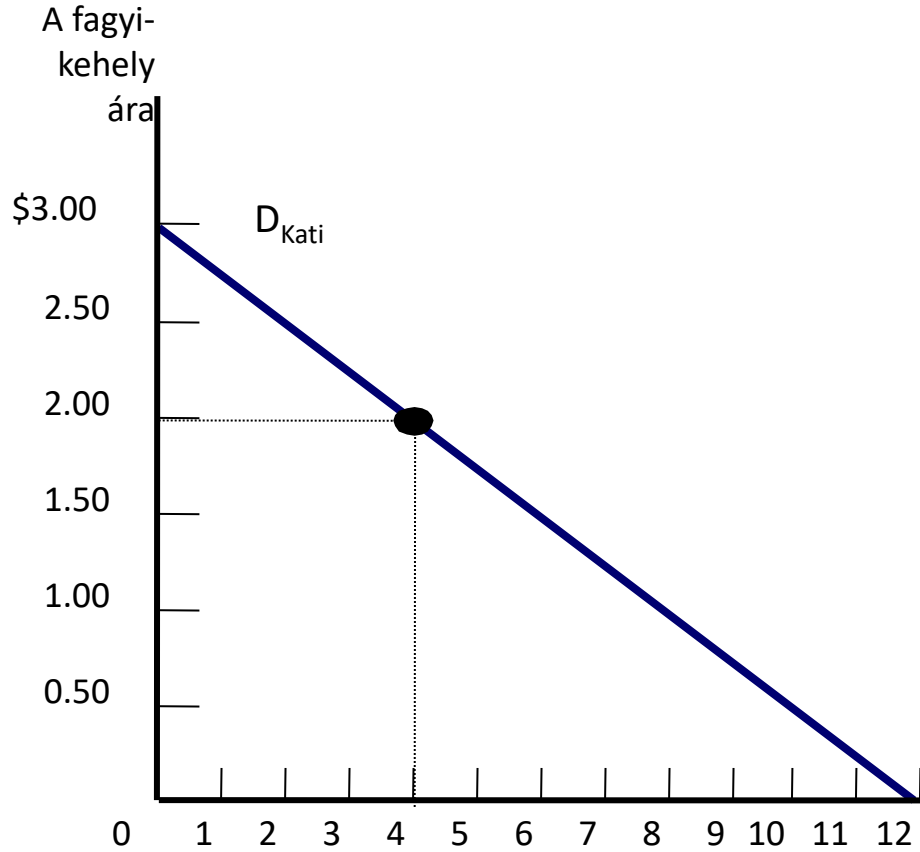
Kati
kereslete

+

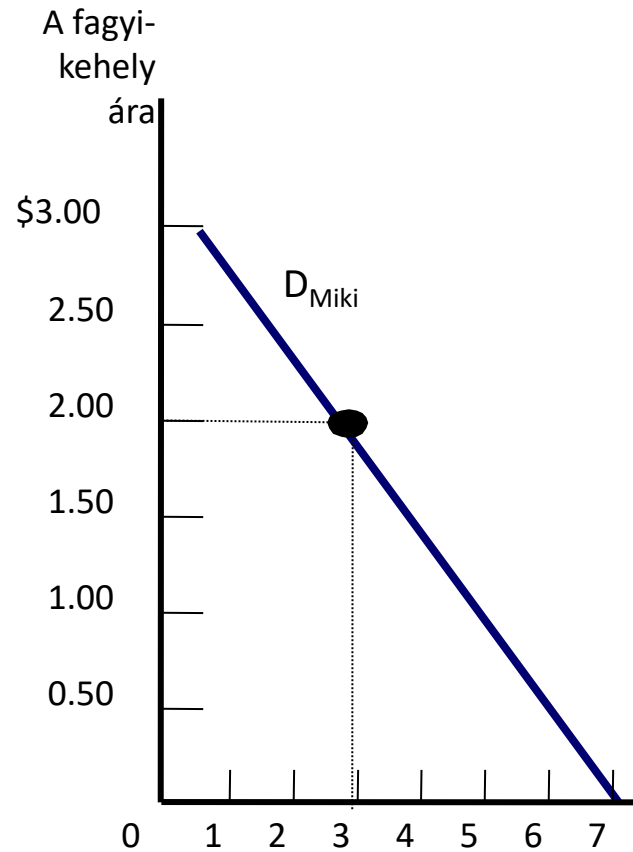
Miki
kereslete

=

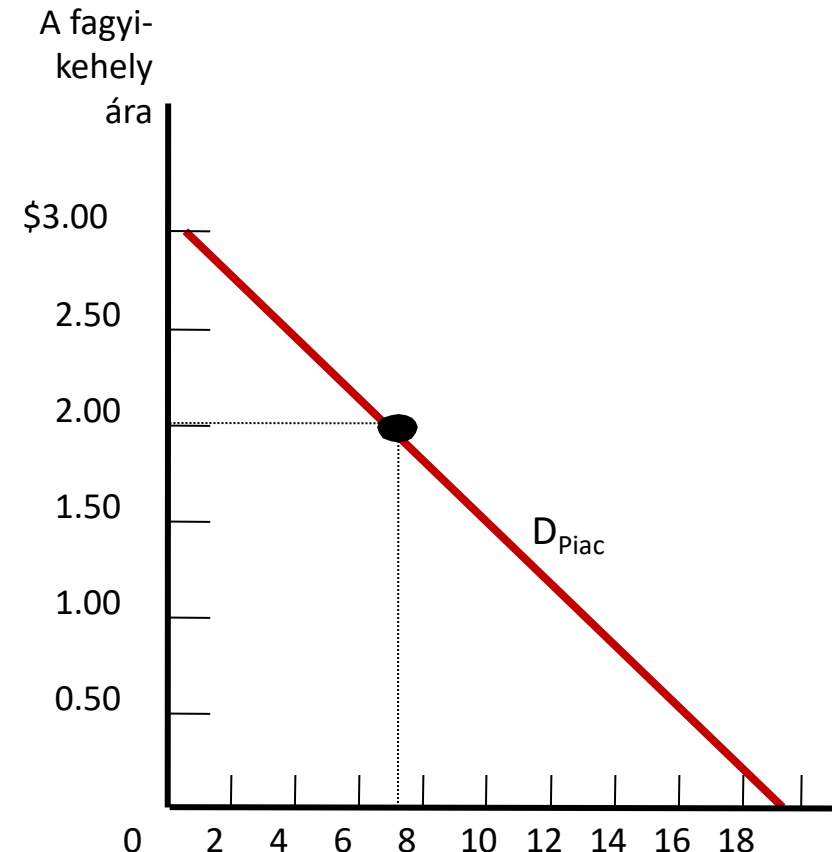
Piaci
kereslet

A fagyikehely mennyisége

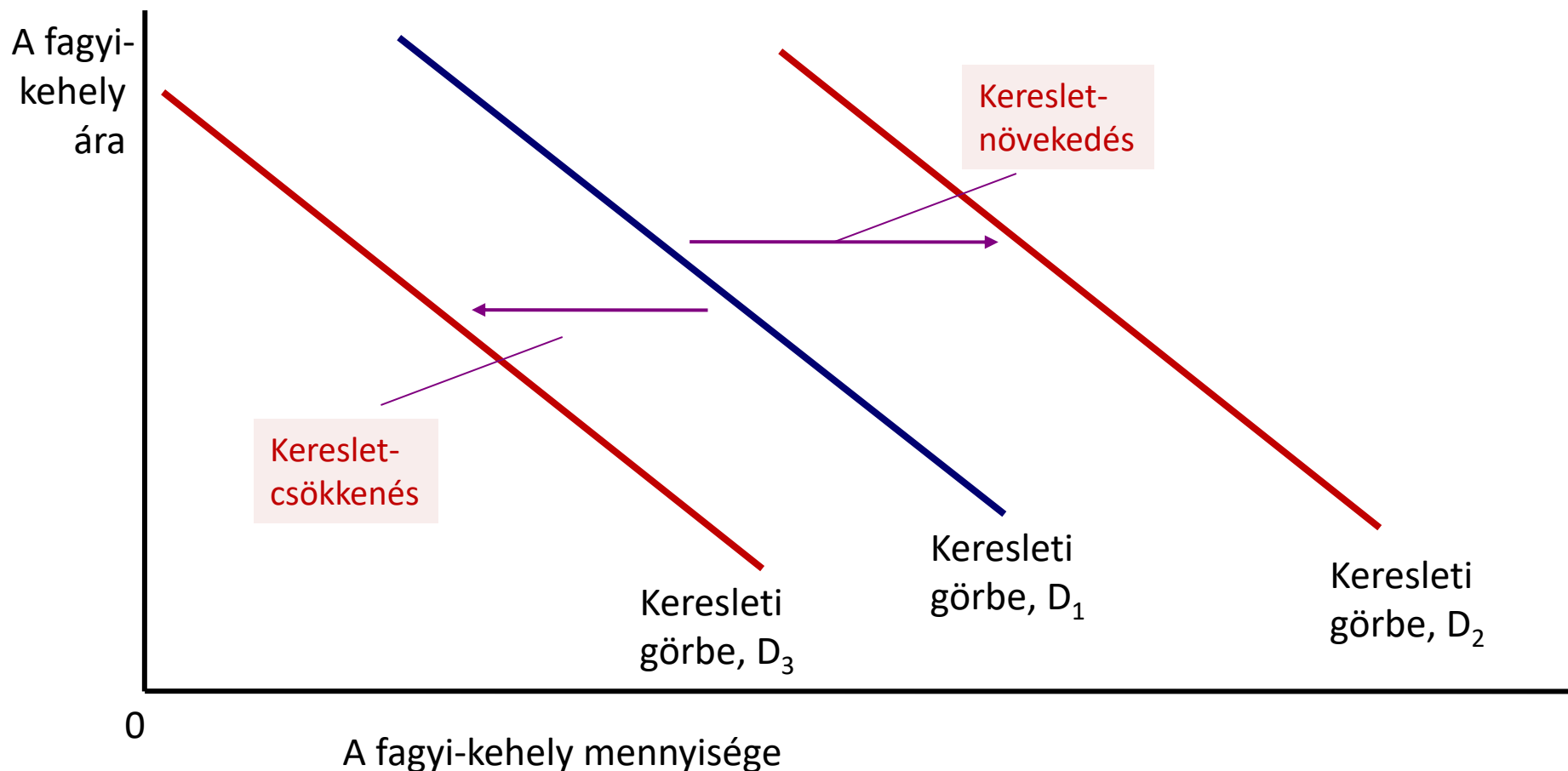

A fagyikehely mennyisége

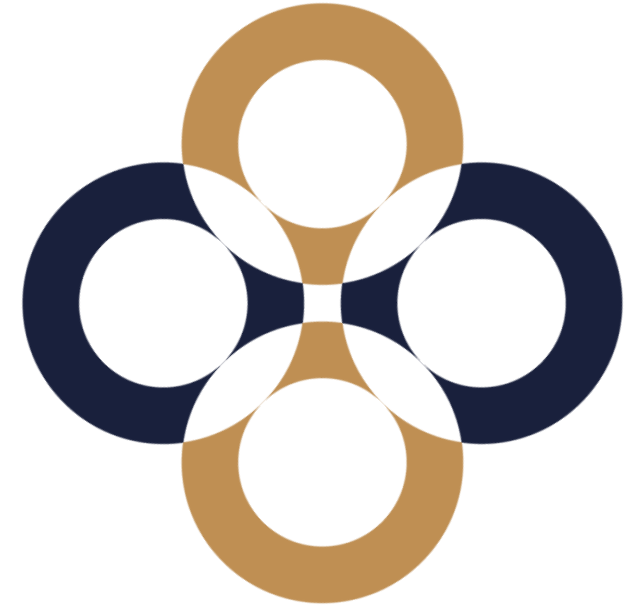
A fagyikehely mennyisége

A keresleti görbe eltolódásai

Bármilyen változás, ami bármely áron megnöveli a vevők által keresett mennyiséget, jobbra tolja a keresleti görbét.
Bármely változás, ami bármely áron csökkenti a vevők által keresett mennyiséget, balra tolja a keresleti görbét.

6EA.3 A KERESLET VÁLTOZÁSAI

Amik eltolhatják a keresleti görbét

- Jövedelem
- Kapcsolódó termékek ára
- Ízlések
- Várakozások
- A vásárlók száma

Amik eltolhatják a keresleti görbét

- Jövedelem
 - Normál jószág
 - Minden más változatlansága esetén ...
 - ... A jövedelem növekedésével ...
 - ... Növekszik a kereslet
 - Alacsonyabb rendű (inferior) jószág
 - Minden más változatlansága esetén ...
 - ... A jövedelem növekedésével ...
 - ... Csökken a kereslet

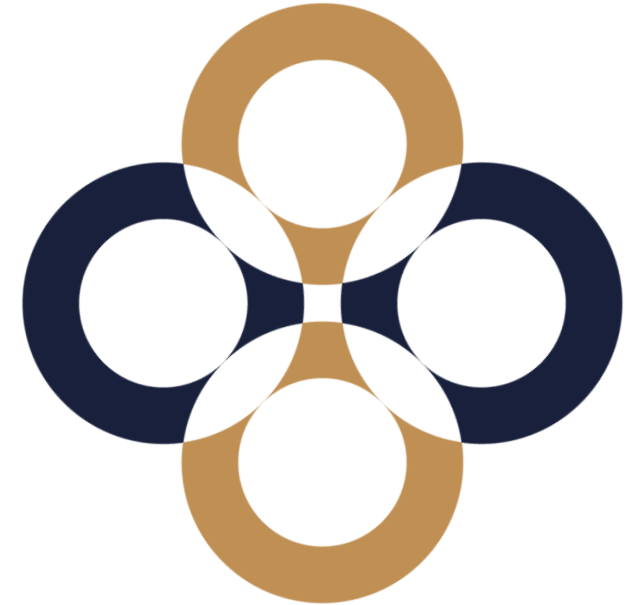
Amik eltolhatják a keresleti görbét

- Kapcsolódó termékek ára
 - Helyettesítők – két termék
 - Az egyik termék árának növekedése ...
 - ... A másik termék keresletének növekedéséhez vezet
 - Kiegészítők – két termék
 - Az egyik termék árának növekedése ...
 - ... A másik termék keresletének csökkenéséhez vezet

Amik eltolhatják a keresleti görbét

- Ízlések
 - Az ízlések megváltozása – megváltoztatja a keresletet
- Várakozások – a jövőről (jövedelem, árak)
 - Befolyásolja a jelenlegi keresletet
- A vásárlók számának növekedése
 - A piaci kereslet megnő

6EA.4 A KÍNÁLAT

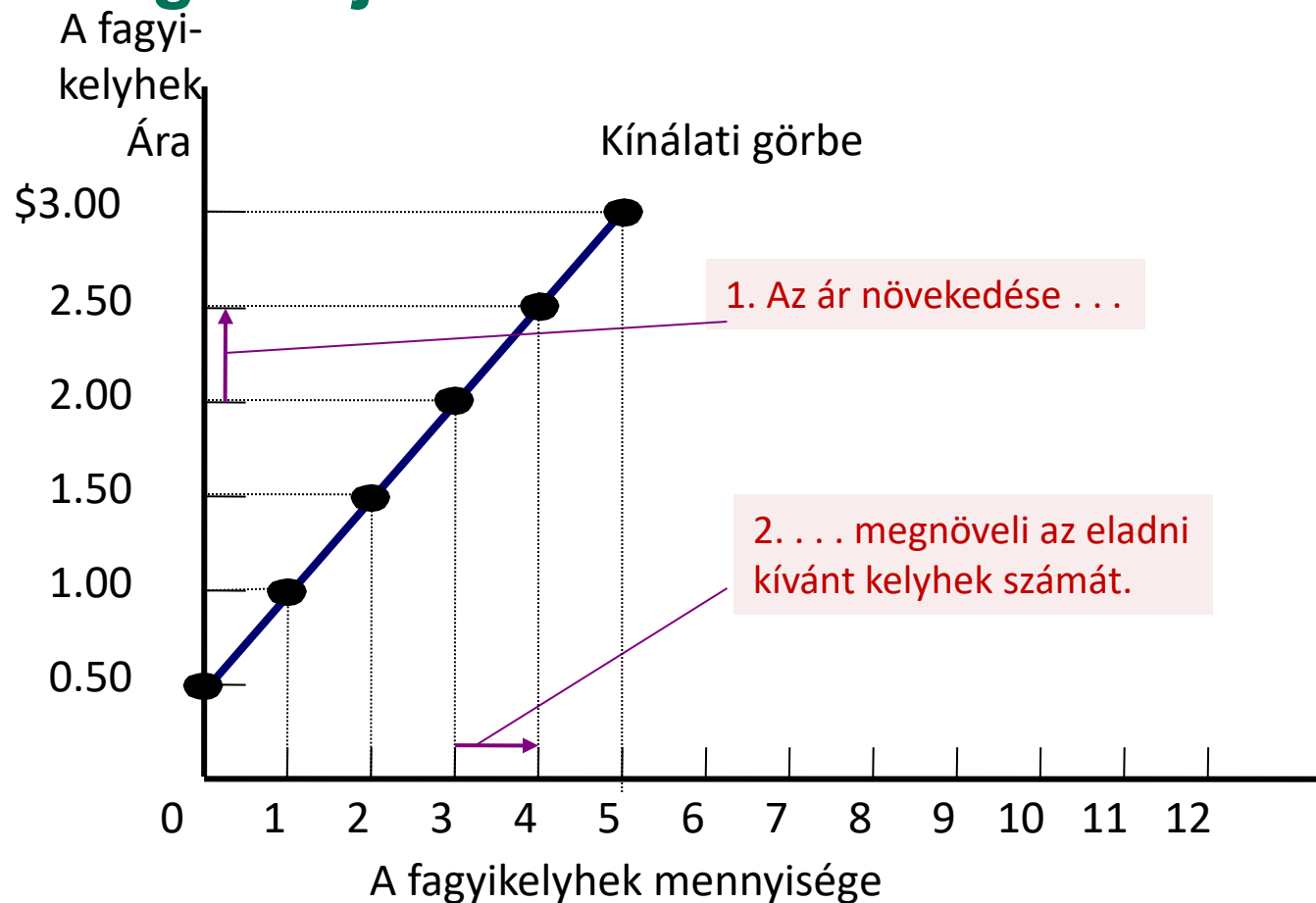

Kínált mennyiség és kínálat

- Kínált mennyiség: a jószág azon mennyisége, amit az eladók el akarnak, és el is tudnak adni.
- A kínálat törvénye:
 - Minden más változatlanúsága esetén, amikor egy jószág ára emelkedik, a jószágból való kínált mennyiség nő
- Piaci kínálat: egy jószág vagy szolgáltatás összes egyéni kínálatának összege. A kínált mennyiség az ár függvényében.

Ben kínálattáblázata és kínálati görbéje

A fagyikelyhek ára	A kelyhek kínált mennyisége
\$0.00	0 kehely
0.50	0
1.00	1
1.50	2
2.00	3
2.50	4
3.00	5

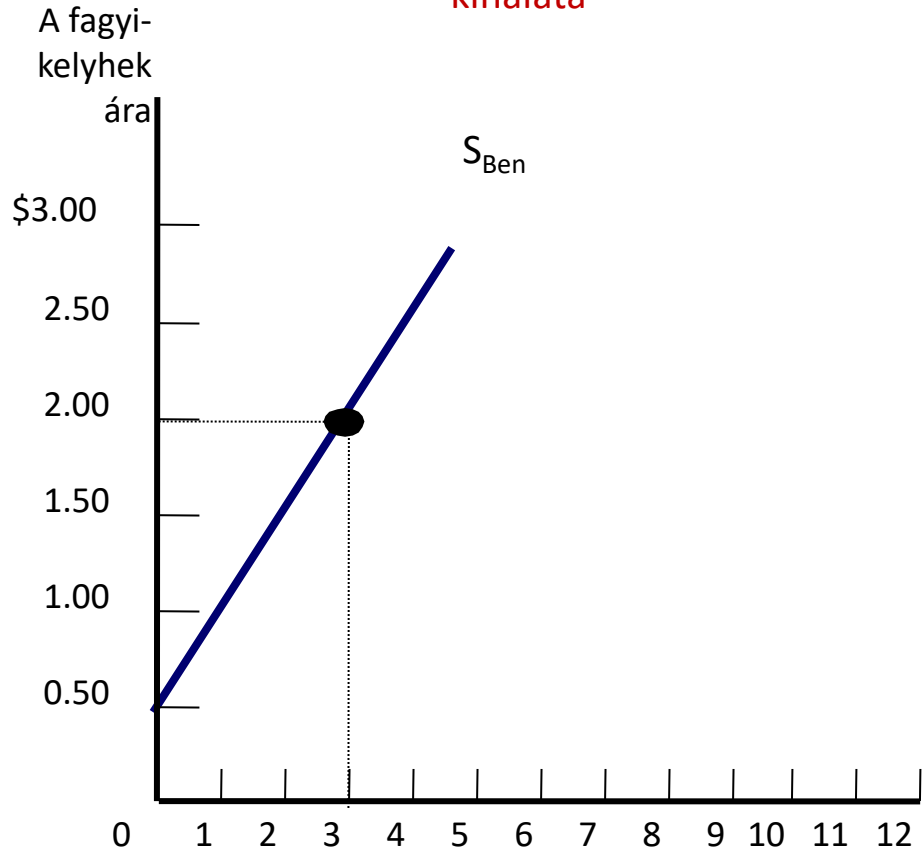
A kínálattáblázat minden egyes áron megmutatja az eladásra kínált mennyiséget. Ez a kínálati görbe, ami a kínálattáblázatot ábrázoljabemutatja, hogy a jószág kínált mennyisége hogyan változik, ha változik az ára. Mivel magasabb áron többet kínálnak, a kínálati görbe felfelé ível.

Piaci kínálati görbe

- Horizontálisan összegezzük az egyéni kínálati görbéket
- Egy termék teljes kínálati mennyisége változik, ha ...
 - ... változik a jószág ára
 - Minden más tényező, ami befolyásolhatja az eladók által kínált mennyiséget konstans

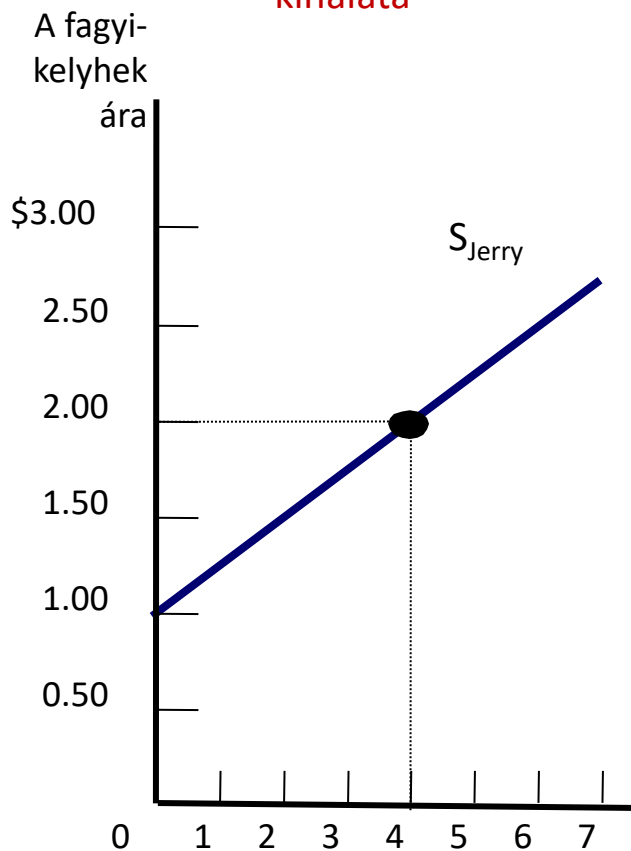
A piaci kínálat, mint az egyéni kínálatok összege

Ben
kínálata

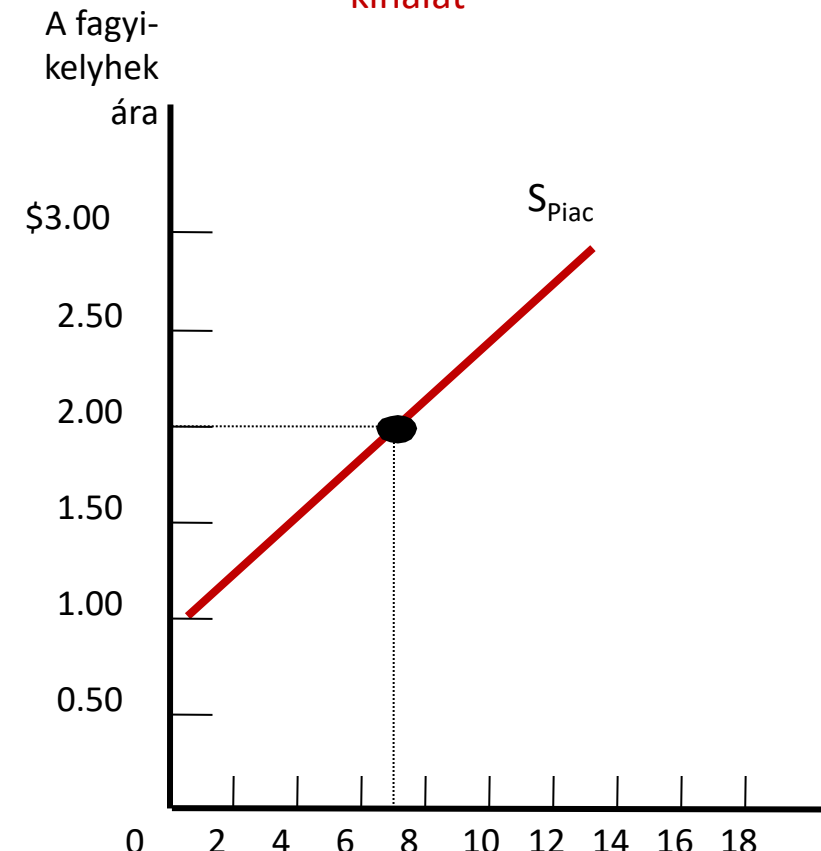
+

Jerry
kínálata

=

Piaci
kínálat

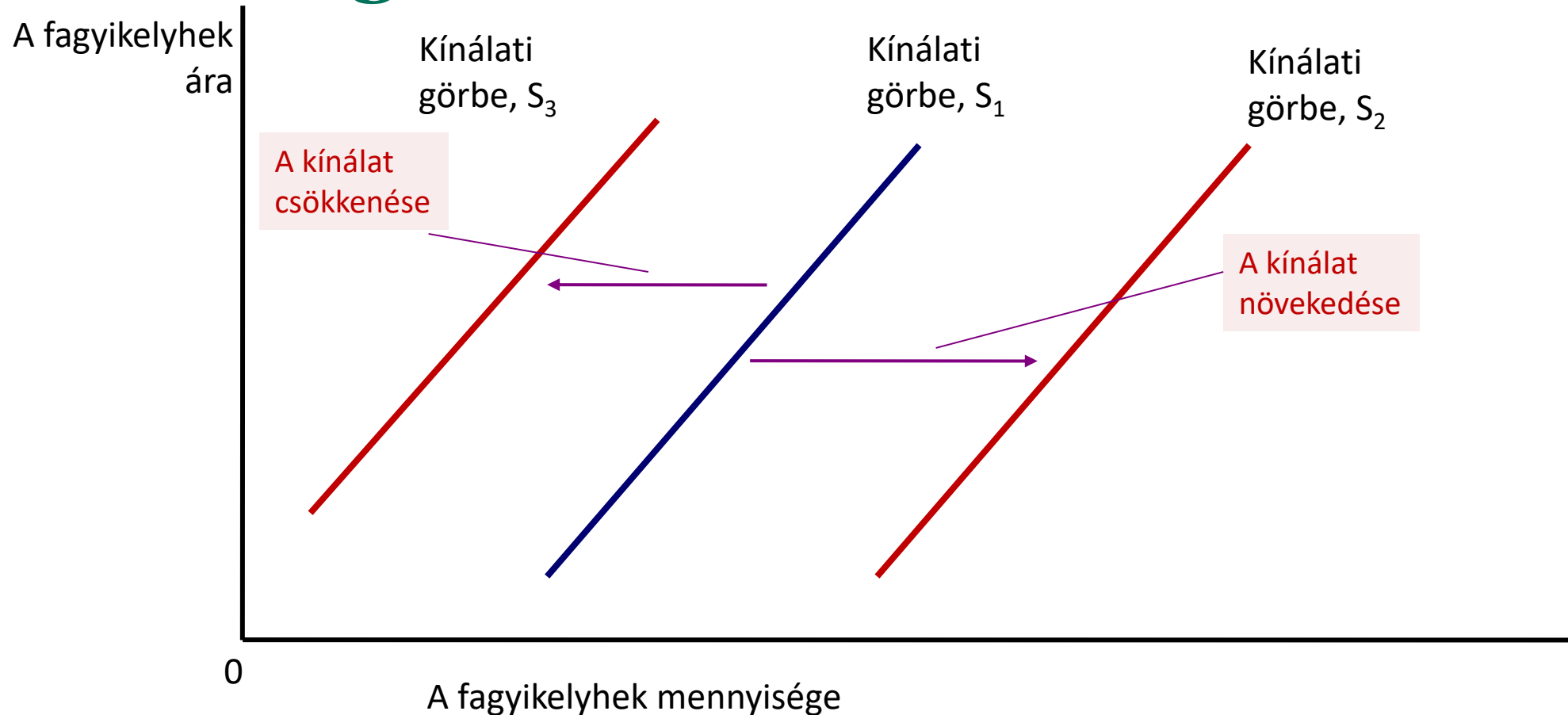

A fagyikelyhek mennyisége

A fagyikelyhek mennyisége

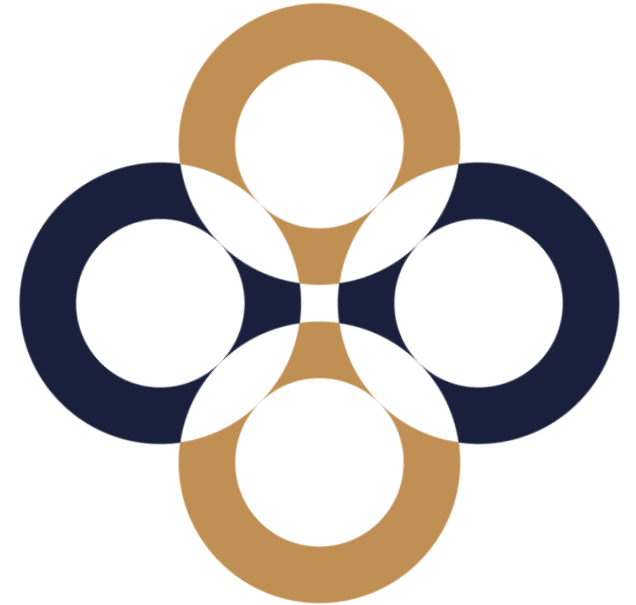
A fagyikelyhek mennyisége

A kínálati görbe eltolódásai

Bármilyen változás, ami megnöveli az eladók által bármely áron termelni kívánt mennyiséget, jobbra tolja a kínálati görbét. Bármilyen változás, ami lecsökkenti az eladók által bármely áron termelni kívánt mennyiséget, balra tolja a kínálati görbét.

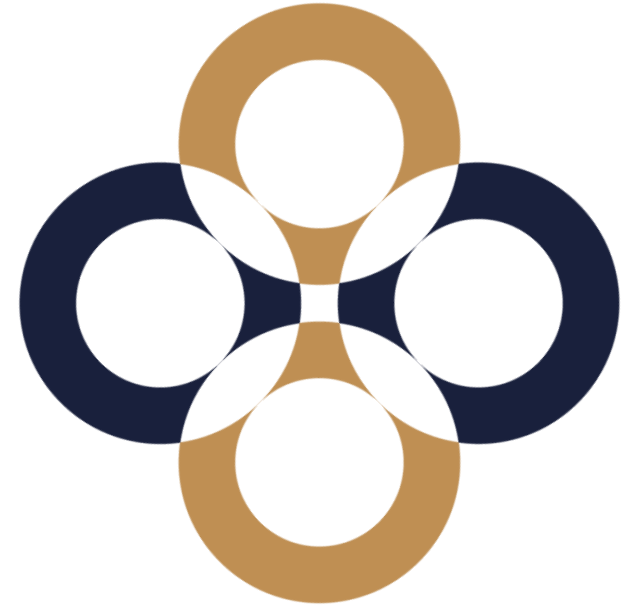
6EA.5 A KÍNÁLAT VÁLTOZÁSAI

Tényezők, amik eltolhatják a kínálati görbét

- Tényezőárak (inputárak)
 - A kínálat negatívan függ a tényezők árától
- Technológia
 - Technológiai fejlődés – a kínálat növekedése
- A jövőről való várakozások
 - Befolyásolják a jelenlegi kínálatot
- Az eladók számának növekedése
 - Növeli a piaci kínálatot

6EA.6 KERESLET ÉS KÍNÁLAT EGYÜTT AZ EGYENSÚLY

Kereslet és kínálat együtt

- Egyensúly – egy állapot
 - A piaci ár elérte ezt a szintet:
 - Kínált mennyiség = keresett mennyiség
- Egyensúlyi ár – az ár:
 - Egyensúlyba hozza a kínált mennyiséget és a keresett mennyiséget
- Egyensúlyi mennyiség
 - Az egyensúlyi áron keresett és kínált mennyiség

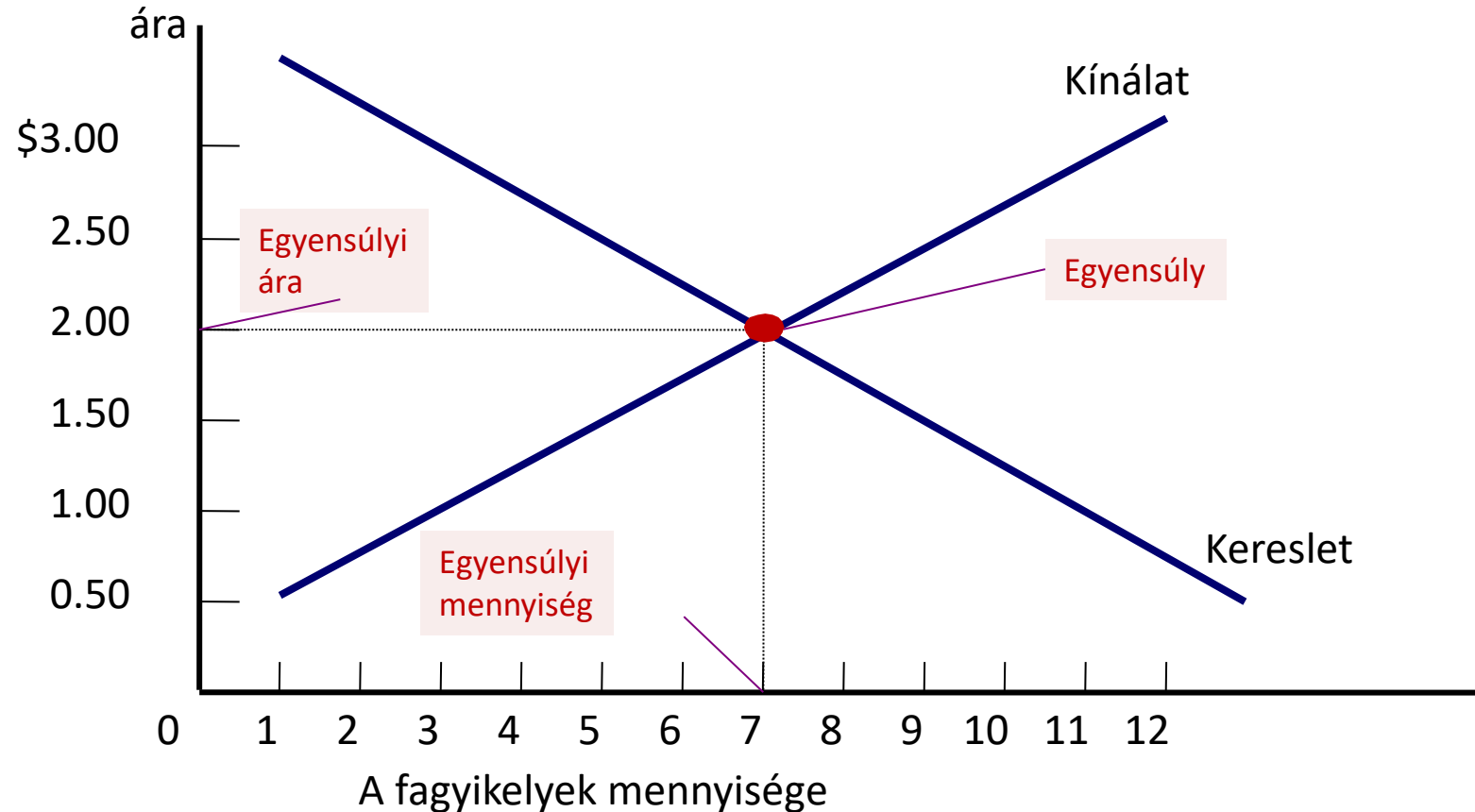
Kereslet és kínálat együtt

1. példa: A kereslet eltolódása miatt megváltozik a piaci egyensúly

- Idén nyáron nagyon meleg az idő
- Milyen hatással van ez a fagyipiacra?
- Meleg idő – keresleti görbe (ízlések)
- A keresleti görbe jobbra mozdul
- Magasabb egyensúlyi ár, magasabb egyensúlyi mennyiség

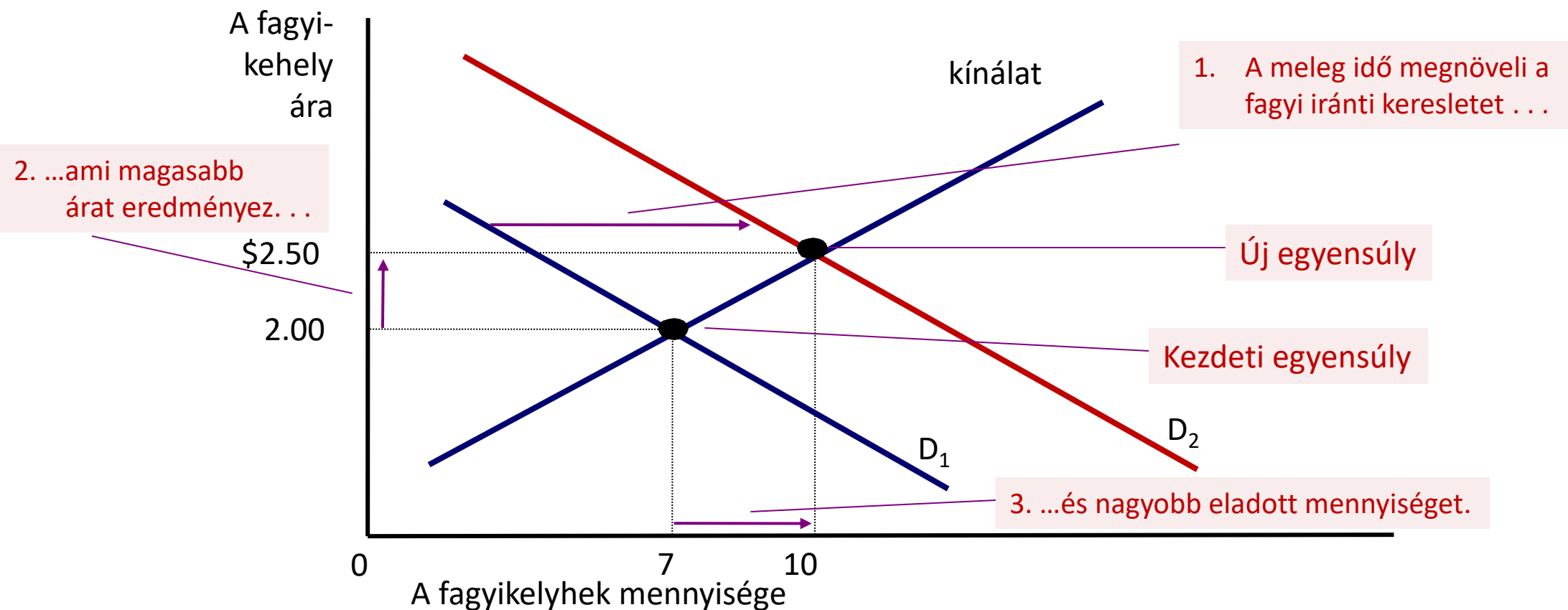
A kereslet és a kínálat egyensúlya

A fagyikehely

Az egyensúly ott van, ahol a keresleti és a kínálati görbe metszi egymást. Az egyensúlyi áron a kínált és a keresett mennyiség egyenlő. Itt az egyensúlyi ár \$2.00: Ezen az áron 7 fagyikelyhet kínálnak eladásra, és 7 fagyikelyhet akarnak megvenni.

Hogyan hat a kereslet növekedése az egyensúlyra

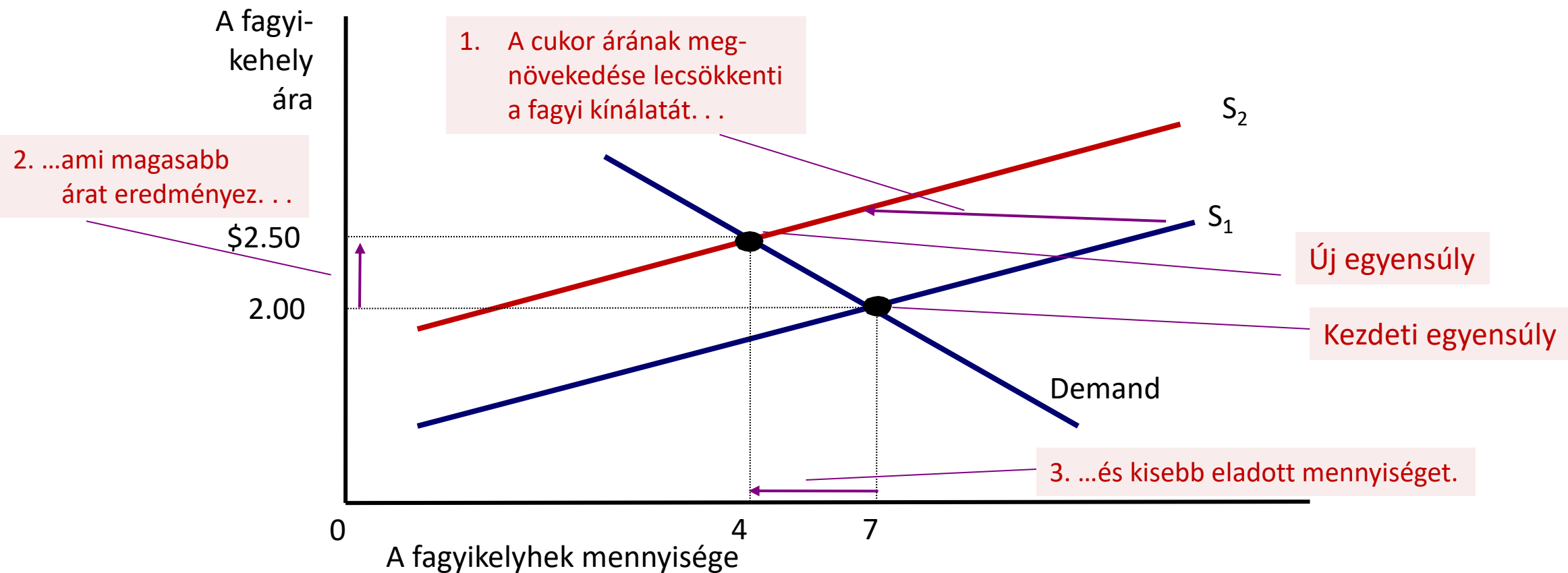
Egy esemény, ami bármely áron megnöveli a keresett mennyiséget jobbra tolja a keresleti görbét. Az egyensúlyi ár és az egyensúlyi mennyiség is emelkedik. Itt egy különlegesen meleg nyár miatt a vevők több fagyit szeretnének. A keresleti görbe D₁-ből D₂-be tolódik, ami miatt az egyensúlyi ár \$2.00-ról \$2.50-ra, míg az egyensúlyi mennyiség 7 tölcsérről 10 tölcsérré emelkedik.

Kereslet és kínálat együtt

2. példa: A kínálat eltolódása miatt megváltozik a piaci egyensúly

- Egy nyáron a hurrikán elpusztítja a cukorültetvények egy részét
 - A cukor ára megemelkedik
- Milyen hatással van ez a fagyipiacra?
- A cukor árának megváltozása –kínálati görbe
- A kínálati görbe balra mozdul
- Magasabb egyensúlyi ár, alacsonyabb egyensúlyi mennyiség

A kínálat csökkenése miatt megváltozik az egyensúly

Egy esemény, ami bármely áron csökkenti a kínált mennyiséget, balra tolja a kínálati görbét. Az egyensúlyi ár megnő, az egyensúlyi mennyiség lecsökken. Itt az egyik input, a cukor árának növekedése miatt a termelők kevesebb fagyit állítanak elő. A kínálati görbe S_1 -ből S_2 -be tolódik, ami miatt a fagyiképlet ára \$2.00-ról \$2.50-ra nő, míg az egyensúlyi mennyiség 7 kehelyről 4 kehelyre csökken.

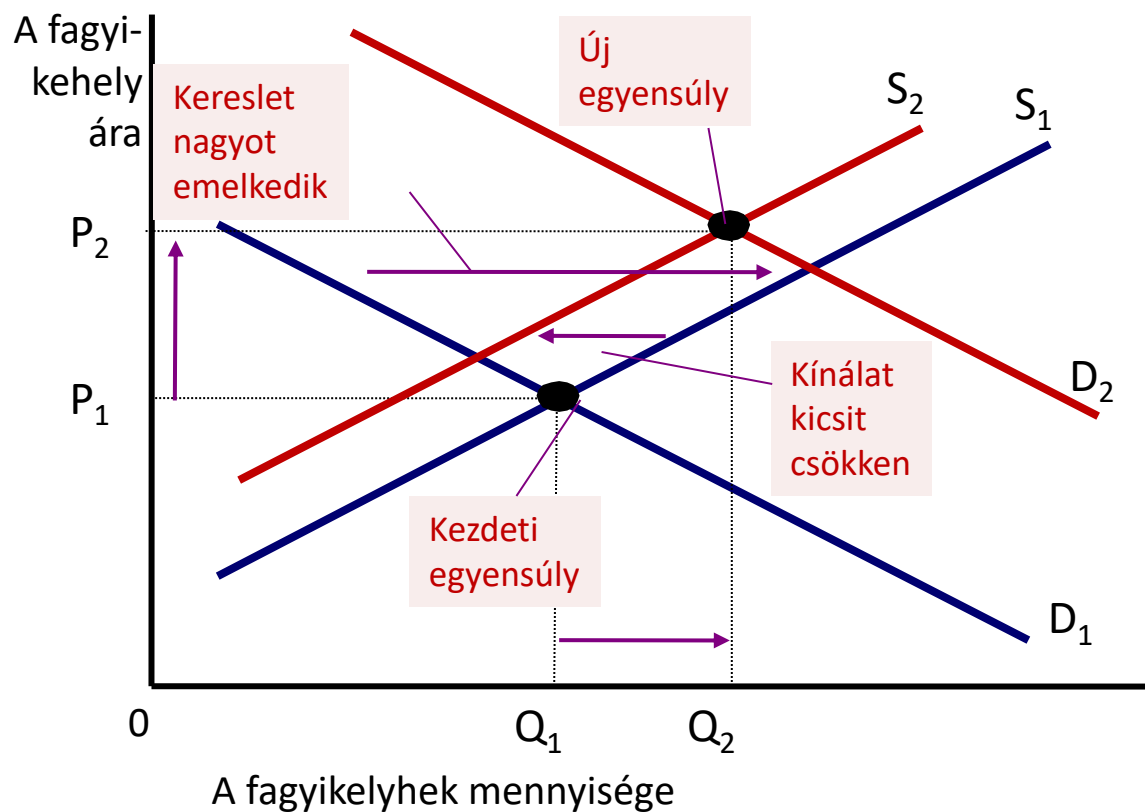
Kereslet és kínálat együtt

3. példa: a kereslet és a kínálat is eltolódik

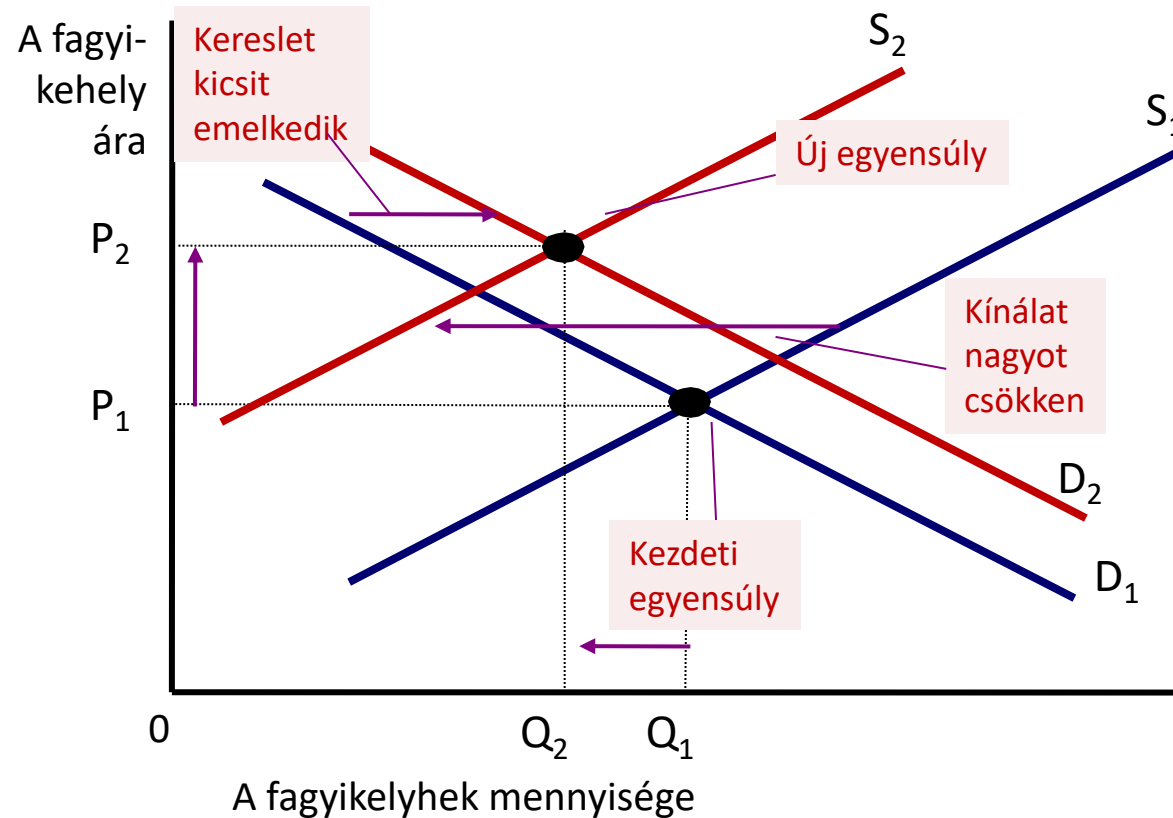
- Egy nyáron hurrikán és meleghullám is van
 - Meleghullám – keresleti görbe tolódik;
hurrikán – kínálati görbe tolódik
 - Keresleti görbe jobbra tolódik;
Kínálati görbe balra tolódik
 - Az egyensúlyi ár emelkedik
 - Ha a kereslet jelentősen emelkedik, miközben a kínálat csak kicsit esik: az egyensúlyi mennyiség emelkedik
 - Ha a kínálat jelentősen csökken, miközben a kereslet csak kicsit emelkedik: az egyensúlyi mennyiség csökken

A kereslet és a kínálat is eltolódik

(a) Ár nő, mennyiség nő

(b) Ár nő, mennyiség csökken

Ezenek az ábrákon egyszerre nő a kereslet és csökken a kínálat. Két végkifejlet lehetséges. Az (a) ábrán az egyensúlyi ár P_1 -ről P_2 -re nő, míg az egyensúlyi mennyiség Q_1 -ről Q_2 -re nő. A (b) ábrán az egyensúlyi ár megint P_1 -ről P_2 -re nő, de az egyensúlyi mennyiség Q_1 -ről Q_2 -re csökken.

Mi történik az árral és a mennyiséggel, amikor a kereslet vagy a kínálat eltolódik?

	A kínálat nem változik	A kínálat megnő	A kínálat lecsökken
A kereslet nem változik	P marad Q marad	P le Q fel	P fel Q le
A kereslet megnő	P fel Q fel	P bizonytalan Q fel	P fel Q bizonytalan
A kereslet lecsökken	P le Q le	P le Q bizonytalan	P bizonytalan Q le

Köszönöm a figyelmet!

A magyar nyelvű jegyzet elkészítésében
közreműködött:
Horváth Áron

Egyensúly – gyakorlás/1

Egy átlagos egyetemista kézműves sör keresleti és egy amatőr sörfőző évfolyamtársa kínálati összefüggése a következő:

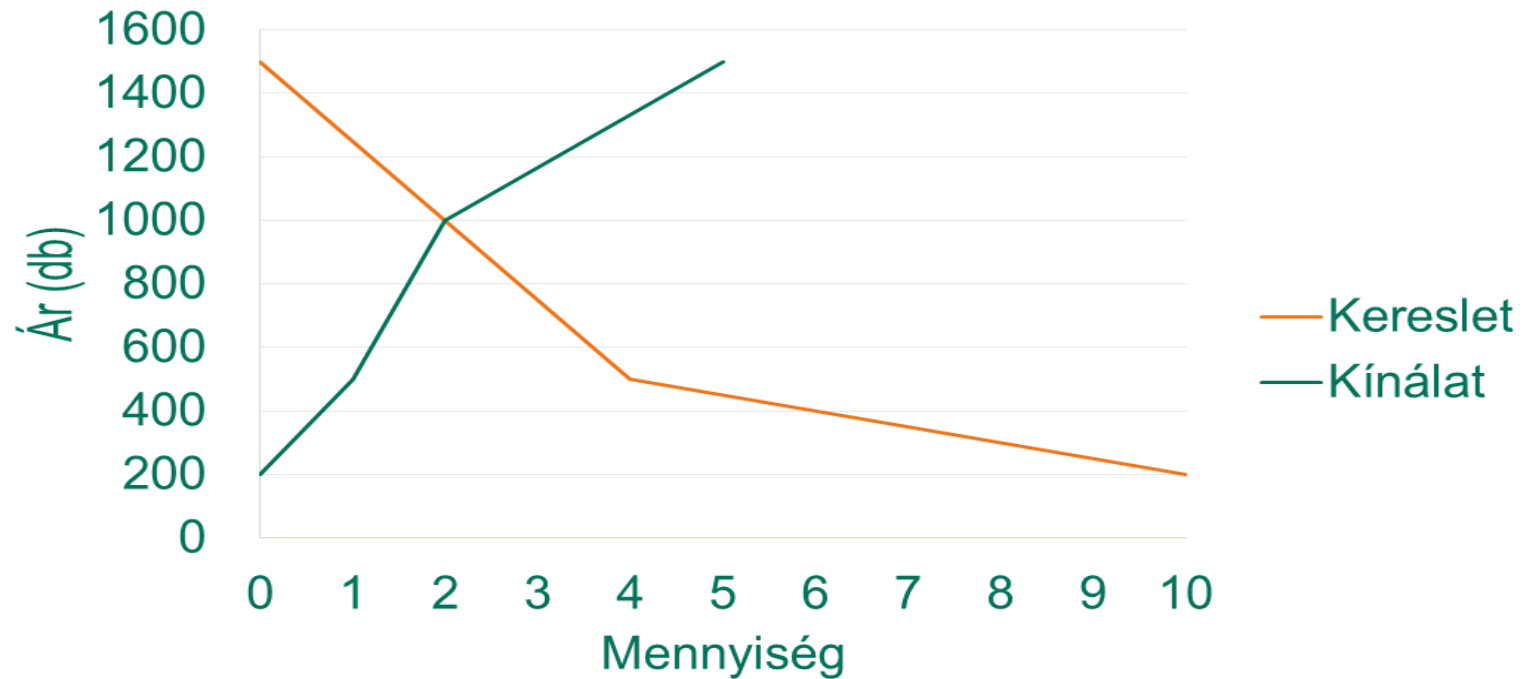
Ár (Forint)	Keresett mennyiség	Kínált mennyiség
200	10	0
500	4	1
1000	2	2
1500	0	5

- Rajzold fel a keresleti és a kínálati görbéket!
Mekkora az egyensúlyi ár a piacon?
- Mi történik a kínálattal, ha a sörfőző egyetemista nyer 5 kiló malátát egy fogadáson?
Rajzold fel a változást! Mennyi lesz az új piaci ár és eladott mennyiség?

Egyensúly – gyakorlás/1

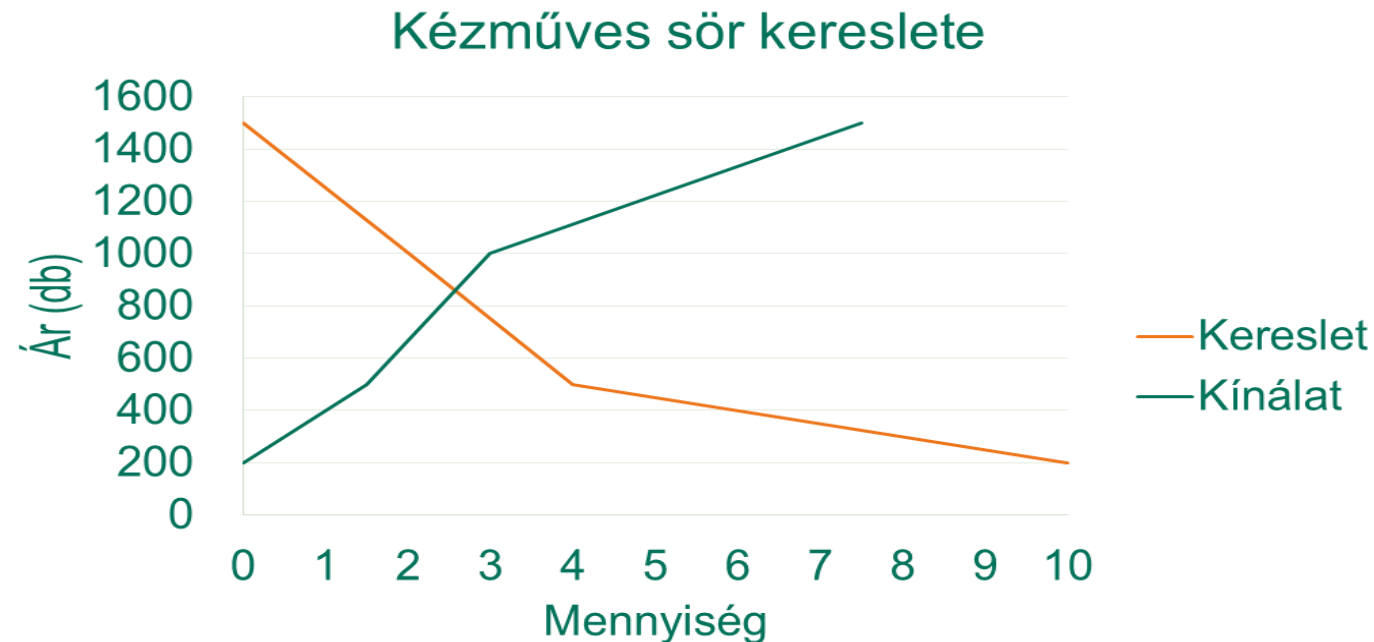
a) Az egyensúlyi ár 1000 ft és 2 sör cserél gazdát

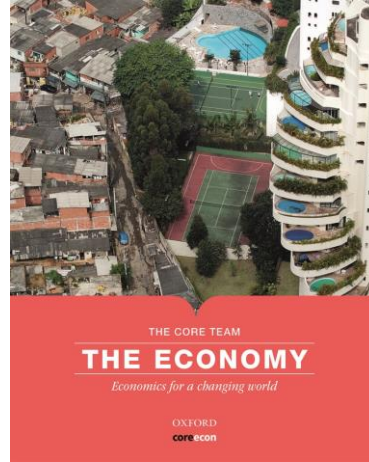
Kézműves sör kereslete

Egyensúly – gyakorlás/1

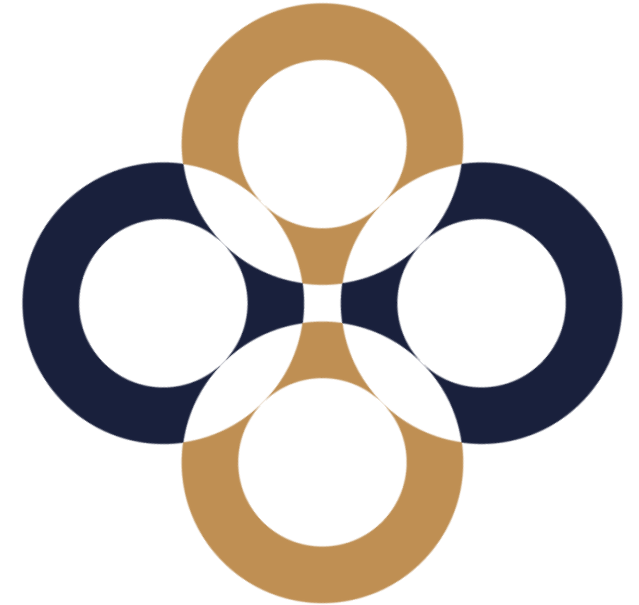
- b) A kínálat felfelé tolódik, azonos áron több sört hajlandó eladni a sörfőző
Az új egyensúlyi ár ~800 forint lesz és 2,5 sört tud eladni

8. HÉT, PIACI EGYENSÚLY ÉS A VERSENYZŐI PIAC PARETO-HATÉKONYSÁGA

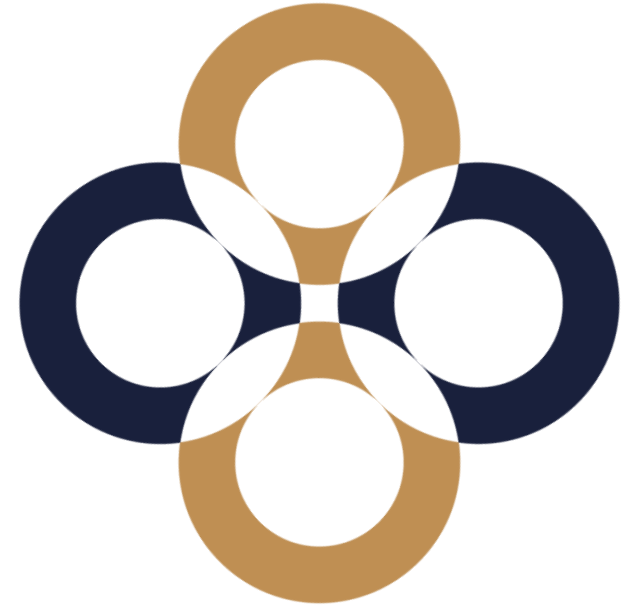
THE ECONOMY,
UNIT 8, SUPPLY AND DEMAND:
PRICE-TAKING AND COMPETITIVE
MARKETS

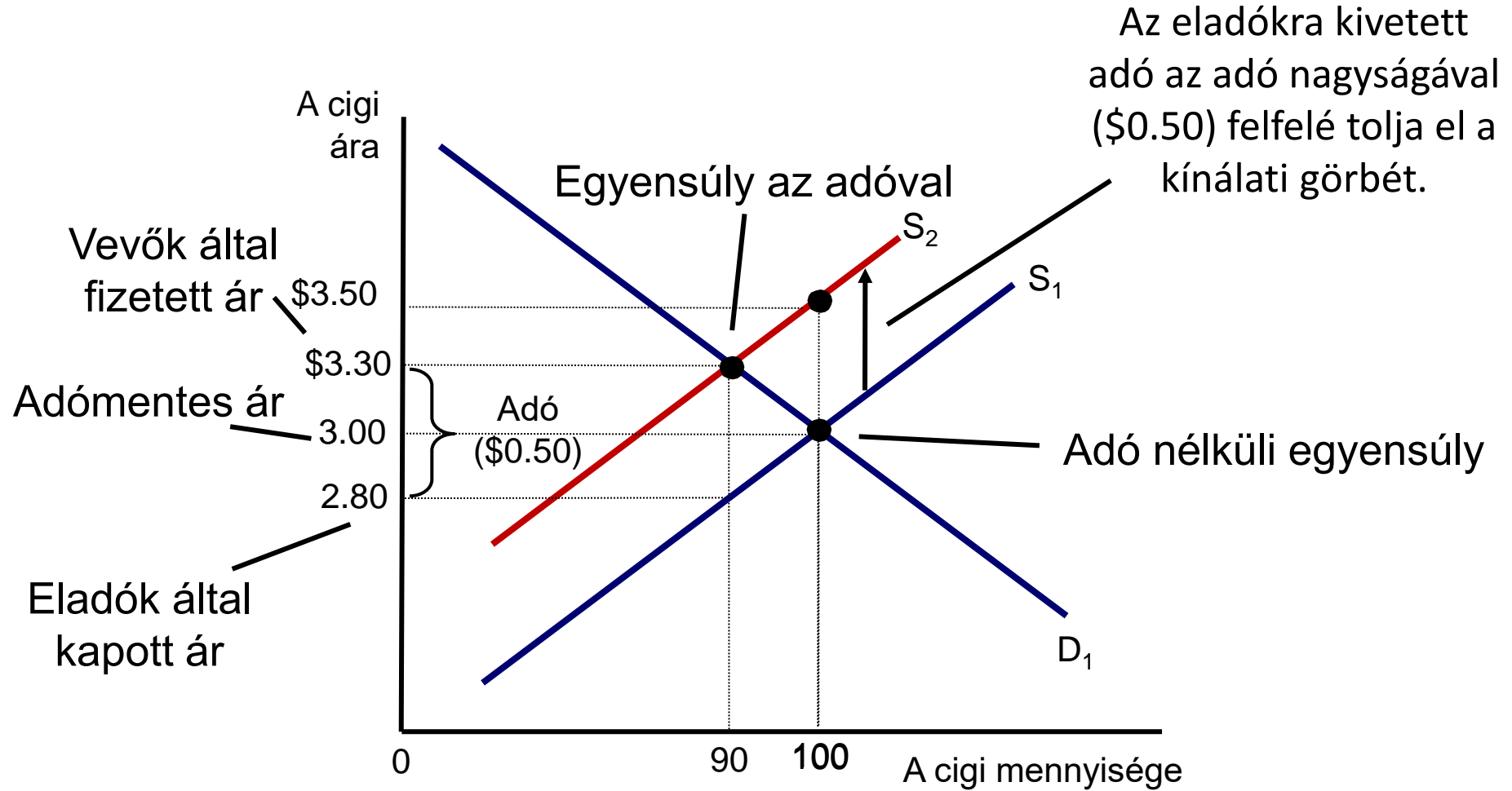
TARTALOM

- 8.1 Adózás a kereslet és kínálat modelljében
- 8.2 A kereskedelemről származó előnyök
- 8.3 A tökéletes verseny hatékonysága

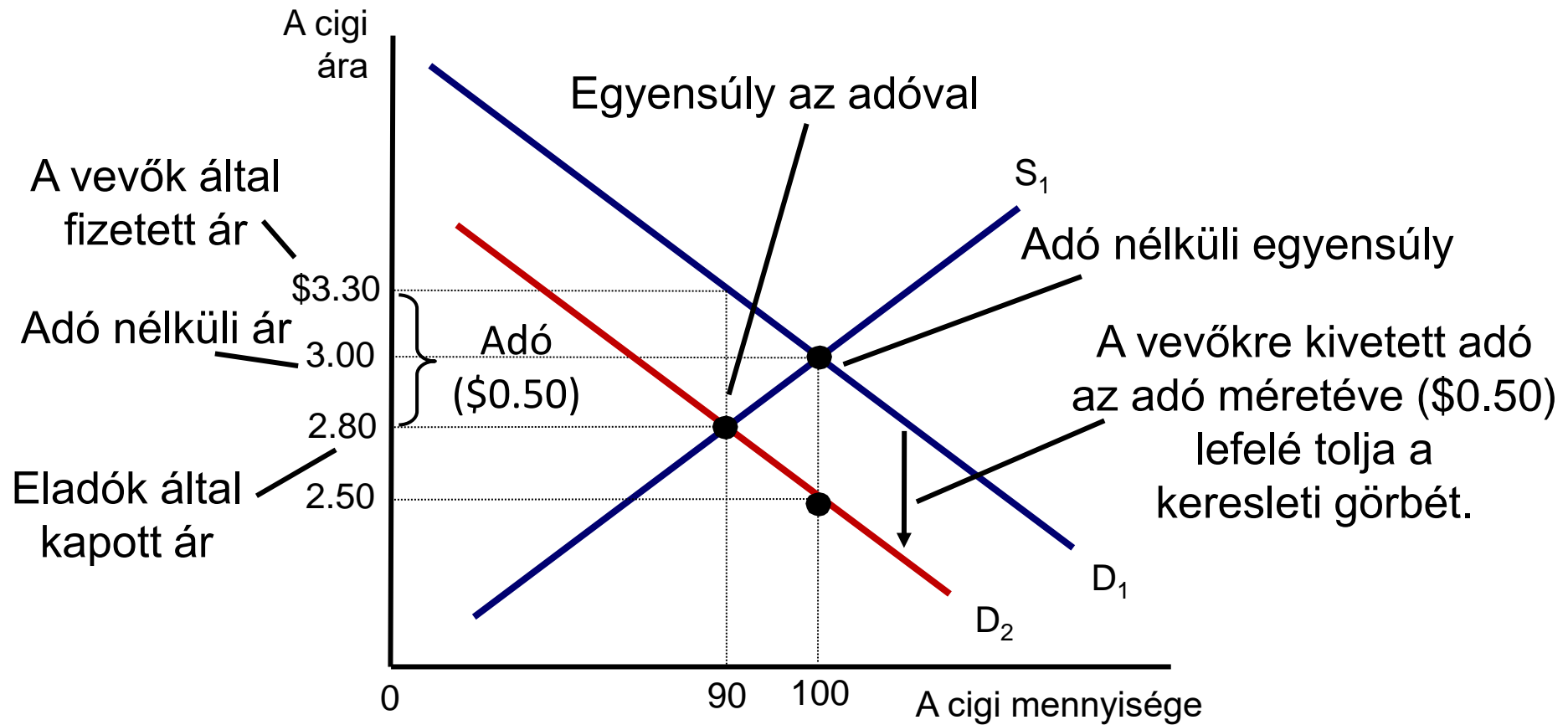
8.1 ADÓZÁS A KERESLET ÉS KÍNÁLAT MODELLJÉBEN

Az eladókra kivetett adó

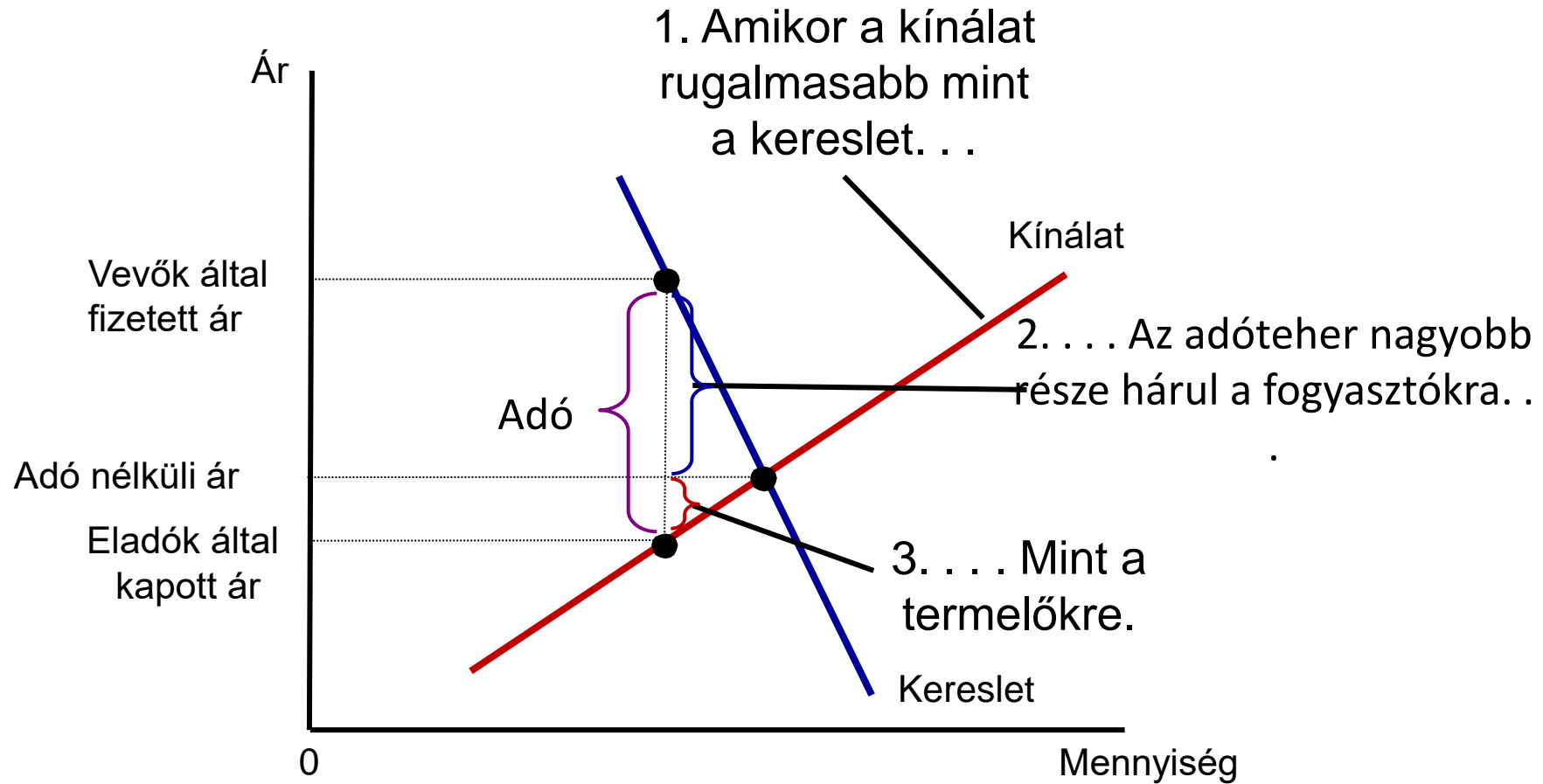

A vevőkre kivetett adó

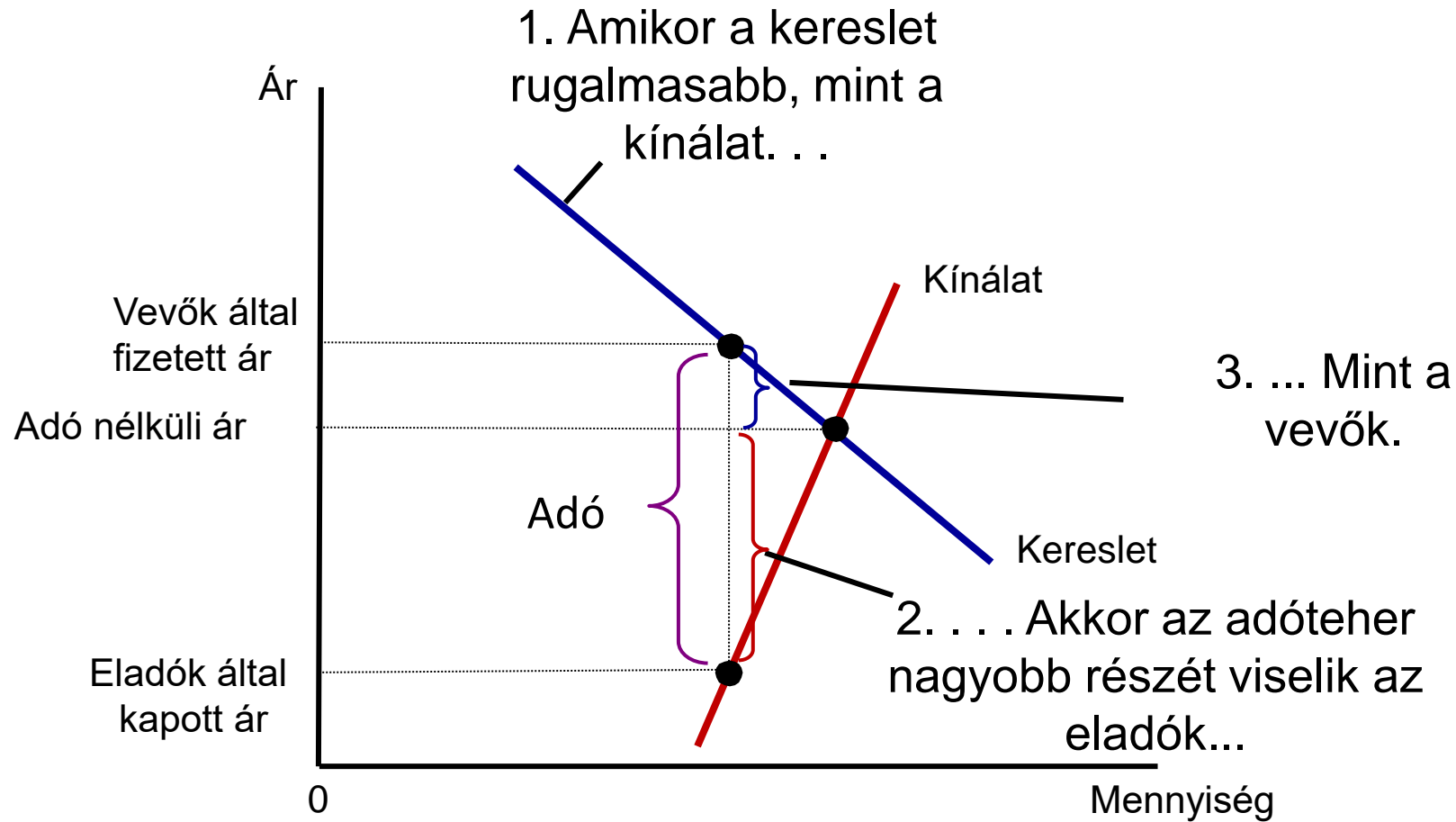
Hogyan oszlik meg az adóteher? (a)

(a) Rugalmas kínálat, rugalmatlan kereslet

Hogyan oszlik meg az adóteher (b)

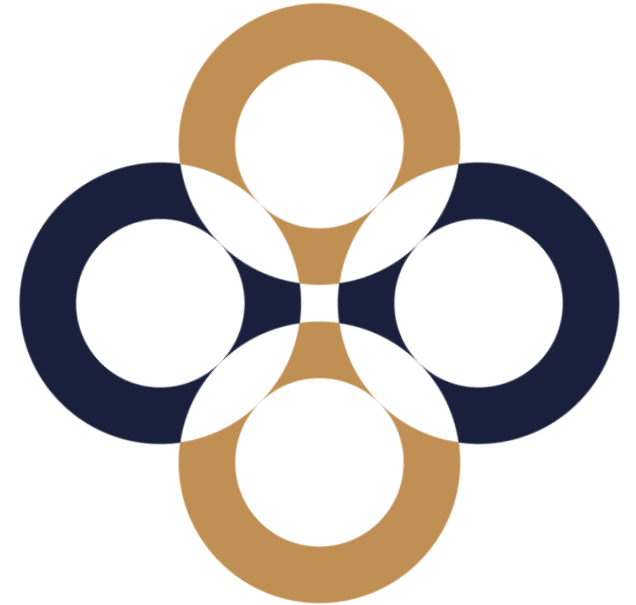
(b) Rugalmatlan kínálat, rugalmas kereslet

Rugalmasság és adóteher-megosztás

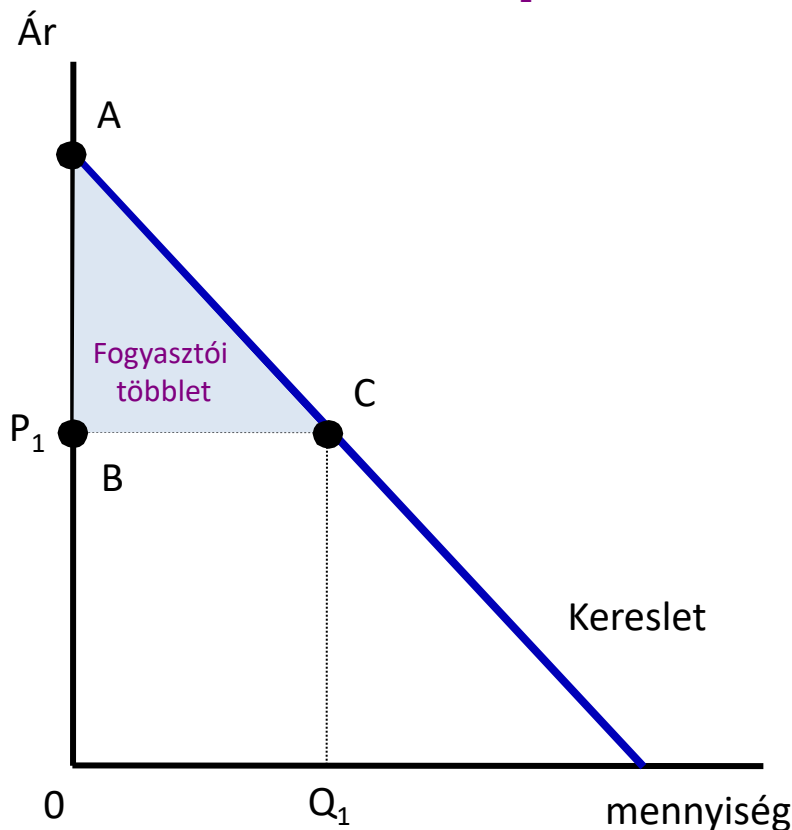
- Nagyon rugalmas kínálat és viszonylag rugalmatlan kereslet
 - Eladók – az adóteher kis része
 - Vevők – az adóteher nagy része
- Viszonylag rugalmatlan kínálat és nagyon rugalmas kereslet
 - Eladók – az adóteher nagy része
 - Vevők – az adóteher kis része
- Az adóteher a rugalmatlanabb piaci szereplőre hárul nagyobb részben
 - Kevéssé rugalmas kereslet
 - A vevőknek nincs sok alternatívájuk erre a termékre – minél rugalmatlanabb a kereslet, annál több hárul rájuk az adóból
 - Kevéssé rugalmas kínálat
 - Az eladóknak nincs sok alternatívájuk a termék gyártására

8.2 A KERESKEDELEMBŐL SZÁRMAZÓ ELŐNYÖK

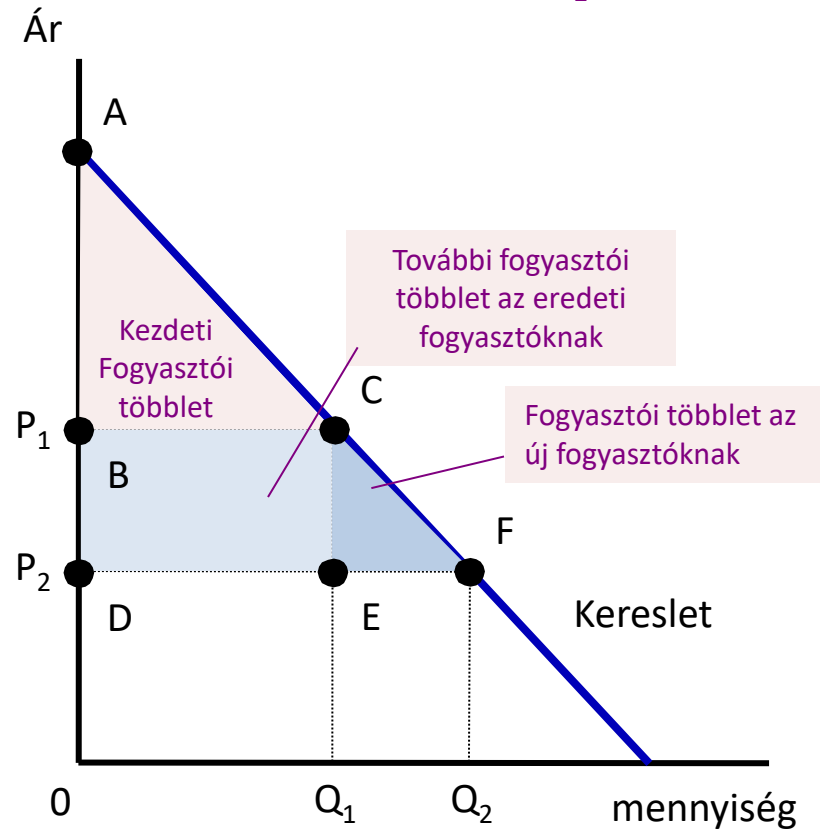

Fogyasztói többlet: A keresleti görbe alatti, de az ár fölötti terület

(a) Fogyasztói többlet P_1 árnál

(b) Fogyasztói többlet P_2 árnál

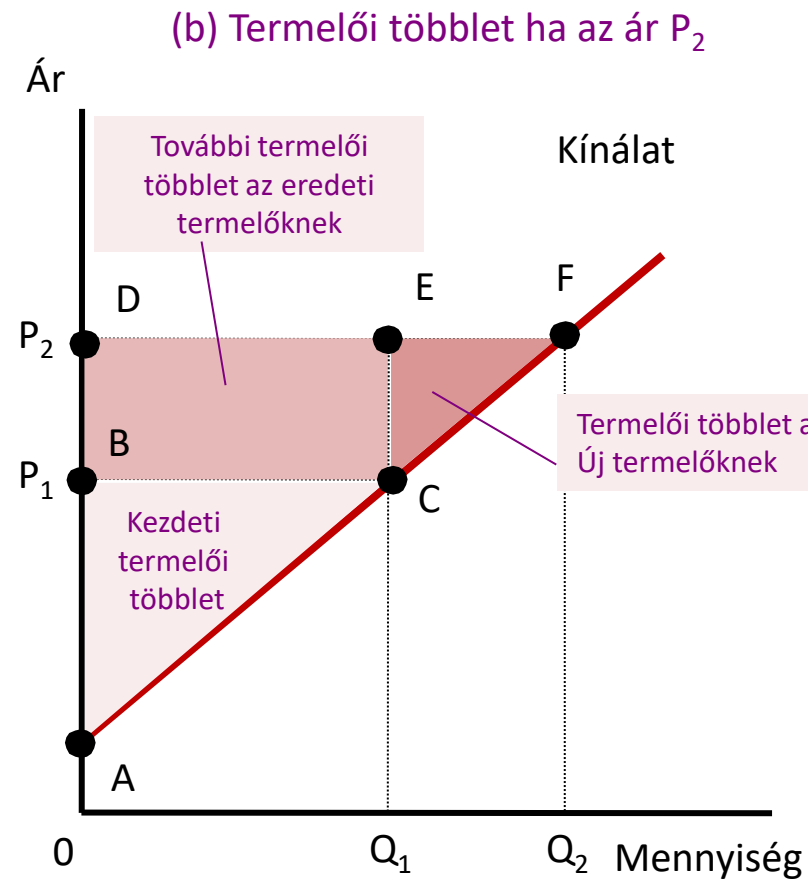
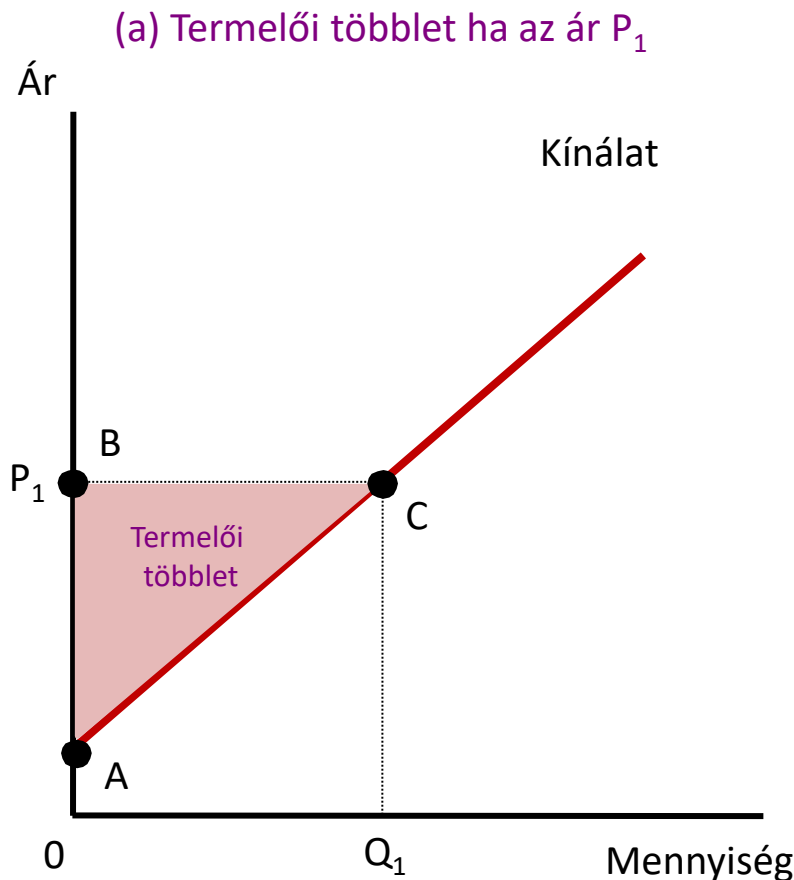

Az (a) ábrán az ár P_1 , a keresett mennyiség Q_1 , és a fogyasztói többlet az ABC háromszög területével egyenlő. Amikor az ár P_1 -ről P_2 -re csökken, ahogyan a (b) ábrán, a keresett mennyiség Q_1 -ről Q_2 -re nő, és a fogyasztói többlet az ADF háromszög területére duzzad. A fogyasztói többlet növekedés (BCFD terület) részben azért történik, mert az eredeti fogyasztók most kevesebbet fizetnek (BCED terület), és részben azért, mert új fogyasztók lépnek be a piacra ezen az alacsonyabb áron (CEF terület).

Termelői többlet

- **Költségek és az eladási hajlandóság**
- **Költségek**
 - Minden olyan dolog értéke, amiről az eladónak le kell mondania ahhoz, hogy előállítson egy terméket
- **Termelői többlet**
 - Az összeg amit az eladó kap a termékért
 - Mínusz az előállítási költség

Termelői többlet: Az ár alatti, de a kínálati görbe feletti terület

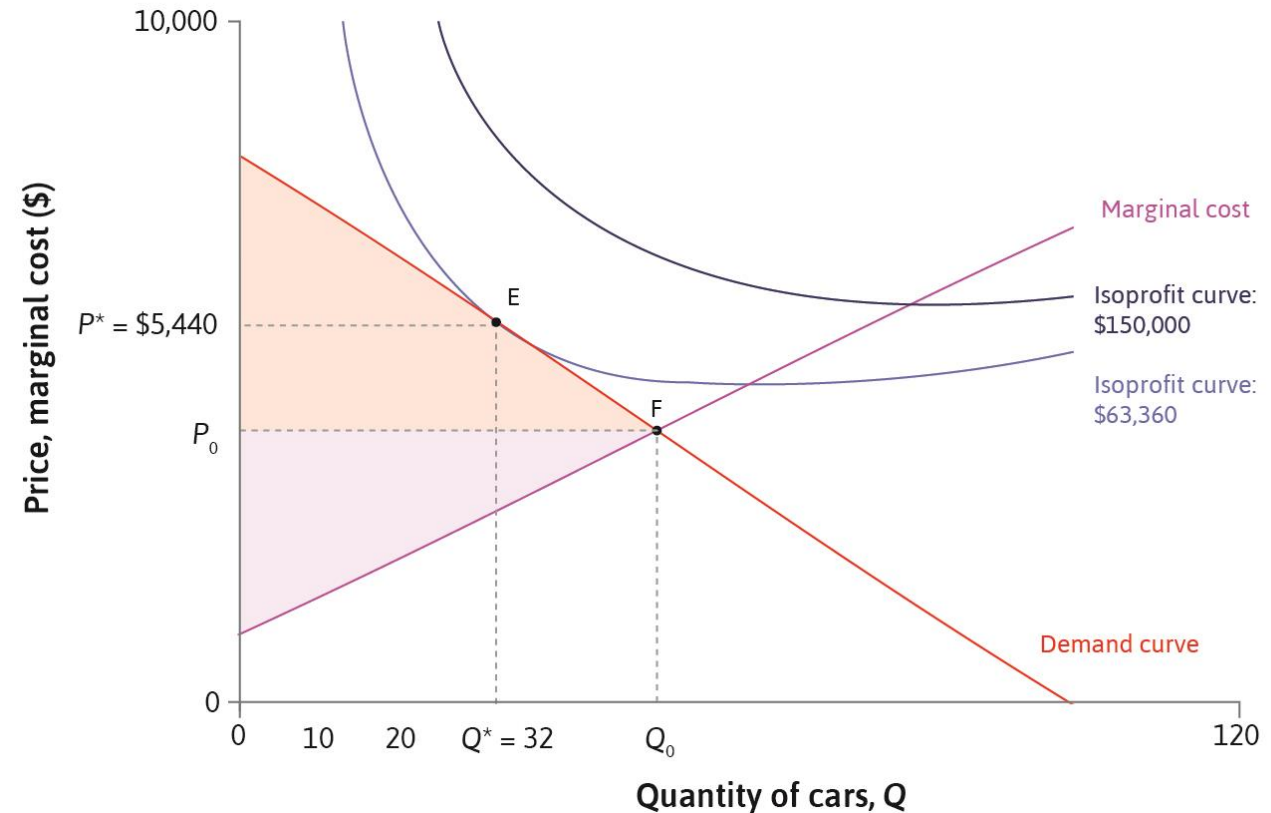
Az (a) ábrán az ár P_1 , a termelt mennyiség Q_1 , és a termelői többlet az ABC háromszög területe. Amikor az ár P_1 -ről P_2 -re emelkedik, ahogy a (b) ábrán, a termelt mennyiség Q_1 -ről Q_2 -re nő és a termelői többlet az ADF háromszög területére duzzad. A termelői többletnövekedés (BCFD terület) részben azért van, mert az eredeti termelők most többet kapnak (BCED terület), és részben azért mert ennél a magasabb árnál új termelők léptek be a piacra (CEF terület).

A többlet mérése

Fogyasztói többlet (CS) = a fizetési hajlandóság és a vételár közti teljes különbségek összegezve

Termelői többlet (PS) = az eladási ár és a határköltség közti teljes különbségek összegezve
(profit = PS – fix költségek)

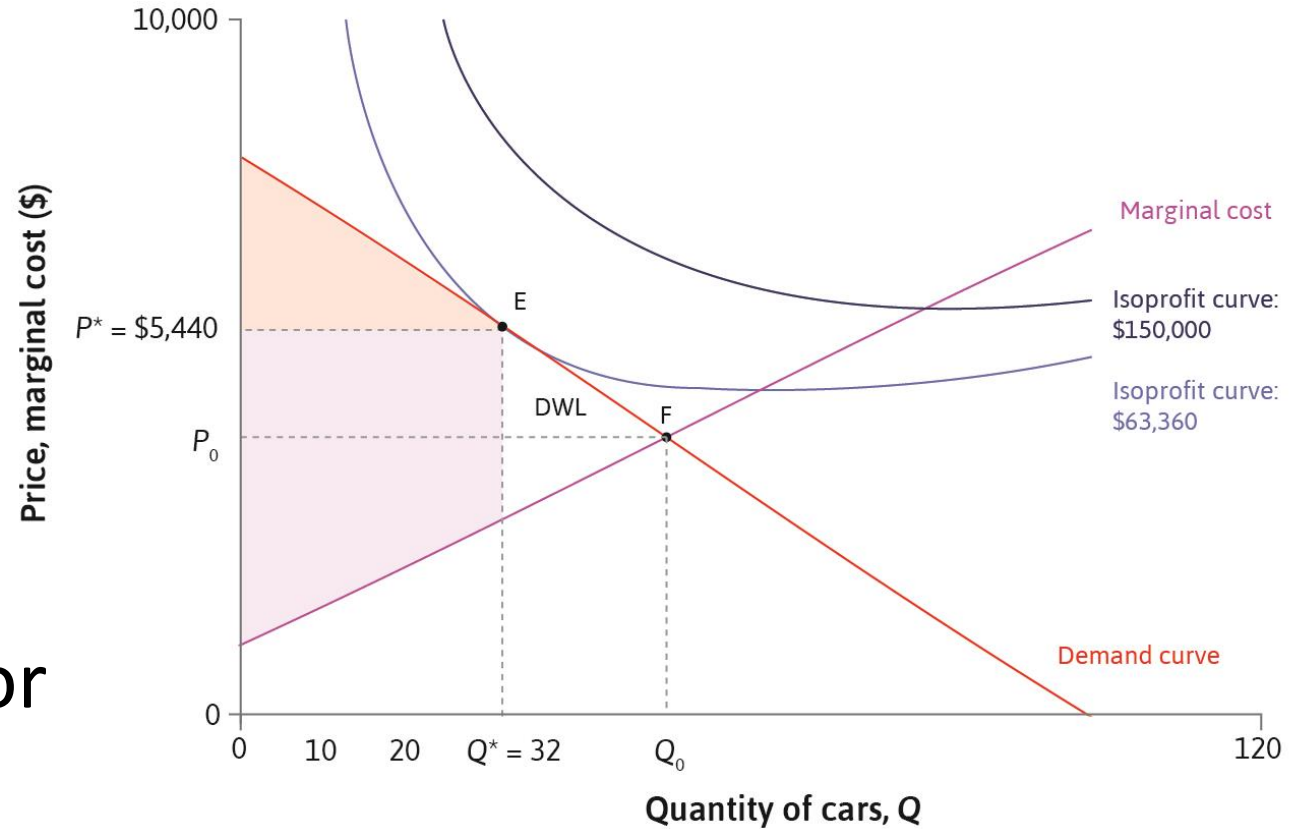
Teljes többlet = fogyasztói többlet + termelői többlet
= a kereskedelemből származó előnyök (az ábrán a színezett rész)

Holtteher veszteség

Holtteher veszteség = a Pareto-hatékony elosztáshoz képesti veszteség a teljes többletből (kihasználatlan kereskedelmi lehetőségek)

A teljes többlet maximális, amikor a **kereslet = határkölttség**, ez Pareto-hatékony allokáció

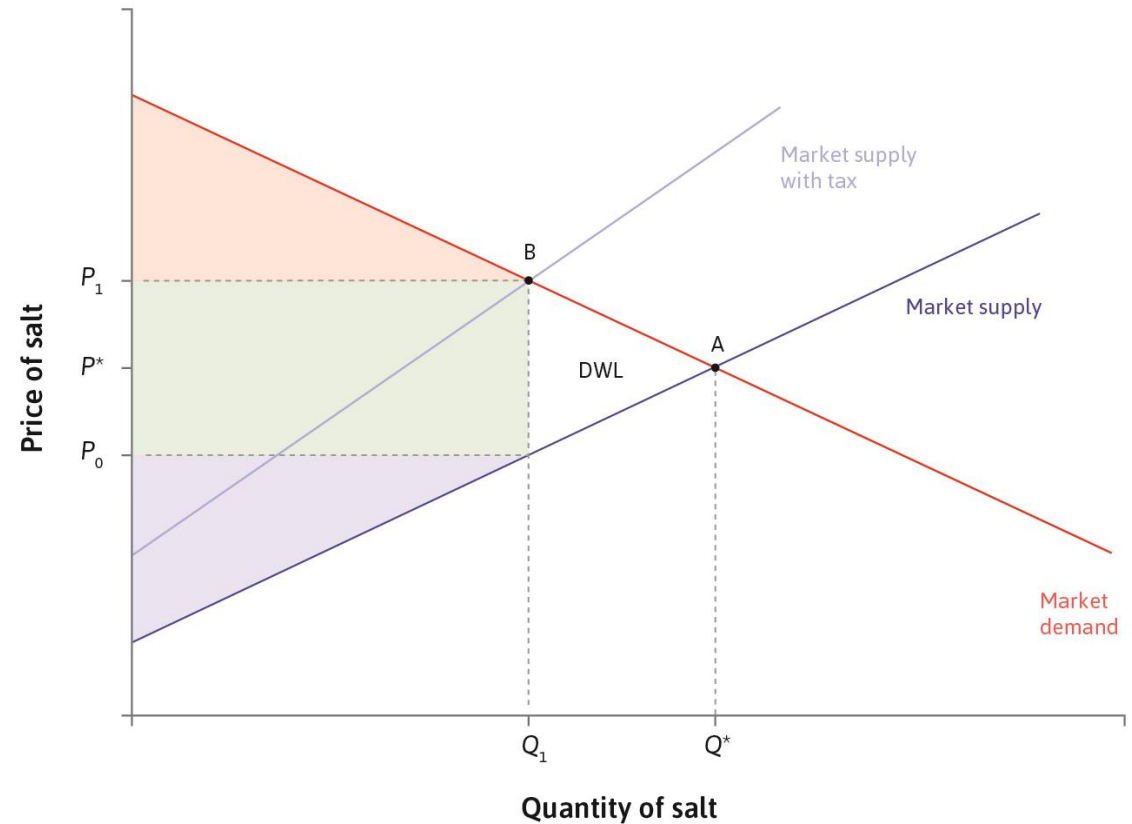
Adózás

A kormányzatok leginkább adóbevételeiből finanszírozzák kiadásait.

Az adók eltolják a keresleti vagy kínálati görbét, mert az ár minden mennyiség mellett magasabb.

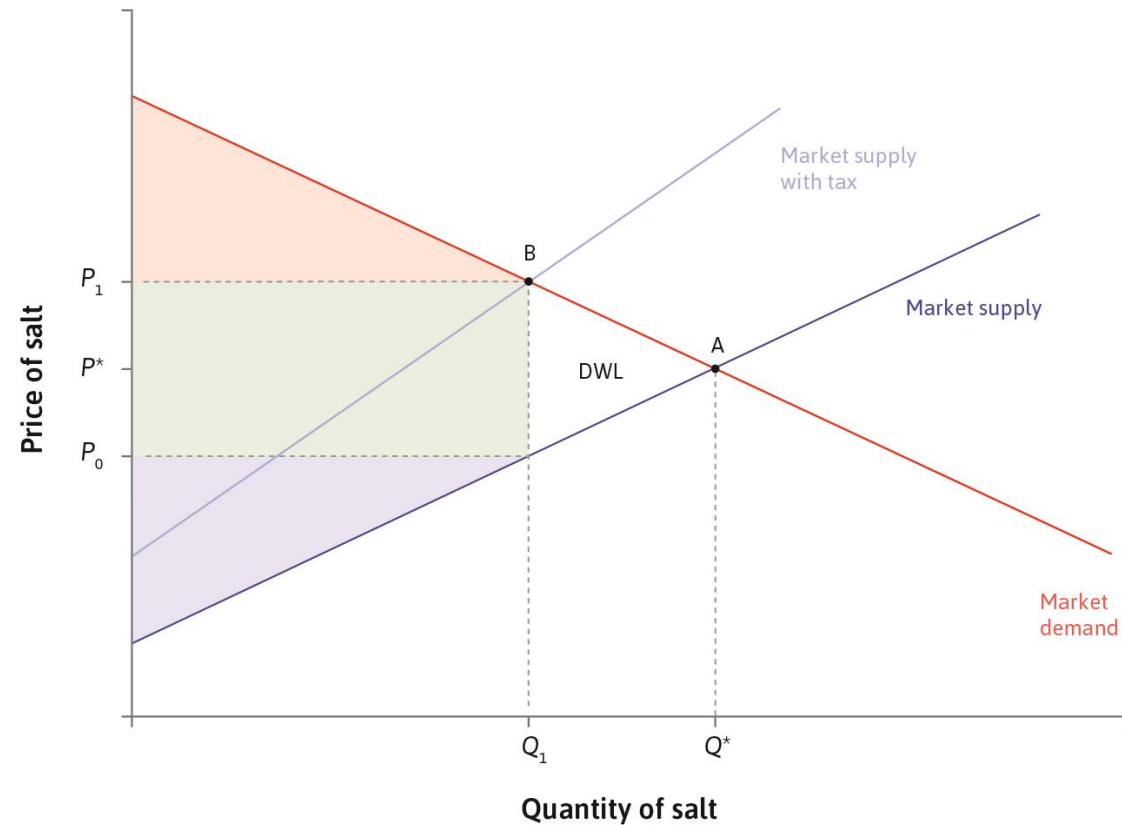
Az adók csökkentik a többletet:

- Fogasztói többlet – lazac
- Termelői többlet – lila
- Adóbevéétel – zöld
- **Holtteher veszteség** – fehér háromszög

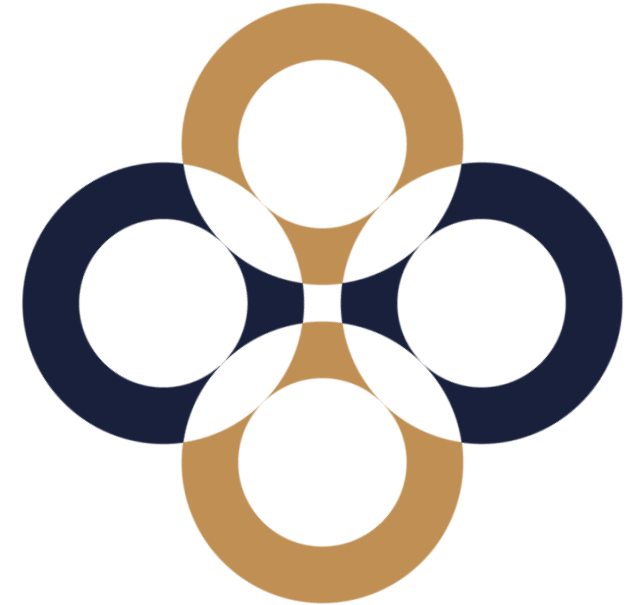

Adózás: jóléti hatások

- A teljes többlet csökkenése annál nagyobb, minél rugalmasabb a kereslet és a kínálat.
- **Az adó incidencia** (hogyan sújt az adó) a kereslet és a kínálat relatív rugalmasságán múlik. A rugalmatlanabb oldalt terheli inkább az adó, ehhez is kapcsolódhat a kivetett adó célja.
- Az adók még akár növelhetik is a jólétet abban az esetben, ha nagyon közérdekű dolgokat finanszíroz belőlük a kormányzat.

8.3 A TÖKÉLETES VERSENY HATÉKONYSÁGA

A tökéletes verseny

Egy **tökéletesen versenyzői** piacon:

- Az áru vagy szolgáltatás (a jószág) homogén.
- Sok vevő és eladó van.
- A vevők és eladók nem fognak össze, egyénileg döntenek.
- Az árinformációk könnyen elérhetők mindenki számára.

A tökéletes verseny jellemői

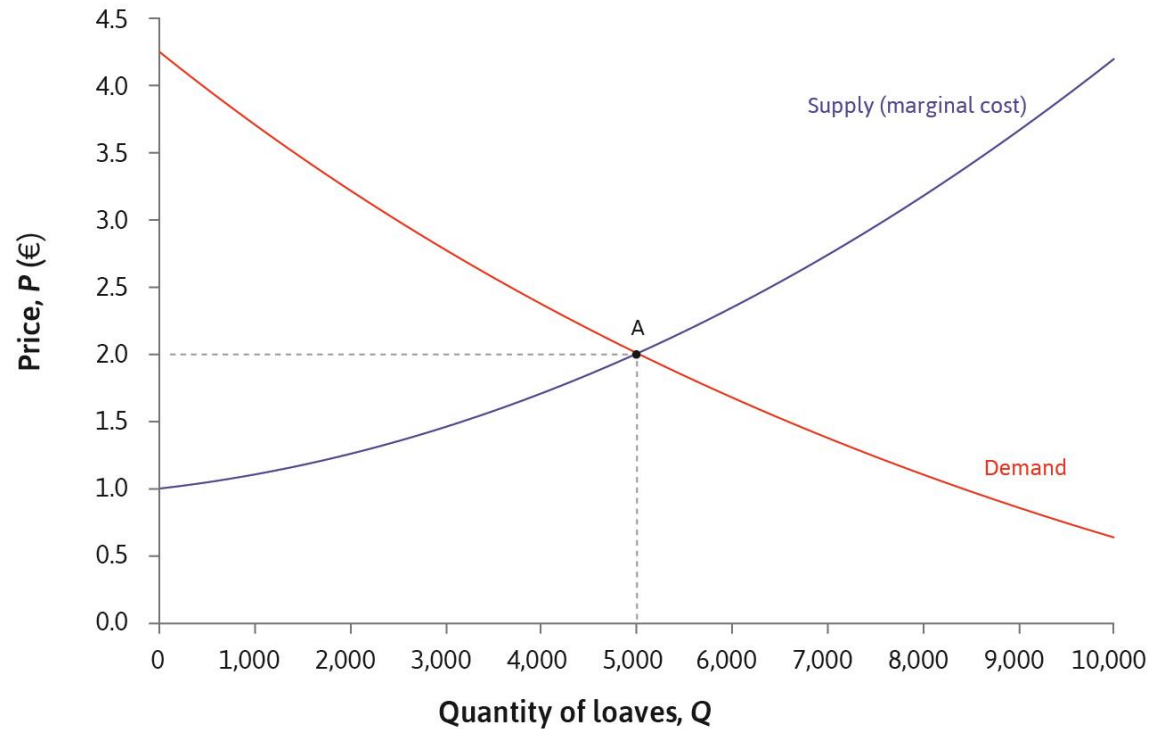
- **Egy Ár Elve (Law of One Price – LOOP):** Minden adásvétel ugyanazon az áron valósul meg.
- Ezen az áron **a piac megtisztul**, ugyanannyit akarnak venni, mint eladni.
- A vevők és az eladók **árelfogadók**.
- A **cseréből származó előny** maximális.

Tökéletes verseny ritkán jellemez egy piacot, de nagyon fontos vonatkozási pontja a termékpiacoknak.

Versenyzői egyensúly

Versenyzői egyensúly:

- A vevők és az eladók is árelfogadók
- A piaci árnál **kereslet = kínálat**

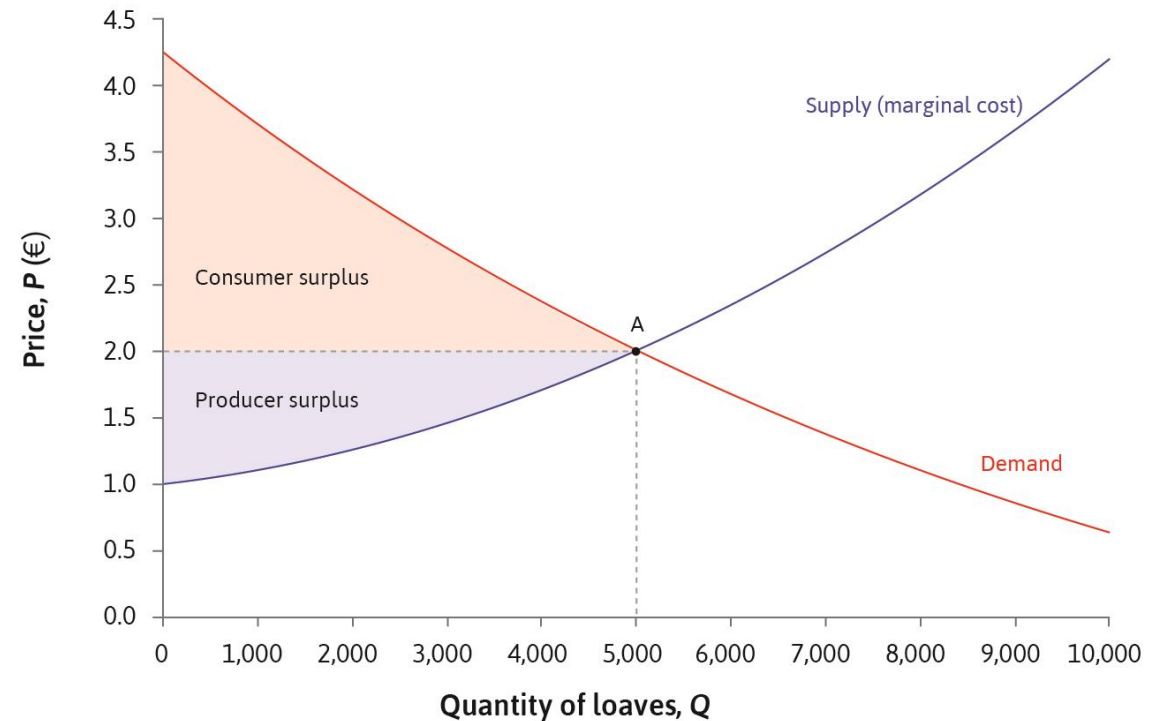

Versenyzői egyensúly: jellemzők

A kereskedelemből kiaknázható előnyök maximálisan kihasználva (nincs holtteher veszteség).

Az egyensúlyi allokáció Pareto-hatékony, feltéve, hogy:

- A résztvevők árelfogadók.
- A szerződések teljesek.
- A tranzakciók csak a résztvevő feleket érintik (nincs externália).

Piaci hatékonyság: a piaci egyensúly értékelése

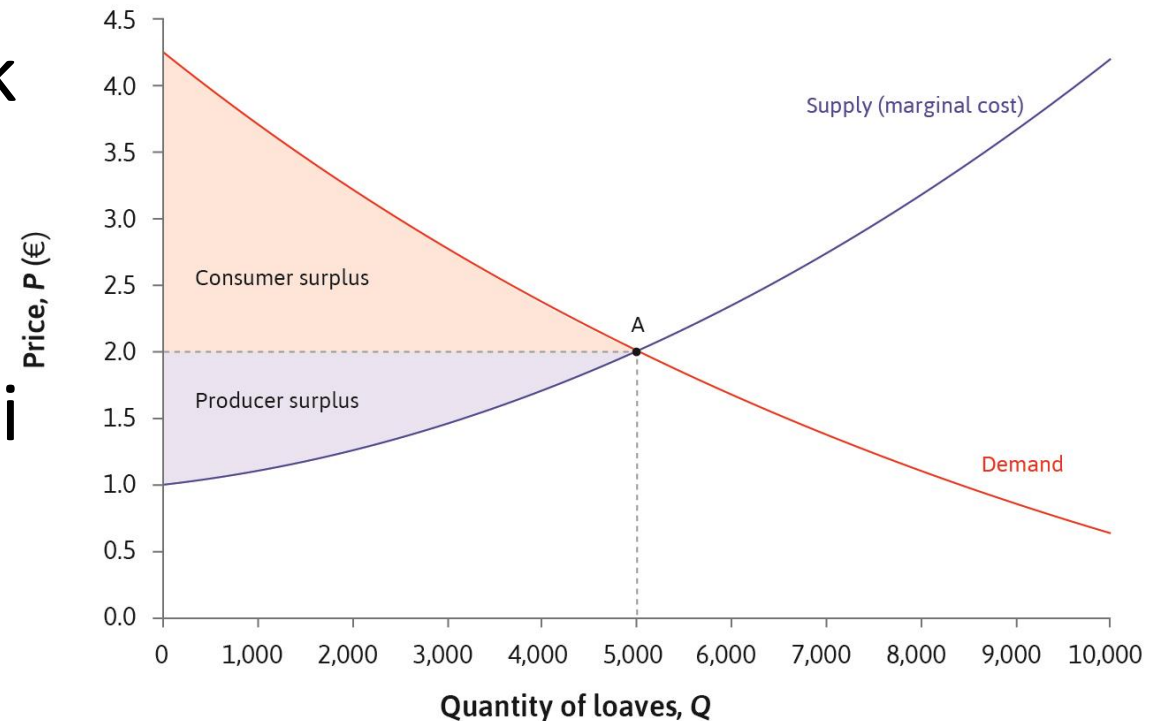
Adam Smith láthatatlan keze

- Minden információt figyelembe vesz a vevőkről és az eladókról
- A piacon mindenkit a legjobb eredményhez vezet: maximalizálja a gazdasági hatékonyságot.

Nash-egyensúly van: egy eladónak se érdemes se olcsóbban, se drágábban adnia a termékét, egy fogyasztónak se érdemes se olcsóbban, se drágábban vásárolnia. Vagy nem jutnak hozzá a termékekhez, vagy nem érdemes.

Tökéletes verseny: jó tudni

- Az allokáció valószínűleg nem hatékony, ha a feltételek nem állnak fenn.
- A hatékonyság nem igazságosság: a teljes többlet megoszlása a keresleti és kínálati görbe rugalmasságától függ.
- Teljesen árelfogadó szereplőket ritkán találni.

Piaci hatékonyság & Piaci kudarc

Ahhoz, hogy a kereslet és a kínálat erői hatékonyan allokálják az erőforrásokat leginkább két feltételezés kell:

1. Tökéletesen versenyző piacok
2. A piaci kimenet csak az adott piacon lévő vevők és eladók számára fontos

Piaci kudarcot okozhat tehát például piaci erő és externáliák.

- Ilyenkor a szabályozatlan piac képtelen arra, hogy hatékonyan allokálja az erőforrásokat.
- A közpolitika potenciálisan megoldhatja a problémát, amivel növelheti a gazdasági hatékonyságot.

Piaci hatékonyság & Piaci kudarc (folyt.)

1. A verseny általában nem tökéletes, piaci erejük van az eladóknak vagy vevőknek.

- Szélsőséges esetben egyetlen vevő vagy eladó (kis csoport) irányítja a piaci árakat.
- Így a nem hatékony piacokon az ár és a mennyiség messze kerül a kereslet-kínálati egyensúlytól.

→ az állam törekedhet a versenyhelyzetet növelni

2. Amikor a vevők és az eladók döntései olyan embereket is befolyásolnak, akik egyáltalán nem is részei a piacnak, externáliák keletkeznek.

- Ennek következtében a piacon a jólét máson is múlik, mint pusztán a vevők értékelésén és az eladók költségein
- Az egyensúly a társadalom egészének szempontjából ilyenkor sem lesz hatékony.

→ az állam törekedhet internalizáltatni a költségeket adóval vagy a túltermelést / túlfogyasztást szabályozó kvótával

(Az államnak persze sok más célja is lehet, például igazságosság.)

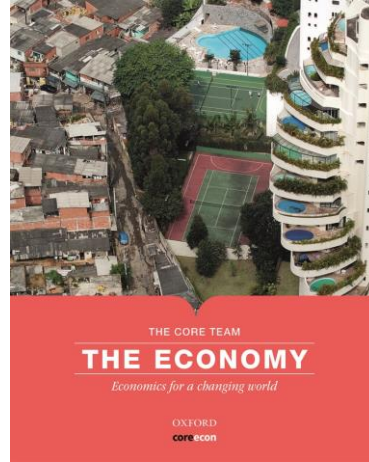

Köszönöm a figyelmet!

A magyar nyelvű jegyzet elkészítésében
közreműködött:
Horváth Áron

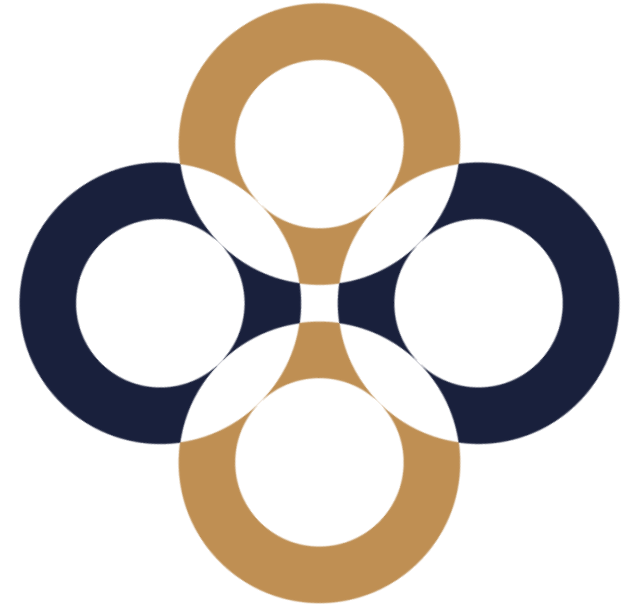
Otthoni tevékenység

- Olvassa el a 11. fejezetet!
- Dolgozzon a csoportos házi feladaton!

9. HÉT, A PIAC MŰKÖDÉSE

THE ECONOMY,
UNIT 11, PRICES, RENT-SEEKING, AND
MARKET DYNAMICS

TARTALOM

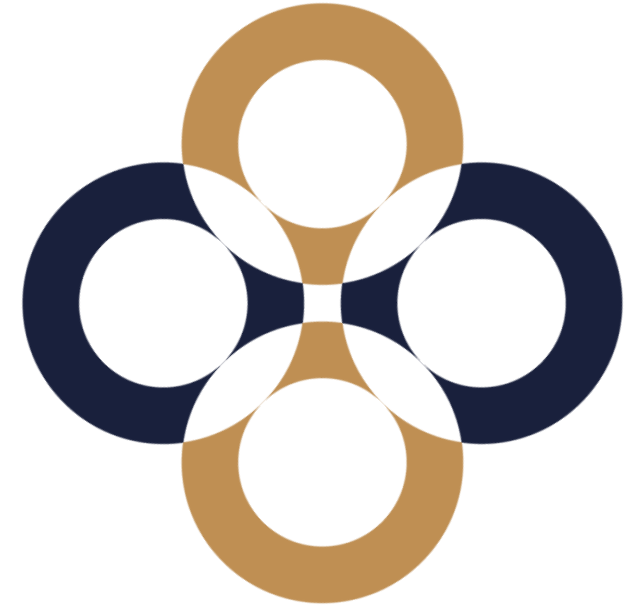
9.1 Piaci egyensúlykeresés

9.2 Rövid táv, hosszú táv

9.3 Befektetések és pénzügyi buborékok

9.4 Nem megtisztuló piacok

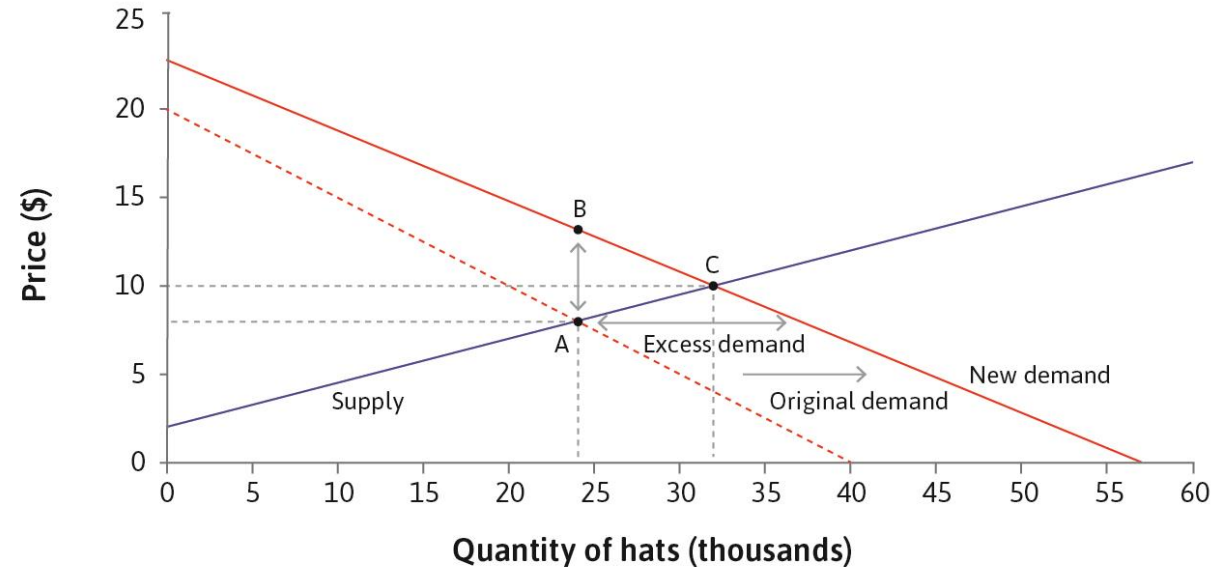
9.1 PIACI EGYENSÚLYKERESÉS

Piaci egyensúlykeresés

Amikor a körülmények változnak – exogén sokk éri a piacot – az árnak alkalmazkodnia kell az új egyensúly eléréséhez.

A piac az egyensúly felé mozog a **járadékvadászat** útján, reagálva a túlkeresletre vagy túlkínálatra.

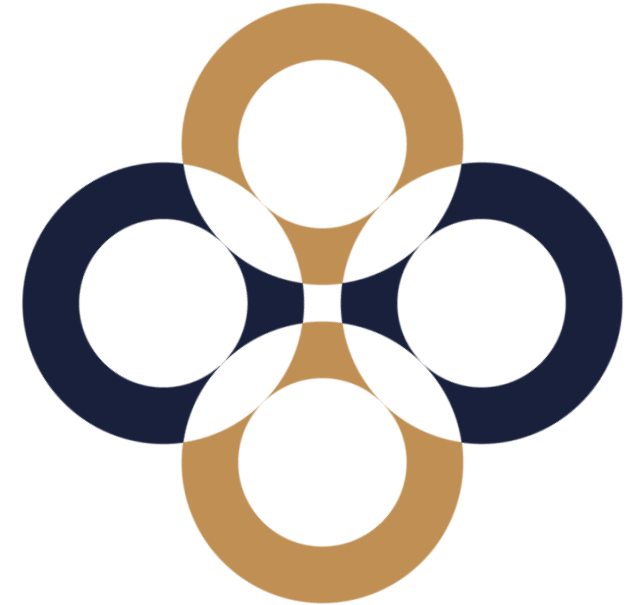

Ezt hívjuk a piac egyensúlyba kerülésének járadékvadászaton keresztül.

Feladat

- Kósza hírek szerint a körte fogyasztása lehet, hogy véd a koronavírus fertőzés súlyos lefutása ellen.
- Hogyan reagál a körte piaca erre a hírre?
- Kinek keletkezik járadéka a változás következtében?

9.2 RÖVID TÁV, HOSSZÚ TÁV

Rövid és hosszú távú egyensúly

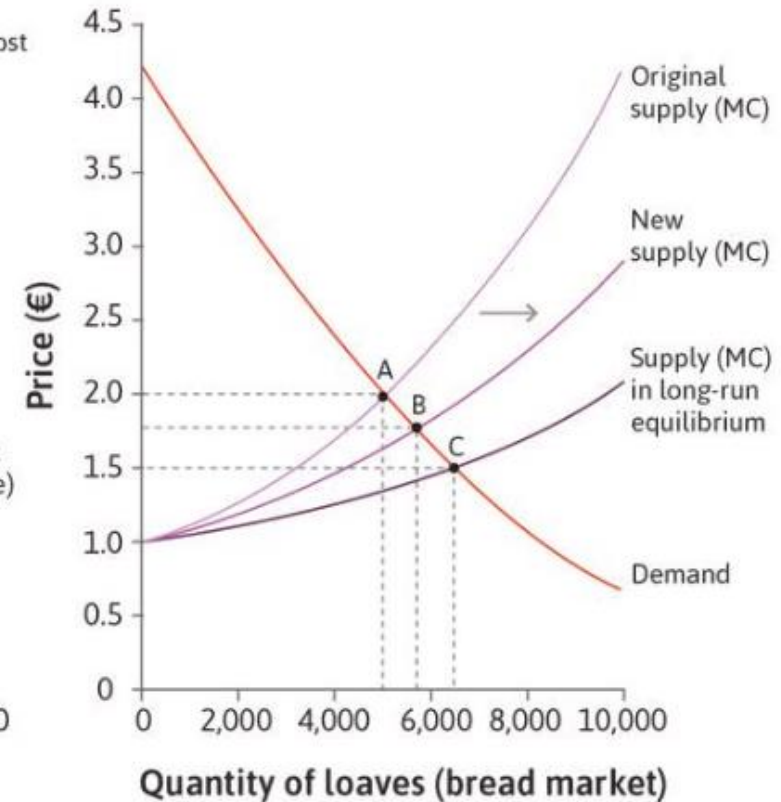
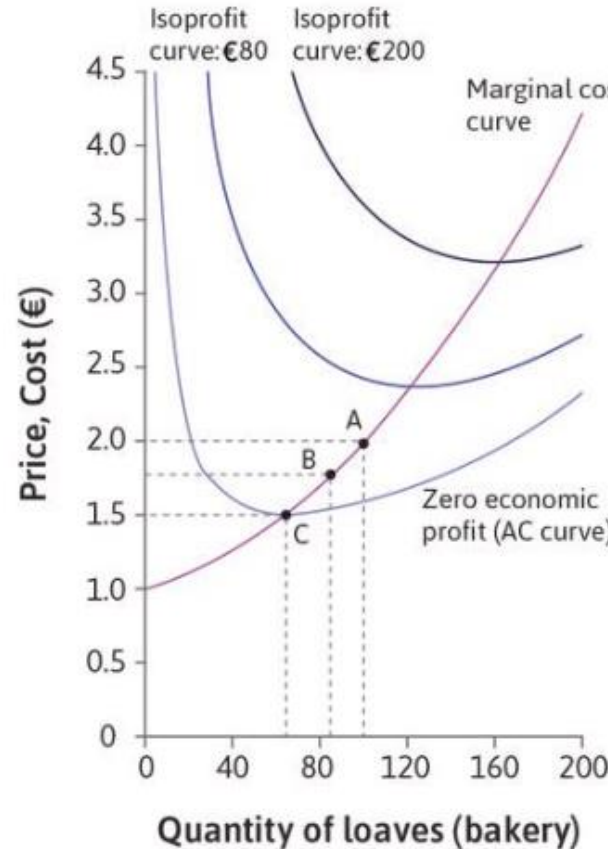
Az **A** pontban a piac **rövid távú egyensúlyban** van. A piacon aktív cégek száma adottság. Ezek a cégek jövedelmekre tesznek szert.

A **C**, **hosszú távú egyensúlyi pontban** a vállalatok jövedelme 0.

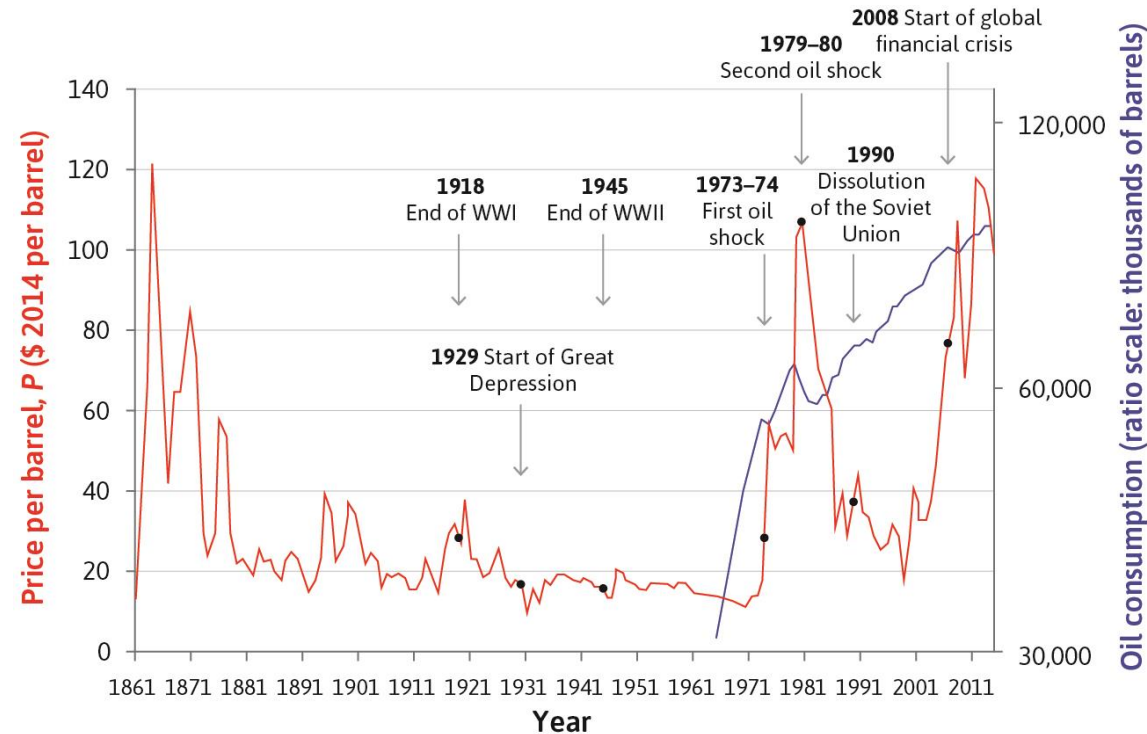
$$P = MC = AC$$

A termelő **vállalatok száma hosszú távon változhat** (endogénné válik a modellben).

Ennek megfelelően a hosszú távú kínálat rugalmasabb a rövid távúnál, mert több vállalat van a piacon.

Piaci alkalmazkodás: olajárak

Az árak tükrözik az árucikk szűkösségét: amikor egy árucikk hozzáférése szűkösebbé válik (megdrágul a termelése) a kínálat csökken, és az árak emelkednek. A magas árak viszont ösztönzik a kínálati oldalon a lelőhelyek feltárását.

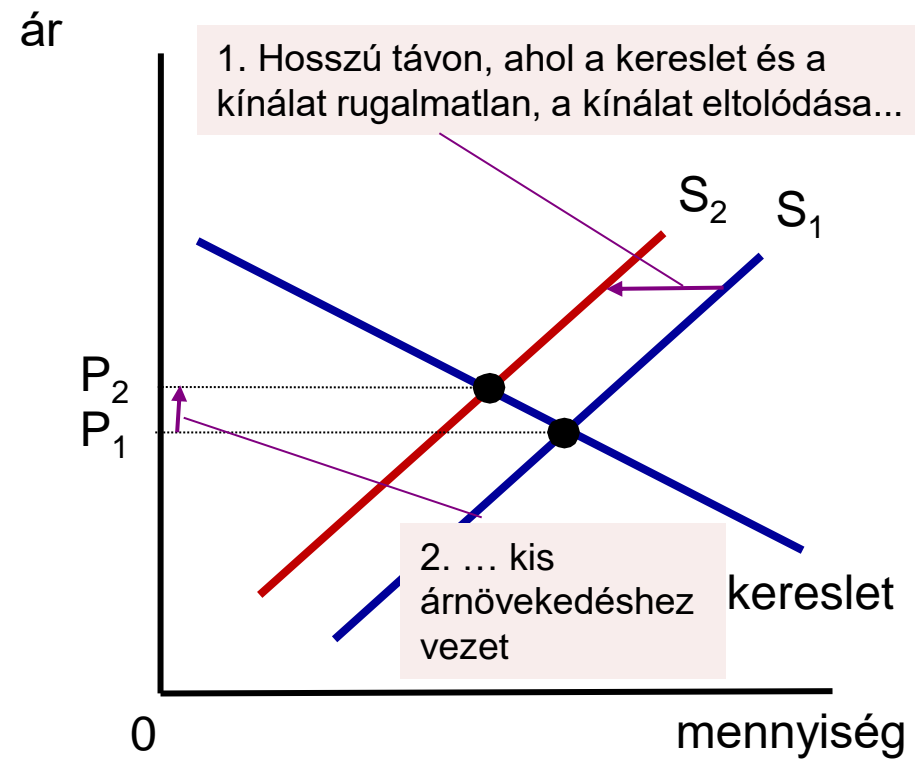
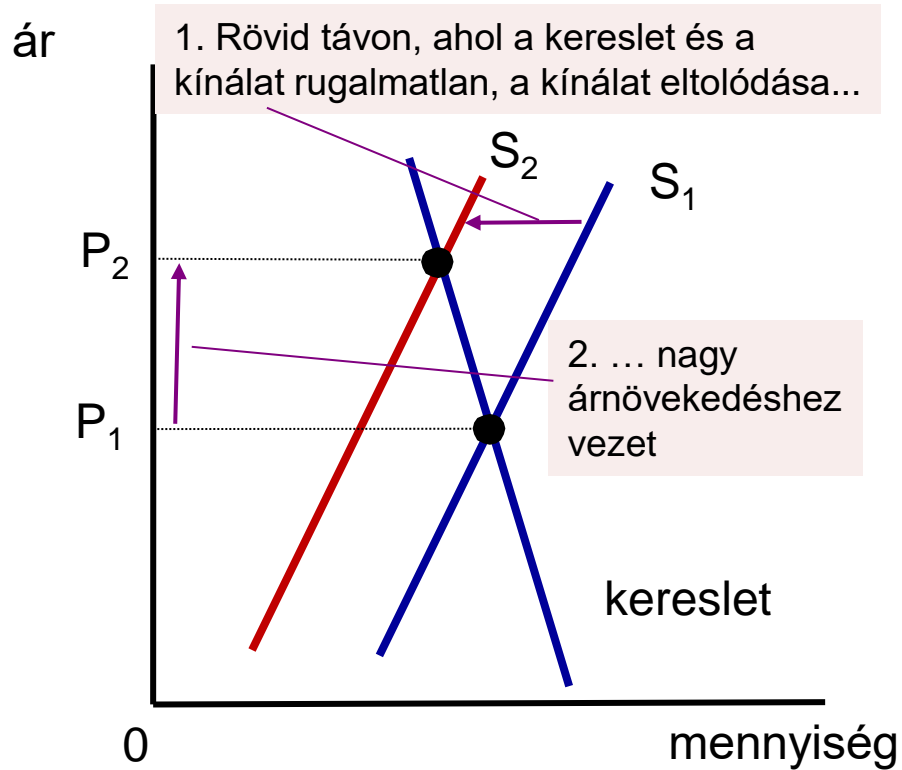
Miért nem sikerült az OPEC-nek magasan tartania az olaj árát?

- 1970-es évek: OPEC lecsökkentette az olaj kínálatát
 - Árnövekedések: 1973-1974 és 1971-1981
 - Rövid táv: kínálat, kereslet rugalmatlan
 - Kínálatcsökkenés → nagy árnövekedés
- 1982-1990 – az olaj ára csökken
 - Hosszú táv: kínálat, kereslet rugalmas
 - Kínálatcsökkenés → kicsi árnövekedés

Kínálati csökkenés az olajpiacon

(a) Az olajpiac rövid távon

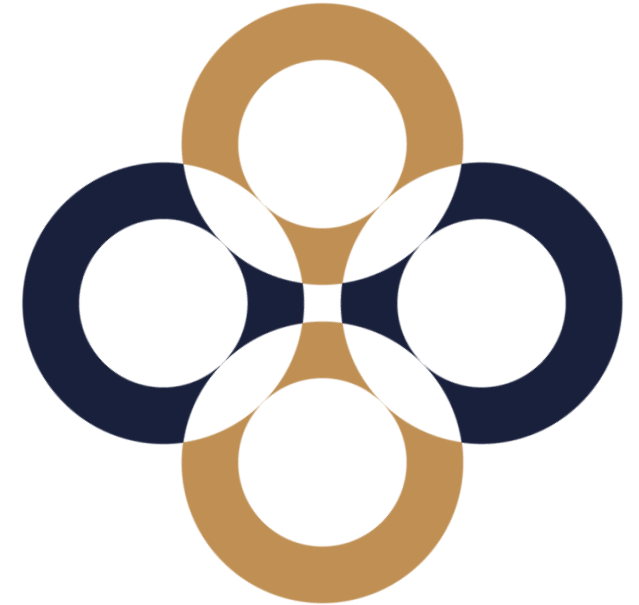
(b) Az olajpiac hosszú távon

Feladat

- A körtéről több egészségjavító hatás derül ki a koronavírus időszakban végzett vizsgálatok szerint.
- Mi történik rövid távon és hosszú távon a körte piacán? Hány év lehet a rövid táv, hány a hosszú táv?
- Ki jár jól a változással?

9.3 BEFEKTETÉSEK ÉS PÉNZÜGYI BUBORÉKOK

Pénzügyi buborékok

buborék = az eszköz árának tartós és jelentős eltérése a fundamentális értéktől

Buborékok a kereslet és kínálat modelljében

jó hír a vállalat jövőbeli nyereságéről

a részvény keresleti görbéje jobbra tolódik

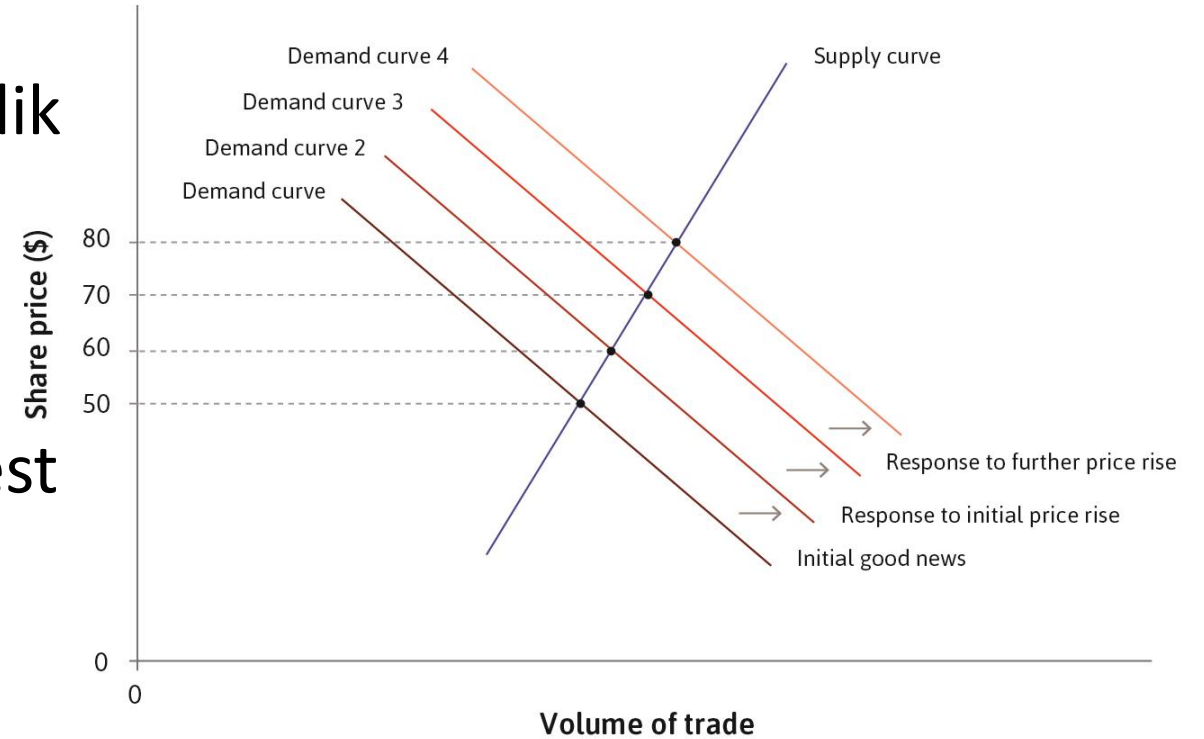
az ár emelkedik

önerősítő visszacsatolás: az áremelkedést
jövőben várható emelkedés jeleként is
értelmezik

további keresletnövekedés

Árak és vélelmek

Beliefs dampen price rises

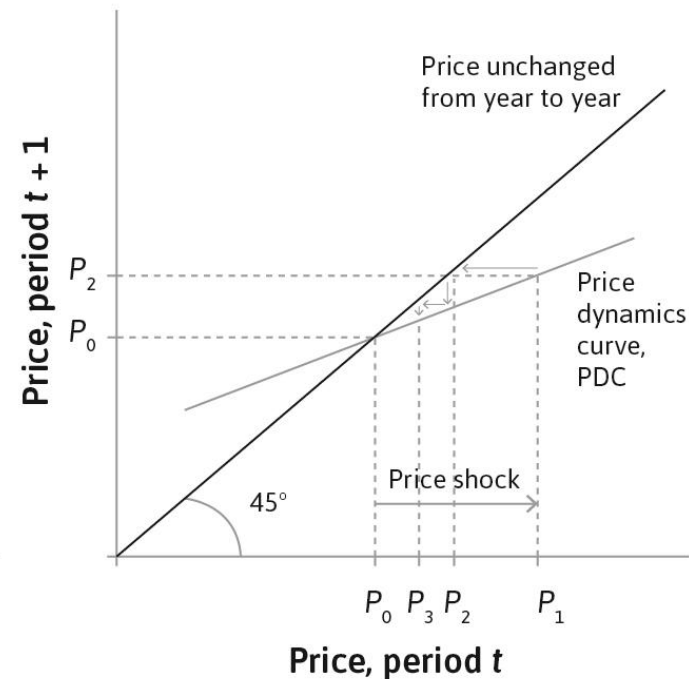
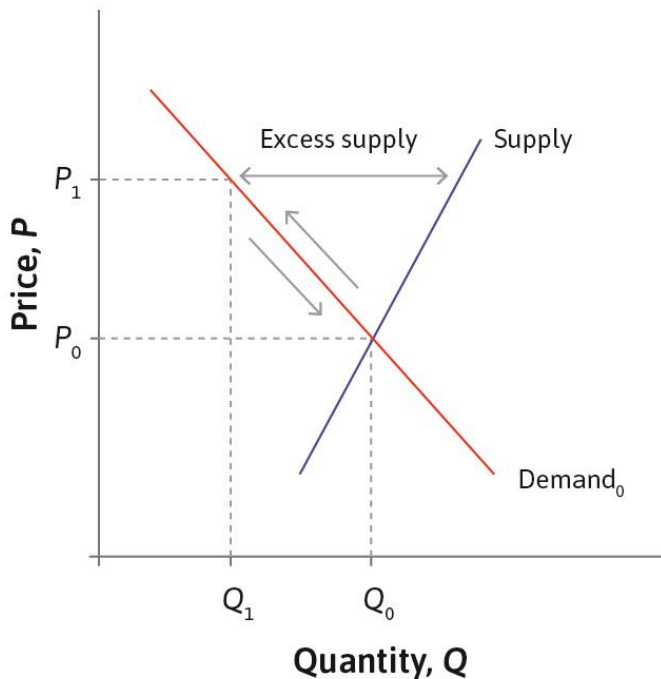
Beliefs amplify price rises:
a bubble

A vélekedések tompíthatják és erősíthetik is az áremelkedést.

Stabil egyensúly

Egy egyensúly stabil, ha az egyensúlytól való eltérés után a hajtóerők az egyensúly felé irányítják vissza a piacot.

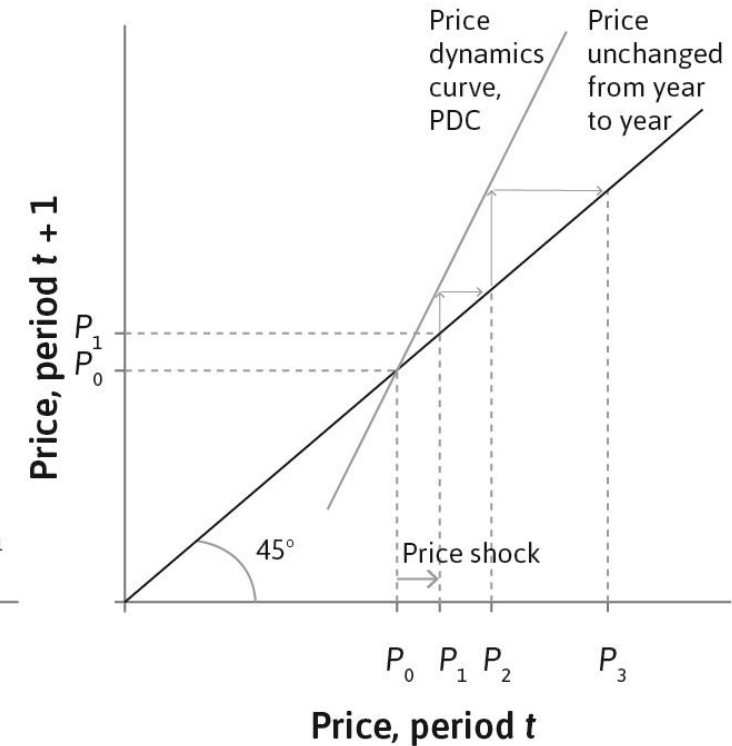
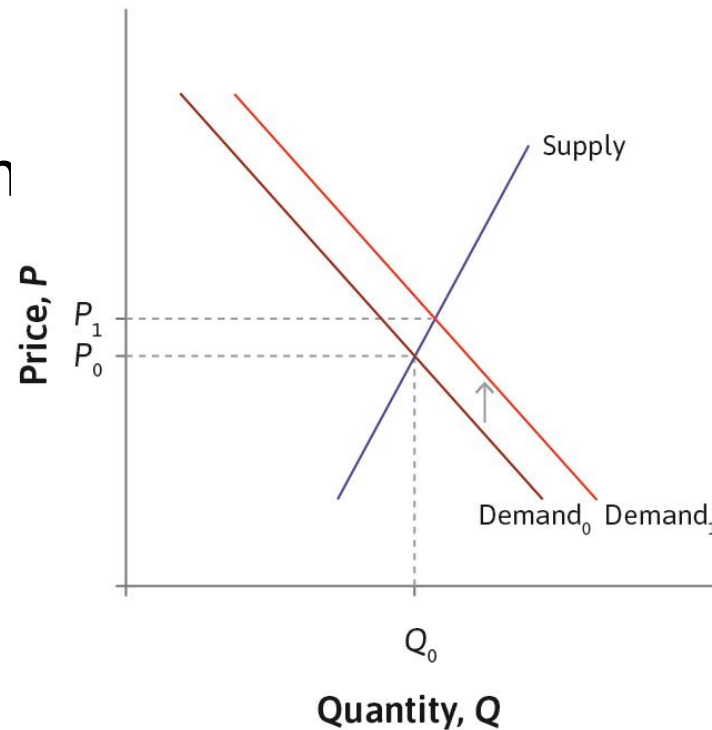
Az árdinamika görbéje laposabb a 45° -os egyenesnél.

Instabil egyensúly

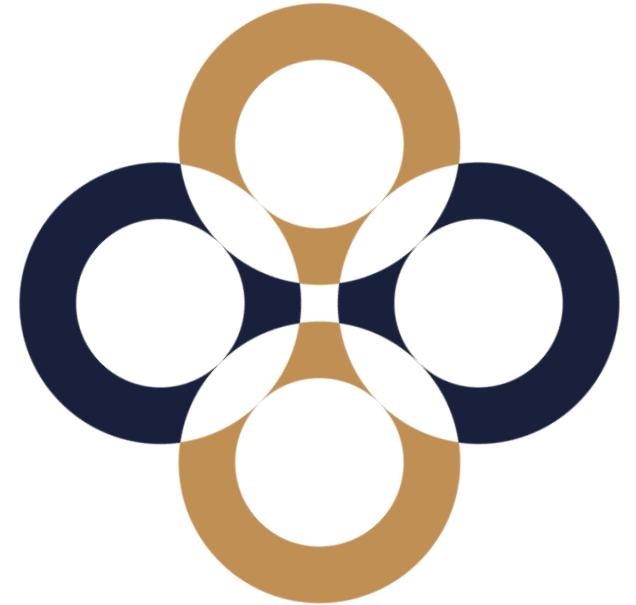
Egy egyensúly instabil, amikor az egyensúlyból való kimozdulás után a piaci erők az egyensúlytól való eltérést erősítik.

Az árdinamika görbe meredekebb 45°-os egyenesnél.

Az önerősítő buborék az instabil egyensúly eredménye. Ilyen instabilitás csak akkor lehetséges, ha szóban forgó árucikknek van másodlagos piaca, azaz újra eladható.

9.4 NEM MEGTISZTULÓ PIACOK

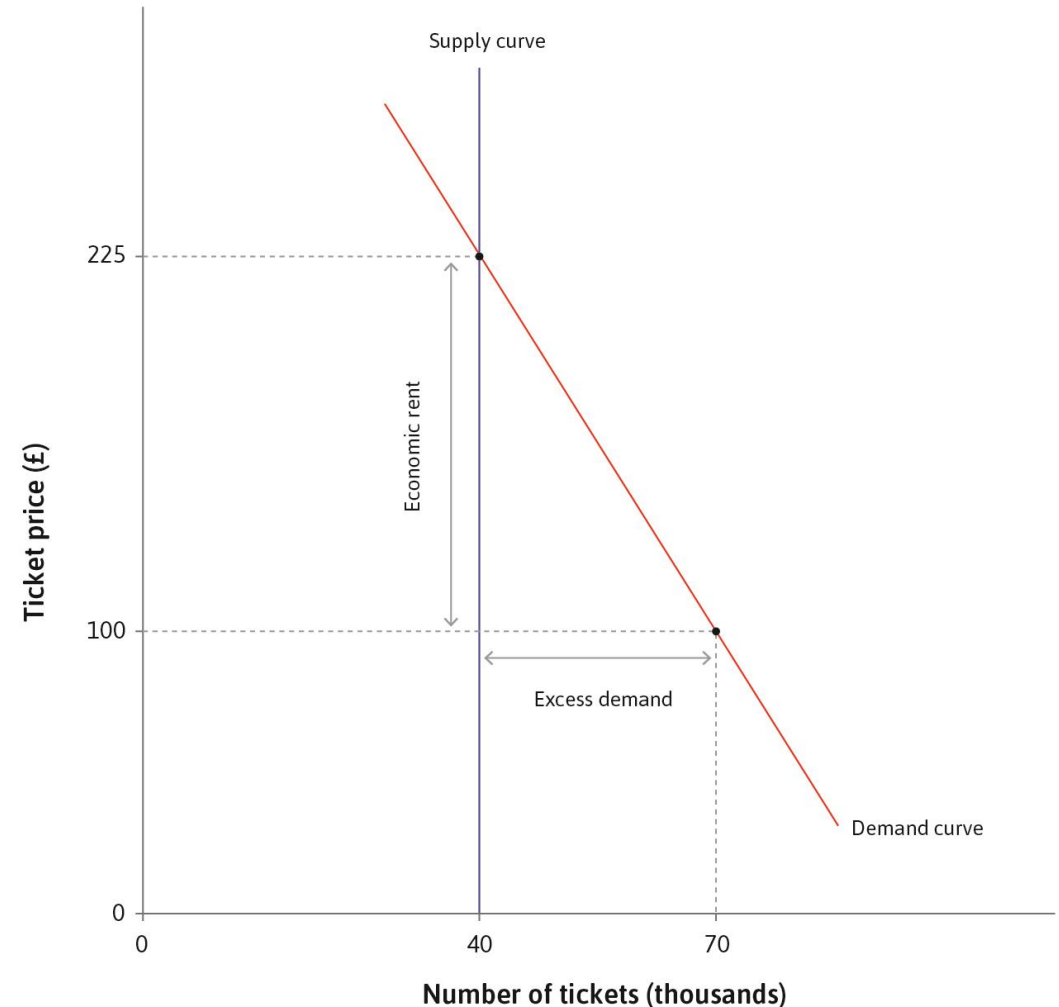

Nem megtisztuló piacok

Néha a piacok nem tisztulnak meg, mert nem egyenlítődik ki a keresleti és kínálati szándék.

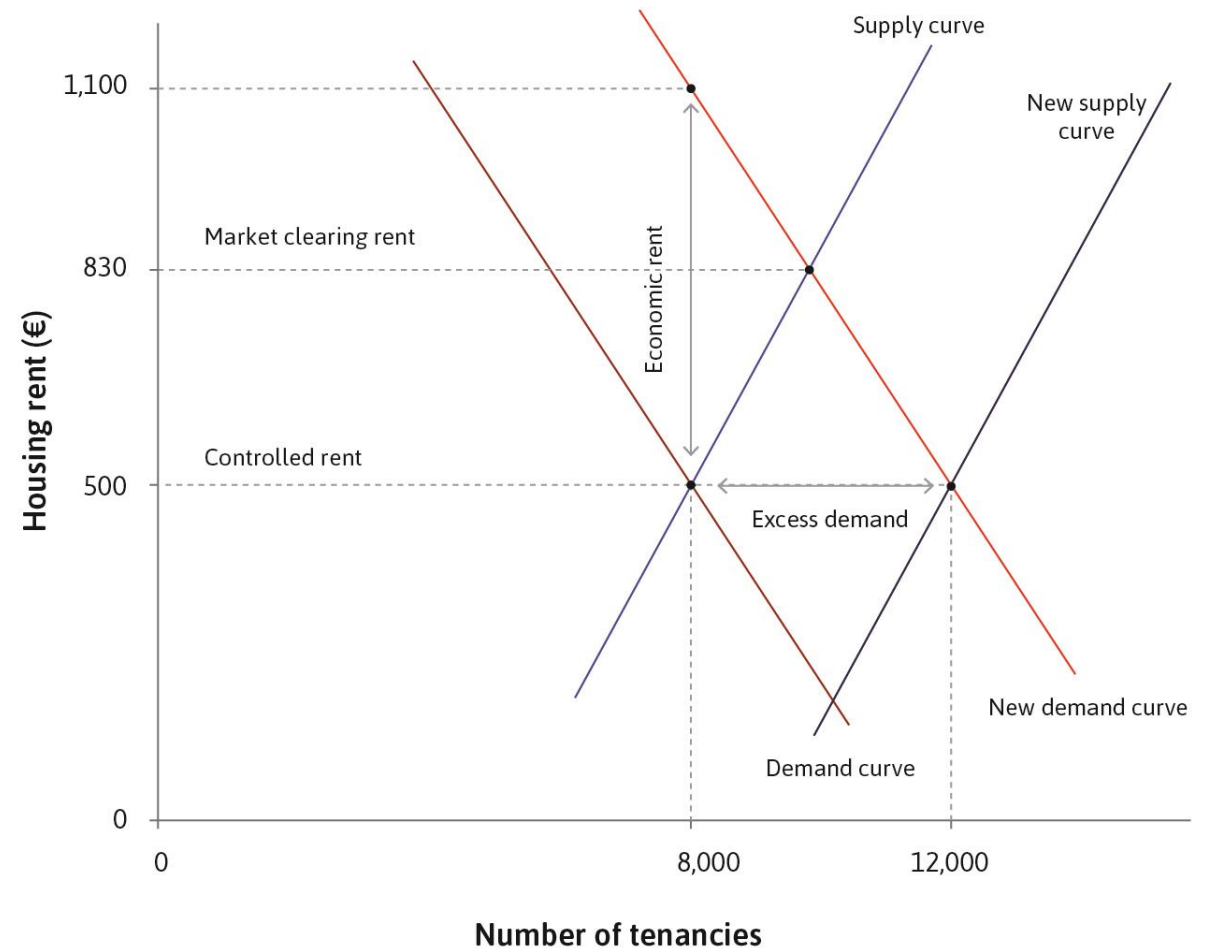
Az árucikket ki kell osztani, adagolni kell.

A járadékvadászok másodlagos piacokat hozhatnak létre.

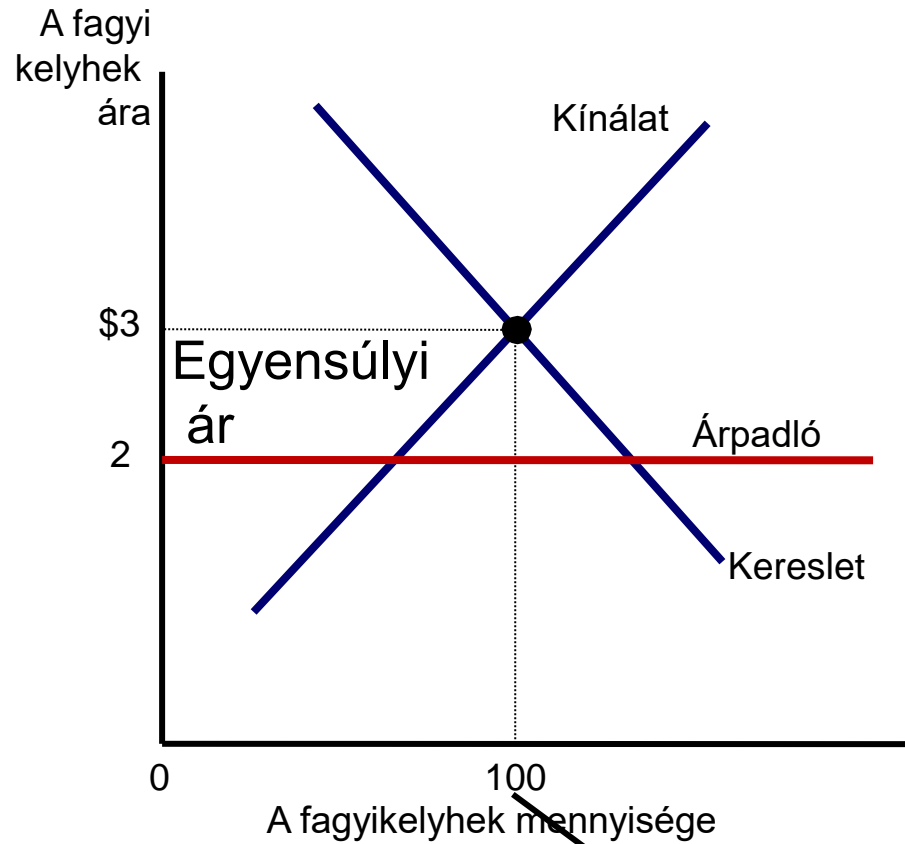

Szabályozott árak a piacokon

A bérleti díj korlátozása az árszabályozásnak egy létező példája. Akkor kerül szóba az árszabályozás, ha a Pareto-hatékonyságnál erősebb szempont az igazságosság a döntéshozónál. Az árszabályozás bonyolíthatja az adagolást, járadékot és másodlagos piacot eredményezhet.

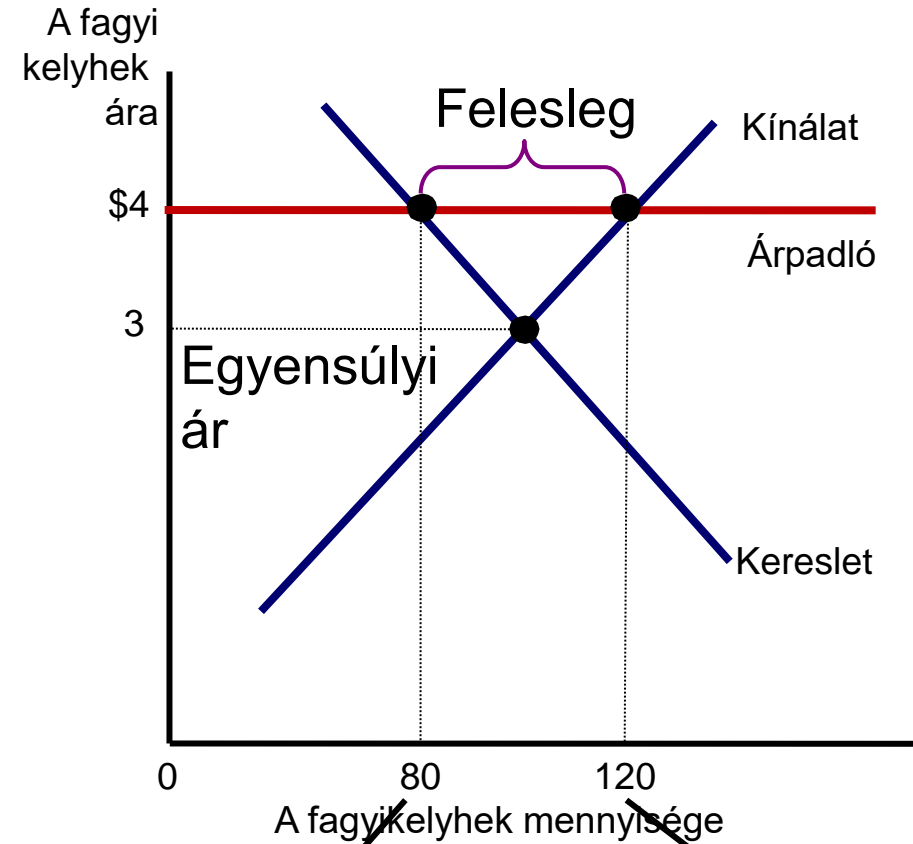

(a) Nem effektív árpادلó

Egyensúlyi
mennyiség

(b) Effektív árpادلó

Keresett
mennyiség

Kínált
mennyiség

Árszabályozás a munkaerő piacon

- Foglalkoztatás mint munkaerőpiac
 - Munkások – munkaerőkínálat
 - Vállalatok – munkaerőkereslet

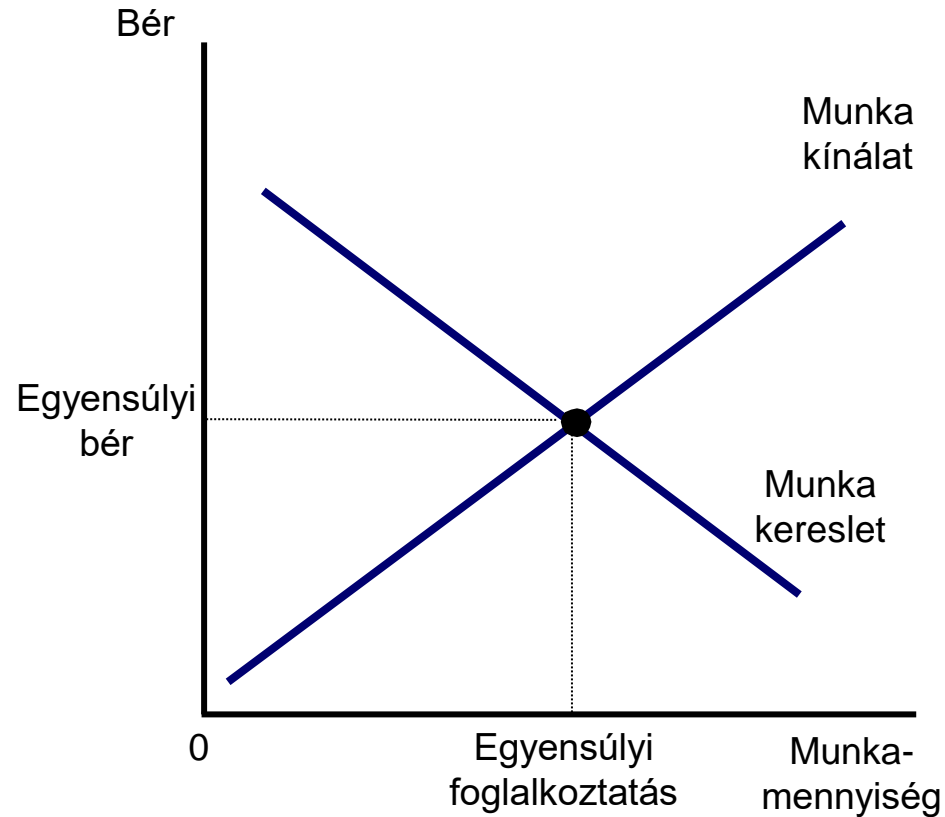
(Nem arról van szó, hogy én mint álláskereső munkát keresek)
- Ha a minimálbér az egyensúly felett van
 - Munkanélküliség
 - Magasabb jövedelem azoknak a munkásoknak, akiknek van állásuk
 - Alacsonyabb jövedelem azoknak a munkásoknak, akik nem találnak munkát

A minimálbér lehet effektív és nem effektív

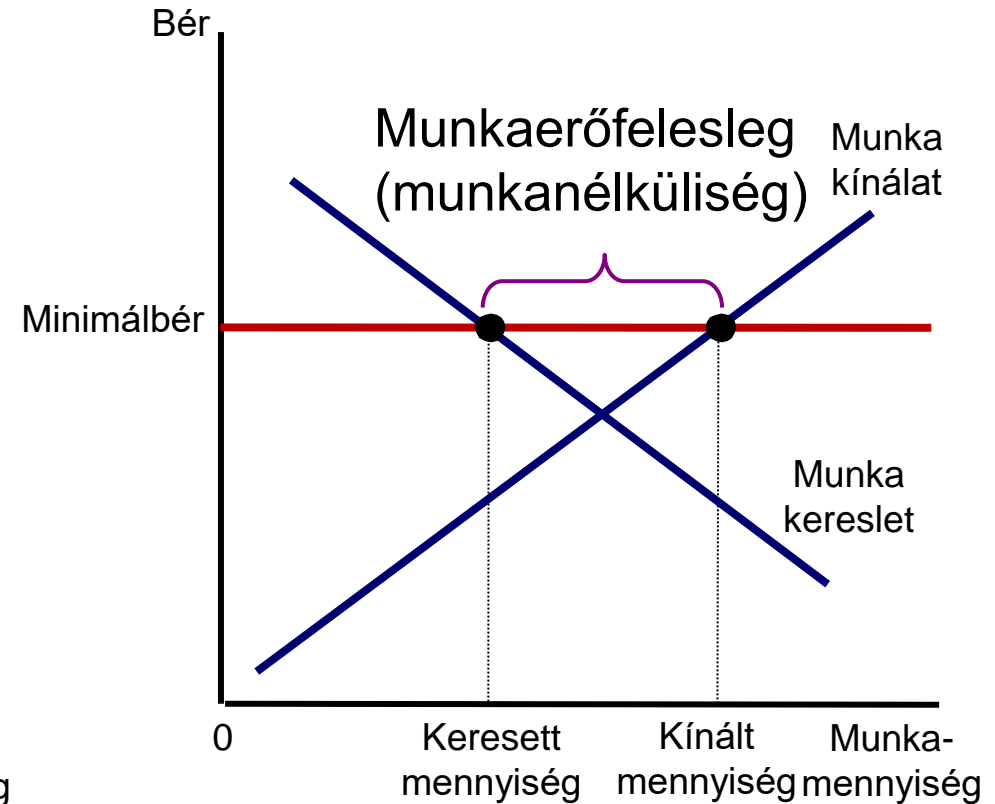
- A magasan képzett és tapasztalt munkásokat nem érinti, mert az egyensúlyi (piaci) bérük a minimum felett van. Számukra a minimálbér nem effektív.
- A legképzetlenebb és legkevésbé tapasztalt fiatalkorúakat és alacsonyan képzetteket érinti. Hajlandóak elfogadni egy alacsonyabb bért azért, hogy cserébe a munkahelyen tanítsák őket (*on-the-job training*). A minimálbér náluk effektív.

Hogyan hat a minimálbér a munkaerőpiacra?

(a) Egy szabad munkaerőpiac

(b) Egy munkaerőpiac effektív minimálbérrel

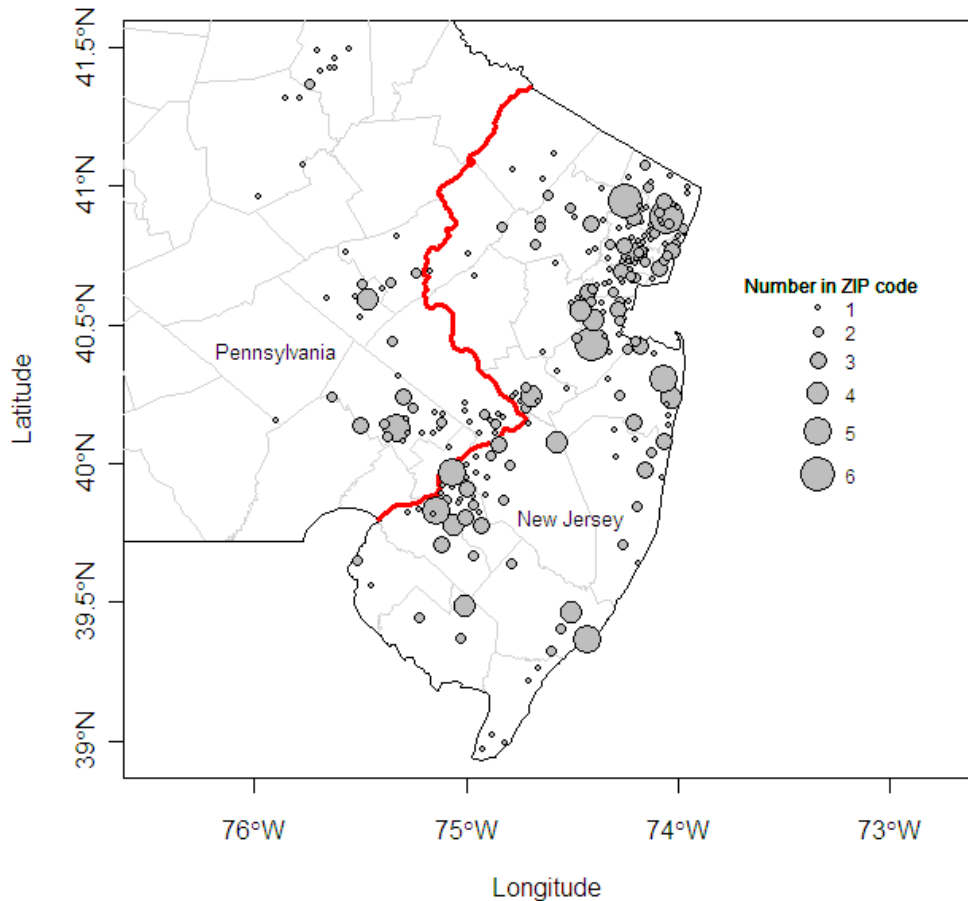
Sztori

Az (a) ábra egy olyan munkaerőpiacot mutat, ahol a bér úgy alakul, hogy a munkakereslet és a munkakínálat egyensúlyba kerül. A (b) ábra az effektív minimálbér hatását mutatja. Mivel a minimálbér egy árpadló, felesleget teremt: a felkínált munkaerő több, mint a keresett munkaerő. Emiatt munkanélküliség lesz?

Az empirikus vizsgálatok „meglepődnek” a kisebb foglalkoztatási hatásokon.

- Idei közgazdasági Nobel-émlékdíjas Card.
- Magyarországon volt a legnagyobb minimálbér emelés 2001-02-ben (Lindner – Harasztosi, Köllő, Kertesi)

Restaurants surveyed by Card and Krueger

- Card és Krueger 1994
- Pennsylvania és New Jersey: 1992-ig ugyanaz a minimálbér
- 1992 április: New Jersey állam meglepetésszerűen 4,25-ről 5,05 dollárra emeli a minimálbért – közel 20%!
- Árat emelni nem nagyon lehet – átmegy az ember a határon vásárolni
- A foglalkoztatás New Jersey-ben még nőtt is! (kicsivel) →
- Nagyon sok tanulmány próbálja feltárni az okokat.
- Órában csökkent a foglalkoztatás.

Minimálbér emelés Magyarországon

- 2 éven belül duplázódott a minimálbér.
- Ehhez viszonyítva nem volt akkora a foglalkoztatás csökkenése.
- Nem igazi minimálbéresek voltak korábban?
- A kevésbé versenyző piacon lévő vállalatok részben át tudták hárítani a vevőkre a költségnövekedést, és árat emeltek.
- Részben „le tudták nyelni” a vállalkozások a növekvő bérköltséget.

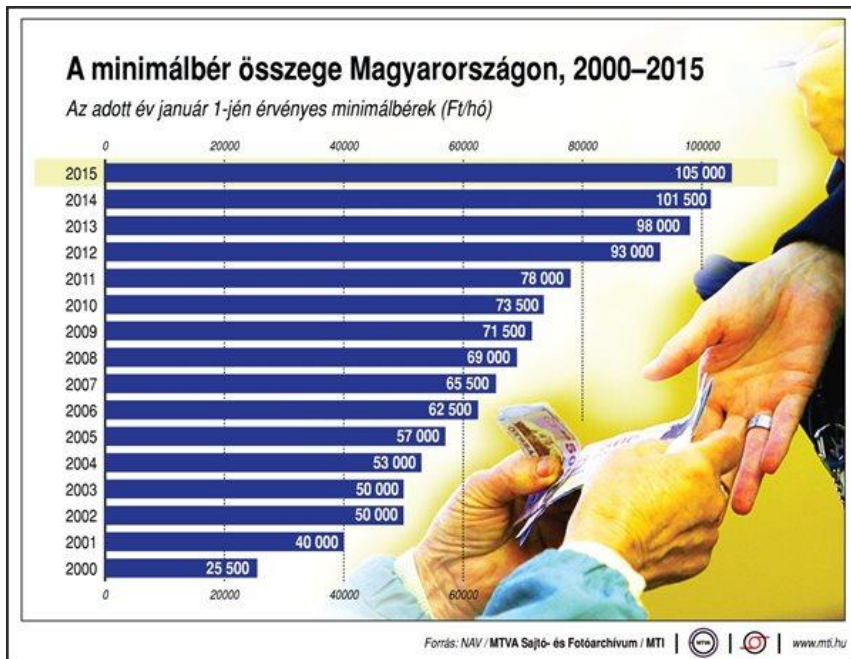
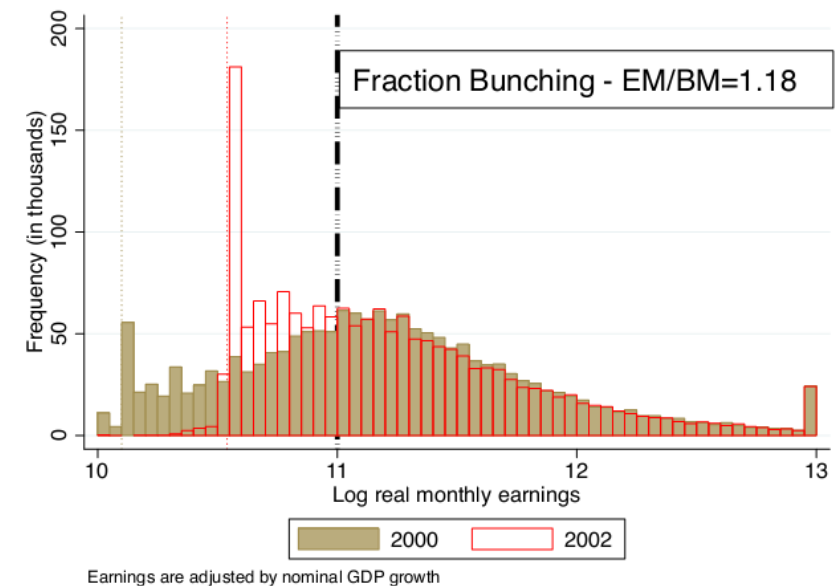

Figure 3: Log earnings distribution in 2000 and in 2002

Minimálbér és járadék

- Mit tettünk fel az előbbi ábrán, amiből következett, hogy jelentős munkanélküliséget okoz a minimálbér?
- Versenyzői piacon a járadékvadászat beállított egy egyensúlyi árat a homogén jószág esetén.
- Ha a keresleti oldalnak volt piaci ereje, járadéokra tehetett szert.
- Az árminimum rákényszerítheti a munkakeresleti oldalt, hogy vállaljon a járadékcsökkenésből.

Összefoglalás

1. A járadékok keresése segíti a piacok megtisztulását.
2. Egy befektetési eszköz értéke bizonytalan, mert a kifizetés jelentős része a jövőben várható pénzáramlástól függ.
Könnyen bonyolítható adásvételek esetén egy önerősítő vélekedés buborékot hozhat létre.
3. Nem minden piac tisztul meg, például az effektív árszabályozások esetén sem.
 - A nem megtisztuló piacokon különös elosztások (adagolás) jöhet létre, és másodlagos piac.

Köszönöm a figyelmet!

A magyar nyelvű jegyzet elkészítésében
közreműködött:
Horváth Áron

Otthoni tevékenység

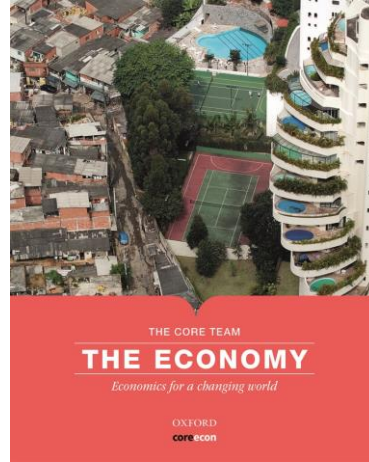
Olvassa el a 12. fejezetet!

Economic rents

Stationary economic rents arise in equilibrium and are persistent
e.g. consumer/producer surplus, rents from bargaining

Dynamic economic rents occur in disequilibrium and are eliminated
via a rent-seeking process
e.g. disequilibrium price-setting, speculation

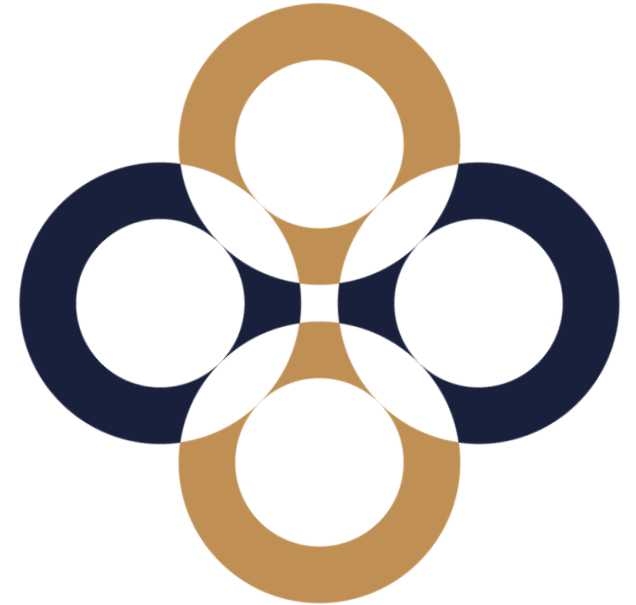
Some types of economic rents help capitalist economies function well e.g. employment rents, innovation rents

10. HÉT, PIACOK, HATÉKONYSÁG ÉS KÖZPOLITIKA

THE ECONOMY,

Unit 12, MARKETS, EFFICIENCY, AND
PUBLIC POLICY

A piaci kudarcok nincsenek, ha...

az alábbiak működnek:

- **Magántulajdon** – jogos rendelkezés a megvásárolt vagy eladni tervezett árucikkek felett
- **Intézmények**, mint pl. a kormányzat – aki biztosítja ezen jogok védelmét és betartását
- **Társadalmi normák** – a tulajdonjogok tiszteletben tartása
- **Teljes és kikényszeríthető szerződések** köthetőek, melyek bíróság előtt érvényesek

Piaci kudarc akkor történik, ha a tulajdonjogok hiányoznak, **nem teljesek** vagy nem garantálják őket kikényszeríthető szerződések.

Tartalom

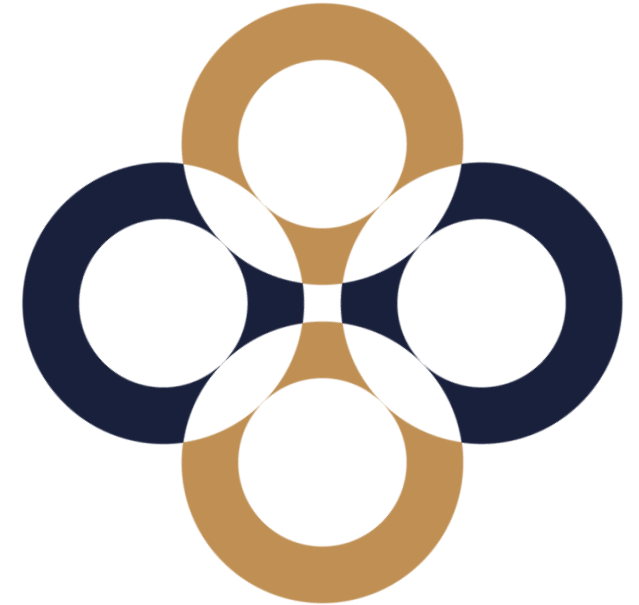
10.1 Externáliák

- Egyéni és társadalmi költség
- Coase-tétel és beavatkozási lehetőségek

10.2 És még piaci kudarcok

- közjóságok
- aszimmetrikus információ
- nem tökéletes verseny

10.1 EXTERNÁLIÁK

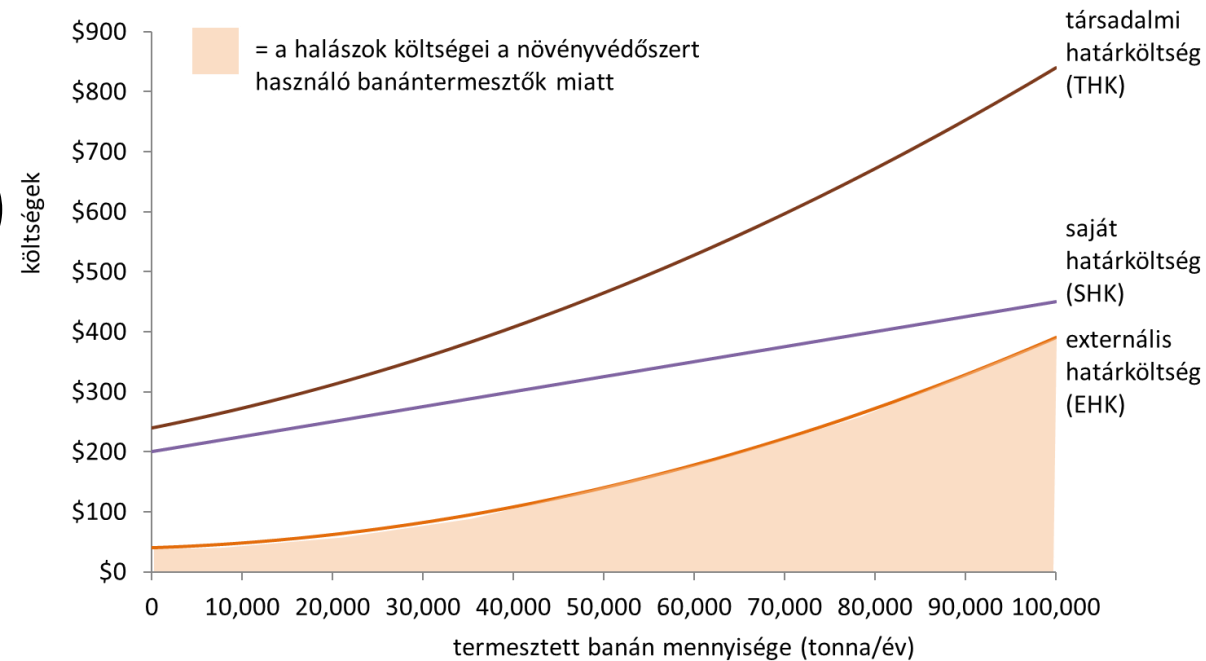

Kulcsfogalmak

externália = egy gazdasági döntés nem beárazott, szerződésben nem lefektetett hatása

A növényvédőszer példáján:

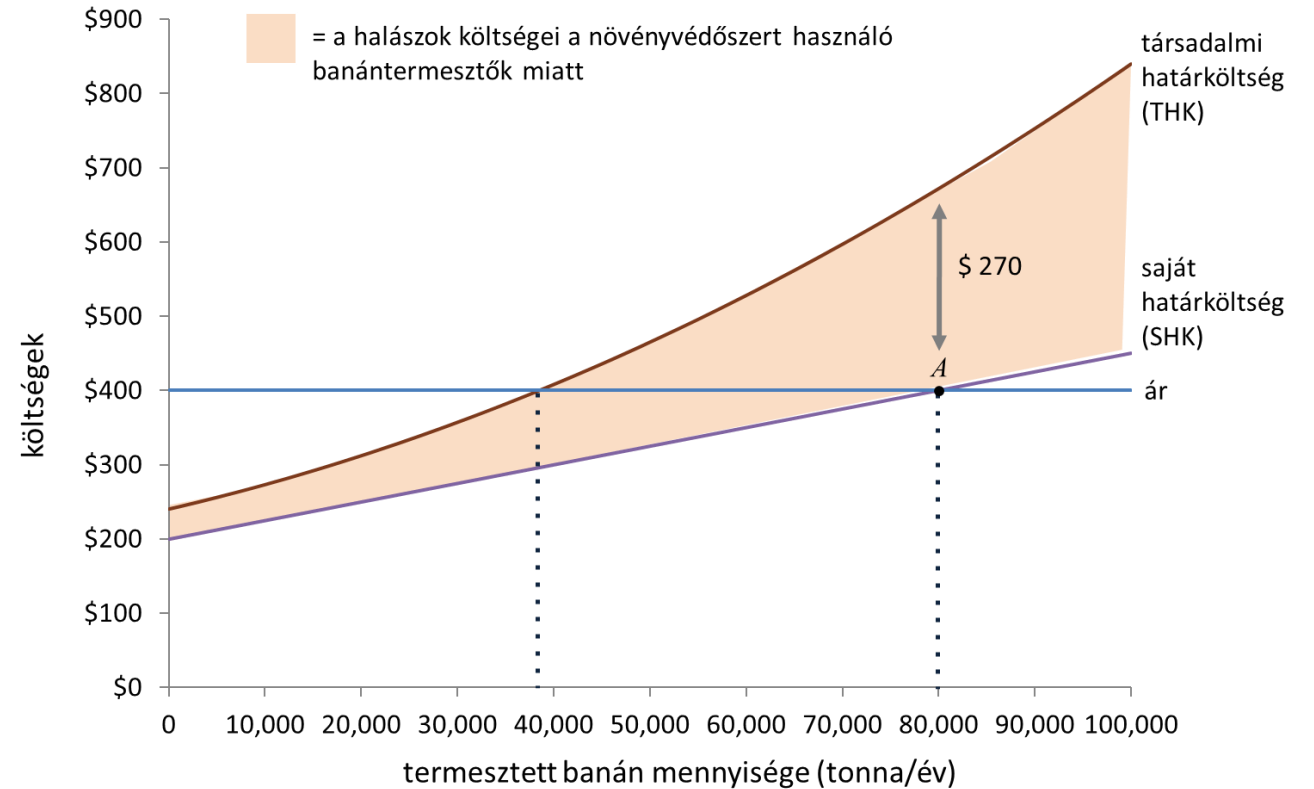
- **saját határkötség (SHK)**
= a döntéshozó költsége (banántermesztő)
- **externális határkötség (EHK)**
= társadalom költségei (halász)
- **társadalmi határkötség (THK)**
= $SHK + EHK$ = a döntés teljes költsége (teljes társadalom)

Negatív externália
($THK > SHK$)

Eredmény: Pareto hatékonyság

- A banántermesztő optimuma:
ár = saját határköltség
- Pareto hatékony szint:
ár = társadalmi határköltség
- A negatív externáliák túltermeléshez és a növényvédőszeres túlhasználatához vezetnek

A kimenet nem Pareto hatékony: A pontban a halász akár 270 dollárt is fizetne a banántermesztőnek, hogy az 1 tonnával kevesebbet termeljen –és ezzel mindketten jobban járnának. (A banántermesztő határköltségen árazva nem vesz semmit, míg a halász el tudna kerülni 270 dollár externáliából fakadó költséget, a kompenzáció kölcsönösen előnyös lenne.) További csökkentés hasonló logikával elérhető egészen a társadalmilag optimális termelt mennyiségig.

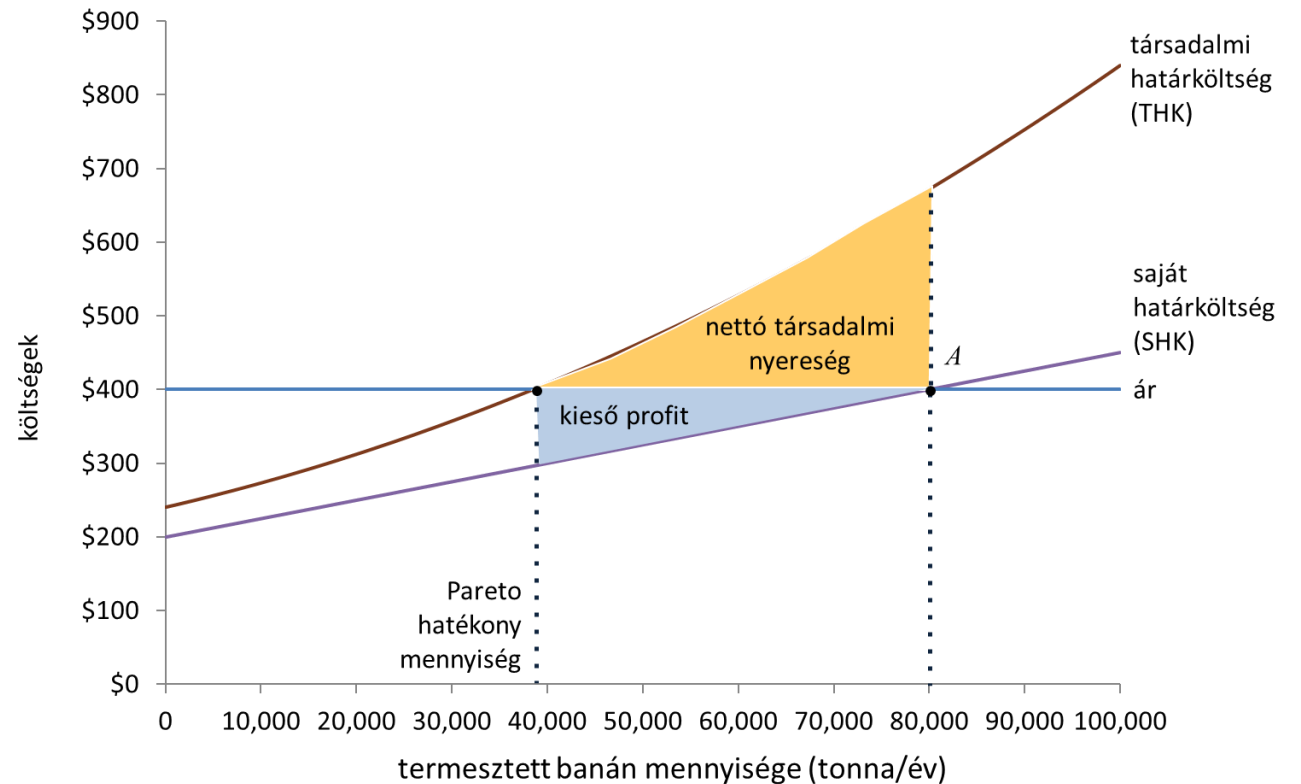
Megoldás #1: A felek közös megegyezése és a Coase-tétel

- A tulajdonjogok (akár szennyezési jogok vagy a tiszta levegőhöz való jog) kijelölése alapján megegyezés a kompenzációról
- **Coase-tétel:** A felek közötti megegyezés Pareto-hatékony kimenethez vezet, mindegy melyik fél rendelkezik a tulajdonjog felett, amennyiben tranzakciós költségek nem merülnek fel.
- Hatékonyabb lehet mint a kormányzati beavatkozás hiszen a felek jobban informáltak (jobban ismerik a helyzetet).
- A **tranzakciós költségek** a valóságban megakadályozhatják a megegyezést (például ha az információszerzés, szerződés kikényszerítése vagy a megegyezés bonyolult).

Megegyezés: A növényvédőszeres példáján

A megegyezés nettó nyereséggel jár a társadalom számára, amelyet a felek megoszthatnak egymás között: a kisebb termesztett banán mennyiség miatti profitkiesés alacsonyabb, mint a halász elkerült költsége, ami a növényvédőszeres elhagyásának köszönhető

- A banántermesztő számára elfogadható minimális ajánlat a kieső profit értéke (kék)
- A halász számára a legmagasabb megfizethető kompenzáció (rezervációs ajánlat) teljes nyeresége (kék és zöld) – ez esetben a teljes nettó társadalmi nyereség a banántermesztőé lenne

A kompenzáció tényleges mértéke a szereplők alkuerejétől függ

A megegyezés praktikus korlátai

- **Közös fellépés nehézsége** - a közös fellépés megszervezése bonyolult, a feleknek közvetítőt kell találniuk és megegyezniük az alku miatt keletkező nyereség elosztásában
- **Hiányzó információ** – a valóságban nehéz pontosan megbecsülni a határkötségeket, különösen a halászra eső externális költségeket
- **Érvényesítés** - A szennyezés csökkentését nehéz kikényszeríteni és ellenőrizni, hiába fizetnek kompenzációt a halászok
- **Pénzügyi korlátok** - A halásznak nem biztos, hogy van elég jövedelme a kompenzáció megfizetésére

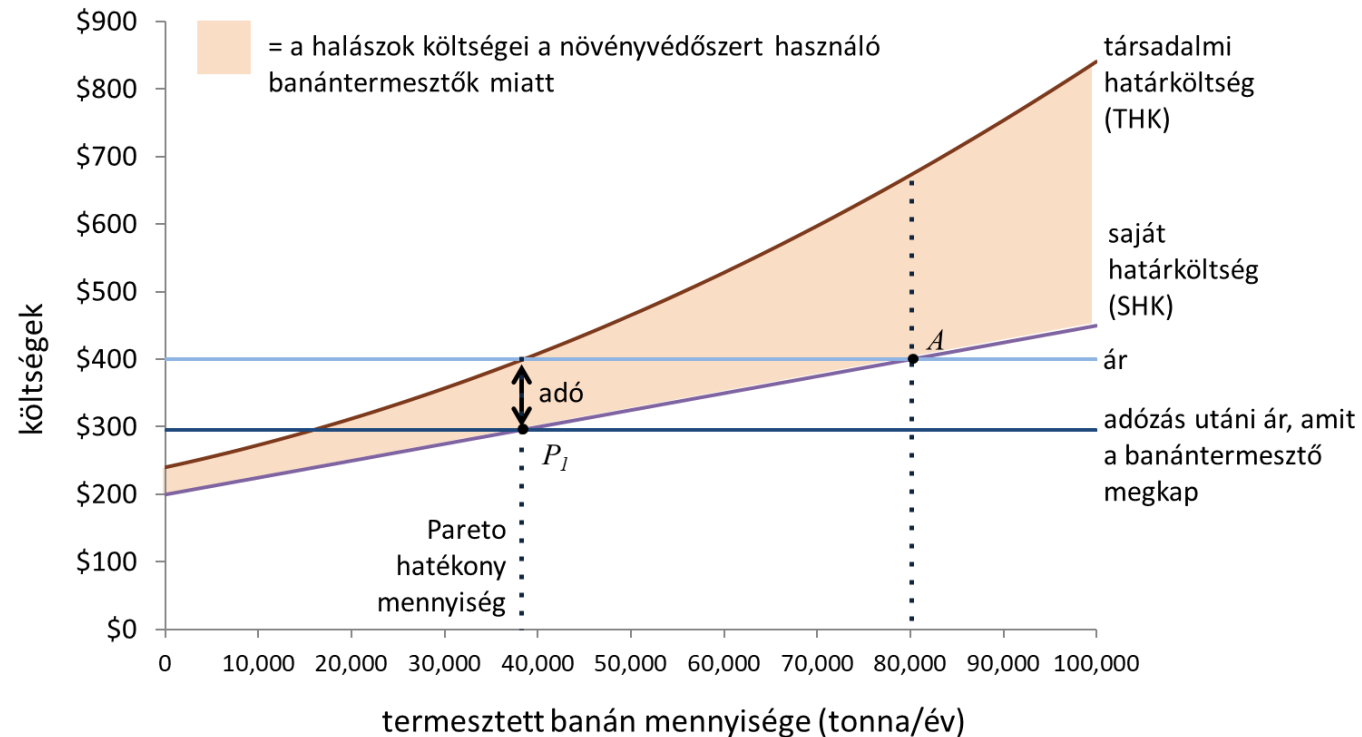
Megoldás #2: Állami beavatkozás

- 1) A termelt **menyiség szabályozása** – a társadalmi optimum a felső korlát
- gyakorlatban ez nehezen kiszámolható/ kikényszeríthető
- 2) **Pigou adó/támogatás** a pozitív vagy negatív externáliát generáló cégektől/cégeknek, az externális hatás kompenzálására
- 3) A cégek közös **megegyezésének kikényszerítése**

Példa: Szennyezés adó

Az állam adót vet ki minden megtermelt egységre, az externális határkölség (EHK) értékében

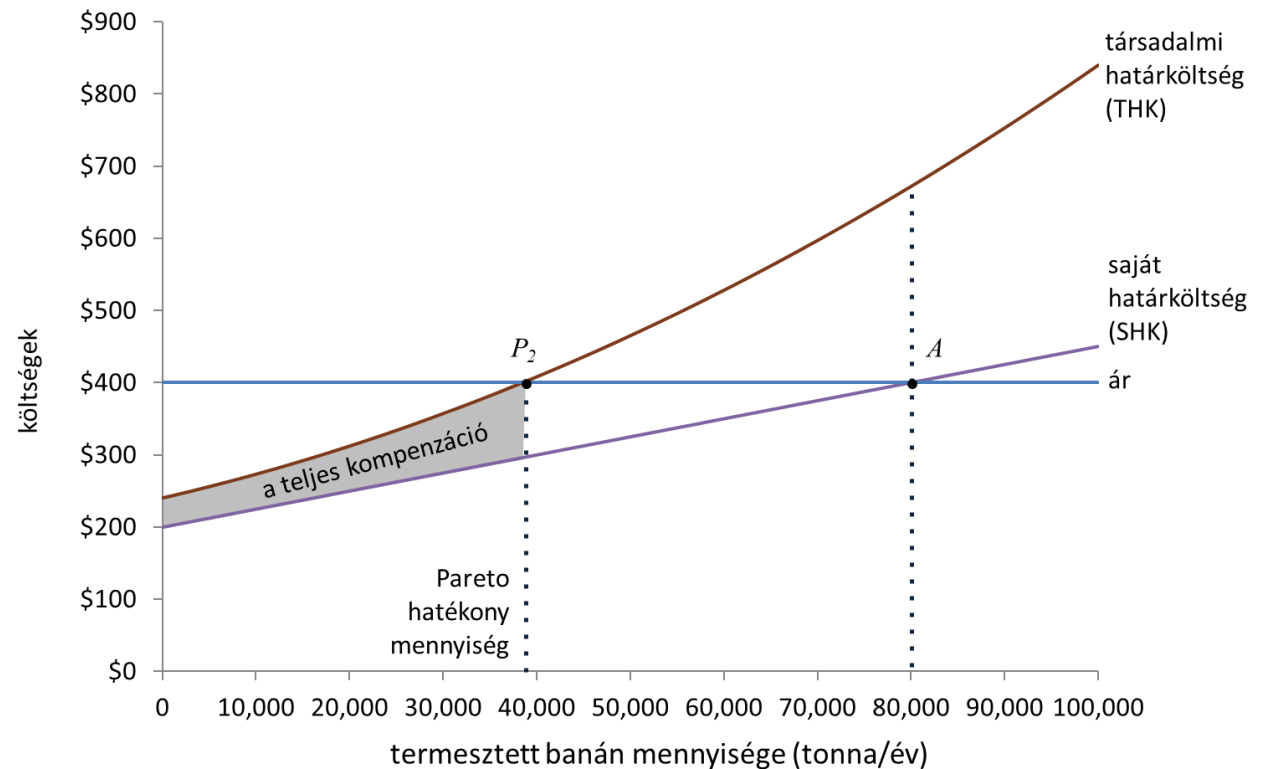
- A profitmaximalizáló termelő optimális termelési szintje a társadalmi optimum szintjén lesz, ahol a saját határkölség (SHK) = adózás utáni ár
- Az adó rákényszeríti a termelőt, hogy termelési döntésének teljes költségét figyelembe vegye

Példa: Kompenzáció

Az állam a halászok kompenzálására kötelezi a termesztőt minden megtermelt tonna banán után

- A kompenzáció mértéke a társadalmi határkölség (THK) és a saját határkölség görbék (SHK) közötti terület (szürke)
- Így a termelők a társadalmi optimumban termelnek és a halászok kárát teljes mértékben kompenzálják

A profitok az adóhoz a hasonló mértékben változnak, a halászok ebben az esetben viszont teljes kompenzációt kapnak

Az állami szabályozás gyakorlati korlátai

A felek megegyezéséhez hasonlóan:

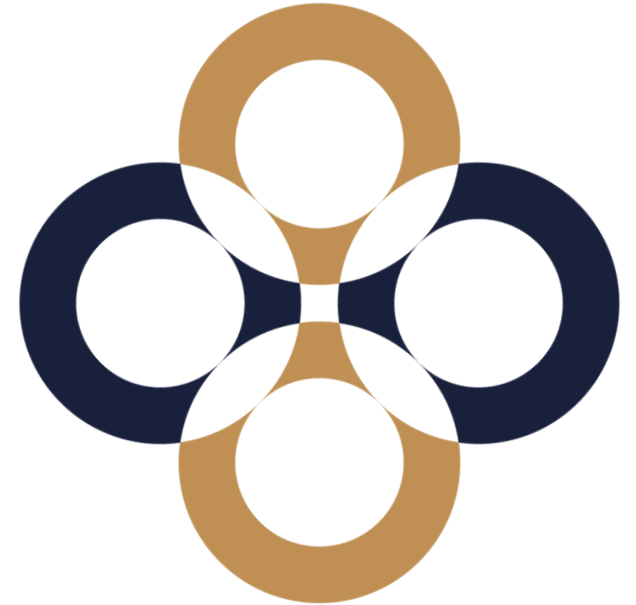
- **Hiányzó információ** – az állam nem tudja felmérni a szükséges kompenzáció mértékét
- **Mérési nehézségek** – a társadalmi határkötségeket nehéz számszerűsíteni
- **Lobby** – Az államot befolyásolhatja az erősebb lobbierővel bíró fél, Pareto hatékony, de nem méltányos kimeneteket eredményezve

10.2 TOVÁBBI PIACI KUDARCOK

KÖZJÓSZÁGOK

ASZIMMETRIKUS INFORMÁCIÓ

NEM TÖKÉLETES VERSENY

Közjóságok

Kritériumok: a jószág **jellemzői + intézmények**

Közjóság = Nem-rivalizáló, elzárható vagy nem elzárható

Nem-rivalizáló: egyik ember fogyasztása nem csökkenti a másik számára rendelkezésre álló mennyiséget.

Nem elzárható: senkit sem lehet kizárni fogyasztásából

	Rivalizáló	Nem-rivalizáló
Elzárható	Magán jószág (pl.: étel, ruha)	Klubjóság (pl.: előfizetési TV csatorna)
Nem elzárható	Közös jószág (pl.: ingyenes közutak)	Tiszta közjóság (pl.: tiszta levegő, világítótorony)

2. Aszimmetrikus információ

Aszimmetrikus információ esetén csak az egyik fél rendelkezik egy fontos információval a tranzakcióról, a másik nem

Az aszimmetrikus információ két fajtája:

1. **Nem látható cselekvés – erkölcsi kockázat** probléma

Példa – A munkáltató nem tudja teljeskörűen megfigyelni milyen erőbedobással dolgozik az alkalmazott (6. fejezet).

2. **Nem látható típus – kontraszelekció** probléma

Példa – A vevők nem ismerik a használt autó esetleges hibáit, míg az eladók igen.

Példa #1: Magánegészségbiztosítás

A magánegészségbiztosítás önkéntes alapon működik. Vásárlói ismerik egészségügyi állapotukat és szokásaikat, ám a biztosító kevesebbet tud – **Nem látható típus** –
kontraszelekció

- Azok akiknek rosszabb az egészségi állapota valószínűbb, hogy biztosítást kötnek mint a teljesen egészségesek. Hogy nyereségesek legyenek, a biztosítók magasabb díjakat határoznak meg.
- Olyan magasakat, hogy végül tényleg csak a rosszabb egészségi állapotú embereknek éri meg megvenni azt. Így a kontraszelekció miatt a biztosító tudja, hogy a biztosítás vásárlóinak vannak egészségügyi problémái.
- A jelenség hiányzó piacokat teremt – egészségesebb emberek számára nem létezik olyan áru biztosítás a piacon, ami megérné nekik.

Példa #2: Autó biztosítás

A biztosítás léte miatt a biztosított nagyobb kockázatot vállal mint egyébként tenné - **Nem látható cselekvés – erkölcsi kockázat**

- Példa – teljes kárbiztosítás mellett felelőtlenebbül vezetnek
- Bizonyos feltételek könnyen beépíthetőek a szerződésbe, mások nehezen kikényszeríthetőek pl.: sebességhatár
- Erre az **erkölcsi kockázat** problémára tekinthetünk externáliaként (biztonságos vezetés = pozitív externália a biztosítótársaság szemszögéből) és a megbízó-ügynök probléma egy fajtájaként is.

Példa #3: A bankrendszer

A hitelnyújtás és felvétel szintén egy megbízó-ügynök probléma, amiben a hitelt felvevő jellemzőinek és döntéseinek vannak externáliái a bank számára.

- Az aszimmetrikus információ miatt az alacsony jövedelműek gyakran nem vagy nehezen jutnak hitelhez, ami egy piaci kudarc a hitelpiacon (10. fejezet).
- Maguk a bankok is vállalhatnak túl sok kockázatot annak reményében, hogy amennyiben csődbe mennek más bankok (akik őket hitelezik) fogják a költségeket viselni, vagy hogy az állam kimentti őket hiteleseik védelmében ('too big to fail')

Nem tökéletes verseny

A cégek a valóságban sokszor a határköltségnél magasabb árakat szabnak:

- Nem tökéletes a verseny: a cégek termékei nem tökéletes helyettesítők, hanem különböznek egymástól (7. fejezet)
- Természetes monopólium: magas kezdeti, belépési költségek és csökkenő átlagköltségek (7. fejezet)

Piaci kudarc, az elosztás nem Pareto hatékony

- A holttehervesztesség árdiszkriminációval vagy versenypolitikai eszközökkel megszüntethető. Mivel a piaci kudarc oka, hogy a tranzakció teljes többletét a cégek realizálják.

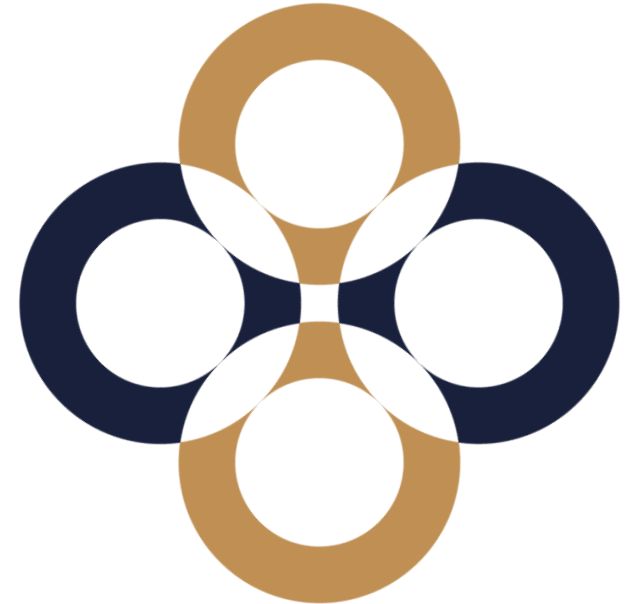
ÖSSZEFOGLALÁS

1. A piaci kudarcok okai

- Externáliák
- Közjószágok
- Aszimmetrikus információ (nem látható cselekvés / nem látható típus)
- Nem tökéletes verseny ($\text{ár} > \text{határkölttség}$)

2. Megoldási lehetőségek

- szabályozás
- adó
- kompenzáció

Tipikusan nem is akarjuk, hogy a piac ossza el

- **Nem etikus piacok:** olyan termékek piacai amelyek kereskedése etikai problémákat vet fel, szociális normákba ütközik pl.: szervkereskedelem
- Más intézmények mint a piac (pl.: **szociális hálózat, család**) jobban osztják el a szolgáltatást pl.: idősgondozás
- A piaci mechanizmusok eredménye **nem egyezik a társadalmi preferenciákkal** pl.: egészségügyi ellátás
- **Alanyi jogon** járó javak, pl.: alapoktatás, amire fizetőképességtől függetlenül mindenki jogosult

Köszönöm a figyelmet!

A magyar nyelvű jegyzet elkészítésében
közreműködött:

Kiss-Dobronyi Bence, Kőműves Zsófia,
Molnár Boglárka, Horváth Áron

Otthoni tevékenység

- Oldja meg a minta ZH-t!
- Olvassa el a 13. fejezetet!